

Geef ze de ruimte

*Een onderzoek naar zelforganisaties van allochtonen,
gemeentelijk integratiebeleid en mogelijkheden
voor donatiebeleid van Fonds 1818*

Henk Jan van Daal

februari 2002

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Conclusies	7
Hoofdstuk 1	
Probleemstelling en werkwijze bij het onderzoek	17
Hoofdstuk 2	
Theoretische noties over sociale kwaliteit in een multiculturele samenleving	19
Hoofdstuk 3	
Landelijk en gemeentelijk overheidsbeleid	25
3.1 Landelijk overheidsbeleid	25
3.2 Integratiebeleid in Den Haag	26
3.3 Integratiebeleid in Leiden	28
3.4 Integratiebeleid in Katwijk	29
3.5 Integratiebeleid in Zoetermeer	30
3.6 Integratiebeleid in Delft	32
Hoofdstuk 4	
Het perspectief van zelforganisaties	35
4.1 Aanleiding tot de oprichting	35
4.2 Doelstellingen en activiteiten	40
4.3 Deelnemers, vrijwilligers en betaalde krachten	45
4.4 Facilitering en ondersteuning	50
4.5 Wensen tot ondersteuning van Fonds 1818	54
Hoofdstuk 5	
Opvattingen over integratie en inzet van donaties bij enkele deskundigen	57
Eindnoten	67
Literatuur	69
Bijlagen	73
Bijlage I Interactief integratiebeleid in Den Haag	75
Bijlage II Het perspectief van zelforganisaties in Den Haag	87
Bijlage III Perspectieven van zelforganisaties in Leiden	113
Bijlage IV Informanten	125

Voorwoord

Fonds 1818 wil werk maken van culturele diversiteit. Werken aan en met verschillen is een creatieve uitdaging waar wij als fonds een bijdrage aan willen leveren.

Aanleiding

Vanaf de tweede helft van de jaren negentig kwamen eerst aarzelend en daarna resoluter aanvragen van diverse Turkse, Marokkaanse, Irakese, Surinaamse, Antilliaanse, Somalische en andere organisaties bij ons fonds binnen. Vaak voldeden de aanvragen niet aan de bij het fonds geldende criteria. Ook maakte onder andere het Volksbuurtmuseum In Den Haag ons er op attent dat er veel talent was in de Schilderswijk (en verwante wijken) en dat een actieve rol van ons fonds een steun zou betekenen voor organisaties. Er is toen gestart met een spreekuur in het Volksbuurtmuseum voor met name allochtone organisaties die talentvolle mensen een kans geven.

Onderzoek

Dezelfde tijd leerden wij het begrip “Zelforganisaties” kennen en wilden meer weten over het overheidsbeleid naar deze groepen toe, over de vragen en verwachtingen die bij deze organisaties leven, over de rol van intermediairs en over hun visie op het nu en de toekomst. Binnen het fonds werd het verschijnsel multiculturaliteit een actueler vraagstuk. Wij vroegen ons af wat voor betekenis een multiculturele samenleving zal hebben voor het beleid van ons fonds, dat zo sterk gericht is op de kwaliteit van de samenleving. Dit leidde tot een verzoek aan het Verwey-Jonker Instituut om een onderzoek uit te voeren naar het overheidsbeleid in de regio van ons fonds, naar de meningen en praktijken van intermediairs en naar vragen, voorstellen en verwachtingen van zelforganisaties en van andere organisaties van mensen met een allochtone afkomst. Het onderzoek heeft ruim een jaar in beslag genomen.

Voorstellen

Met dit voorliggende rapport geeft de onderzoeker drs. Henk Jan van Daal een overzicht van het overheidsbeleid in het werkgebied van Fonds 1818 en van de situatie van allochtone en intermediaire organisaties en hun visies op de toekomst en ontwikkelde hij voorstellen voor een donatiebeleid voor het fonds. Begrippen als integratie, participatie, zelfontplooiing en emancipatie zult u in dit rapport terugvinden. Hij stelt voor het donatiebeleid van ons fonds te richten op de bevordering van participatie van mensen met een allochtone achtergrond en het stimuleren van de dialoog tussen groeperingen. Hij wijst op de noodzaak van een draagvlak in de vorm van het organiseren van klankbordgroepen en/of symposia. In het rapport wordt door Henk Jan van Daal gewezen op de aanwezigheid van een allochtoon maatschappelijk middenveld van zelforganisaties. Deze organisaties dragen bij aan de kwaliteit van de samenleving, vooral wanneer vanuit dit middenveld verbindingen worden gelegd met andere partijen, die zich zowel buiten als binnen dit middenveld bevinden.

Voor u liggen de resultaten van het onderzoek. De aanbevelingen zullen door ons van commentaar worden voorzien en met dit commentaar de grondslag gaan vormen voor toekomstig beleid. Eind mei 2002 zullen de visies, inzichten, feiten en aanbevelingen in een dagdurende workshop leiden tot nadere aanbevelingen aan ons fonds.

Wij hopen dat dit rapport u inzicht verschaft in het overheidsbeleid en in de situatie en vragen van de betrokken organisaties van Den Haag, Leiden, Zoetermeer, Delft en de omliggende gemeenten.

Wij danken de betrokken ambtenaren en organisaties voor de tijd die zij vrij maakten om de onderzoeker gegevens te verschaffen. Tevens danken wij het Verwey-Jonker Instituut en in het bijzonder Henk Jan van Daal voor hun partnerschap.

Stichting Fonds 1818 tot nut van het algemeen.

Drs. B. Polders, directeur Fonds 1818 Den Haag.

Conclusies

Samenvatting

Fonds 1818 wil zich in zijn donatiebeleid meer dan voorheen expliciet richten op allochtonen en hun zelforganisaties. Het fonds heeft het Verwey-Jonker Instituut gevraagd om als voorbereiding hierop onderzoek te doen en suggesties voor beleid te formuleren. In het onderzoek is onder meer het gemeentelijk allochtonenbeleid binnen de regio van Fonds 1818 in kaart gebracht en zijn de perspectieven binnen zelforganisaties van allochtonen verkend. Hier volgt een korte weergave van de vier onderzoeksvragen en de globale antwoorden daarop. Daarna volgen suggesties voor het donatiebeleid.

Relevante concepten

De eerste onderzoeksvraag is welke concepten relevant zijn in verband met donaties aan allochtonen met het oog op het vergroten van de kwaliteit van de samenleving. In hoofdstuk 2 wordt aangegeven dat in een moderne heterogene samenleving andere concepten relevant zijn dan in een traditionele, meer homogene samenleving. Binnen een hedendaagse samenleving dient *ruimte voor diversiteit* met betrekking tot identiteiten te bestaan. In lijn hiermee is het gegeven dat uit de gesprekken met vertegenwoordigers van zelforganisaties naar voren kwam dat onder verschillende groepen allochtonen sterke behoeften bestaan aan de ontwikkeling van eigen identiteiten.

Juist binnen een diverser wordende samenleving is het nodig ook aandacht te schenken aan *samenhang*. Het is nuttig wanneer mensen elkaar enigszins begrijpen, elkaars identiteit respecteren, gemeenschappelijke normen hebben die het onderling verkeer regelen en wanneer dat nodig is, kunnen samenwerken. In verband met het bestaan van samenhang wordt in deze publicatie het concept *sociaal kapitaal* gebruikt, waarmee we doelen op de aanwezigheid van vertrouwen, normen rond wederkerigheid en netwerken. We maken onderscheid tussen *samenbindend en verschillen overbruggend sociaal kapitaal*.

Het begrip *cultuur* heeft in hedendaagse pluriforme samenlevingen een wat andere betekenis gekregen dan in meer traditionele samenlevingen. Cultuur van een groep mensen was, en is nog vaak, te beschouwen als een door velen gedeeld geheel van denkbeelden over de werkelijkheid en de eigen identiteit, visies op het goede leven en competenties en strategieën voor het handelen. Deze *cultuur als leefwijze* is veelal geïnternaliseerd. Veranderingen in de

mondiale samenleving hebben echter een homogeniserende werking op culturen als leefwijzen. Juist in deze situatie blijkt 'cultuur' een nieuwe betekenis te krijgen. Cultuur krijgt een functie als leefstijl. In een samenleving waarin van mensen gevraagd wordt op sommige punten een overeenkomstige leefwijze te gaan vertonen, blijken grote behoeften te bestaan om vooral in groepsverband een eigen identiteit te ontwikkelen, daarmee een gemeenschap te vormen en zich zo van anderen te onderscheiden. De multiculturele samenleving kent zodoende steeds minder verschillen in leefwijzen, maar wel in identiteiten en bijbehorende *culturen als leefstijlen*. Zelforganisaties kunnen een belangrijke rol spelen bij het ontwikkelen van *identiteiten*.

In verband met de kans van slagen van het vestigingsproces van immigranten worden concepten genoemd als alter- en *egocompetenties*. Aangegeven wordt dat ook de *gelegenheidsstructuur* en de *opstelling van de gevestigden* van invloed zijn op het succes van het vestigingsproces.

Landelijk en gemeentelijk allochtonenbeleid

De tweede onderzoeksvraag is die naar het allochtonenbeleid van de landelijke overheid en gemeenten in de regio. De landelijke overheid blijkt via haar 'integratiebeleid' vooral burgerschap en participatie onder allochtonen te willen bevorderen. Beleidsterreinen die van belang zijn voor integratie zijn naar gemeenten gedecentraliseerd.

Van de onderzochte gemeenten blijkt de grootste gemeente, Den Haag, het meest expliciet beleid te hebben ontwikkeld. De gemeente wil met haar beleid ruimte creëren voor diversiteit en samenhang bevorderen. Voorts dienen algemene organisaties zich meer dan voorheen open te stellen voor verschillende doelgroepen. Zelforganisaties worden van belang geacht, omdat ze een samenbindende functie naar allochtonen vervullen en ook helpen bij de integratie. Ze kunnen daarom – als sociaal-culturele of bewonersorganisatie - ondersteuning krijgen in de sfeer van accommodatie, activiteitensubsidie en ten behoeve van de organisatie. Verder kunnen sommige organisaties beschikken over additionele arbeidsplaatsen. De Stedelijke Adviesraad Multiculturele stad (SAM) speelt een rol bij de totstandkoming van het integratiebeleid. De raad benadrukt de noodzaak van het bestaansrecht van diversiteit, waarbij zelforganisaties meer ondersteuning zouden moeten krijgen dan nu het geval is. De SAM vindt dat het integratiebeleid nog integraler en systematischer zou kunnen worden aangepakt dan nu het geval is, en dat het vooral aan succes bij de implementatie ontbreekt. Een medewerker stelt dat van integratie sprake is wanneer nieuwkomers zich thuis voelen in een land en betrokken zijn bij wat er om hen heen gebeurt.

De overige gemeenten waar verkenningen plaats vonden (Leiden, Zoetermeer, Delft en Katwijk) voeren een wat minder uitgebreid integratiebeleid dan Den Haag, maar nemen wel initiatieven op dit gebied en bieden ook ondersteuning aan zelforganisaties. Het belang van zelforganisaties wordt ingezien, ook omdat men merkt dat veel allochtonen moeilijk rechtstreeks door algemene organisaties zijn te bereiken. Toch merkt men dat ook veel zelforganisaties slechts een klein deel van de allochtonen echt weten te bereiken. Het feit dat men van zelforganisaties een bijdrage aan de integratie wenst, staat soms op enigszins gespannen voet met de behoeften van de achterban. Het welzijnswerk heeft taken om integratie te helpen bevorderen, bijvoorbeeld door ondersteuning te bieden aan zelforganisaties in de sfeer van huisvesting. Gemeenten bieden zelforganisaties aanvullend enige subsidie ten behoeve van sociaal-culturele activiteiten. In Leiden en Zoetermeer bestaan met middelen van de gemeente ondersteunde overkoepelende organen waarbij zelforganisaties van allochtonen en vluchtelingen zijn aangesloten.

De perspectieven van zelforganisaties

De derde onderzoeksvraag betreft de situatie, missie, strategieën en wensen van zelforganisaties van allochtonen. Achtereenvolgens is aandacht besteed aan de ontstaansgeschiedenis; de doelstellingen; de activiteiten; deelnemers, vrijwilligers, en beroepskrachten; de ondersteuning van buiten en de wensen ten aanzien van donaties.

De behoefte aan ontmoeting is vaak een belangrijke aanleiding om een zelforganisatie op te richten. Verder spelen bijvoorbeeld mee: de bezorgdheid over het lot van landgenoten; de behoeften om er hier iets van te maken, en elkaar daarbij tot steun te zijn; kunnen terugvallen op religieuze en andere instituties waarmee men vertrouwd is. Immigranten nemen ook ideeën en organisatievormen over die ontleend zijn aan de nieuwe samenleving, gesteund door de aanwezige 'gelegenheidsstructuur', ondersteuningsorganisaties en financieringsstructuren. Organisaties komen echter pas goed van de grond als er een draagvlak voor aanwezig en er 'kartrekkers' voorhanden zijn. De ondersteuning die ze krijgen, helpt organisaties levensvatbaar te worden.

De meeste zelforganisaties richten zich op het leven en 'overleven' binnen de Nederlandse samenleving. Daarbij hebben ze zowel belangstelling voor hun eigen achtergrond als voor de Nederlandse samenleving. Belangenbehartiging van de eigen groep is meestal een centrale doelstelling. Hulp aan landgenoten maakt daar deel van uit. Voor de achterban zijn de activiteiten vanuit de eigen culturele achtergrond aantrekkelijk. Vaak biedt men interculturele activiteiten. In de activiteiten wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een nieuwe identiteit,

in dialoog met andere partijen in de Nederlandse samenleving. In die zin wordt een bijdrage geleverd aan het scheppen van zowel samenbindend als verschillen overbruggend sociaal kapitaal.

De meeste organisaties hebben minder dan honderd leden of contribuanten, maar vaak worden in feite alle leden van het huishouden van een contribuant als deelnemer beschouwd. Het aantal feitelijk wel eens bij de organisatie betrokkenen bedraagt soms honderden personen. Toch zijn lang niet alle personen met de betreffende culturele achtergrond uit een bepaalde plaats of wijk bij de organisaties betrokken. De contributie vormt soms een drempel, en een vluchtelingenorganisatie merkt dat mensen op grond van ervaringen in het verleden huiverig zijn om zich überhaupt bij een organisatie aan te sluiten.

Zelforganisaties worden gedragen door een kleine kern van actieve vrijwilligers. De inzet voor vrijwilligerswerk is er echter niet vanzelfsprekend. Het is zeker niet zo dat allochtonen staan te springen om vrijwilligerswerk in zelforganisaties te doen. Mensen zijn eerder bereid om zich incidenteel in te zetten dan dat ze vaste taken willen vervullen. Verschillende strategieën worden gehanteerd om toch voldoende vrijwilligers te rekruteren. Sommige zelforganisaties in Den Haag beschikken over betaalde krachten in het kader van additioneel werkgelegenheidsbeleid.

Vanaf de beginfasen van de opbouw van zelforganisaties was steun vanuit de buitenwereld welkom. Gemeenten verschillen in de ondersteuning die zelforganisaties wordt geboden. De organisaties in de verkenning beschikken meestal met steun van de gemeente over een accommodatie en een kleine activiteitsubsidie. Sommige organisaties zijn echter riant gehuisvest terwijl anderen het met ruimten die ze met anderen delen moeten doen. Enige ondersteuning bij administratie, werkinhoud en organisatieontwikkeling wordt in Den Haag veelal in natura door vaste instellingen geboden. Niet altijd is men daarover bij zelforganisaties tevreden. In Leiden krijgen afzonderlijke organisaties dergelijke ondersteuning helemaal niet, wat de levensvatbaarheid van beginnende organisaties niet ten goede komt. Dat zelforganisaties vaak bij gemeenten een ondergeschoven kindje zijn in waardering en financiering valt bij hen niet in goede aarde. Veelal is men binnen zelforganisaties van mening dat het aanbod van algemene organisaties niet tegemoetkomt aan de behoeften en wensen van allochtonen. Het aanbod van zelforganisaties doet dat juist wel, zo wordt gesteld.

De zelforganisaties moeten het doen met beperkte faciliteiten. Vaak wordt aangegeven dat men enige extra steun van Fonds 1818 goed zou kunnen gebruiken. Men weet in het algemeen dat Fonds 1818 vooral materiële zaken

ondersteunt. Waar men extra financiële ondersteuning wenst, betreft het - in overeenstemming met wat men meent te weten van dit beleid - vaak kleinere en grotere praktische en materiële zaken, zoals meubilair, kantoorinrichting of sportkleding. Sommigen zouden meer voorlichting wensen over het donatiebeleid. Een informant vindt dat Fonds 1818 niet, zoals volgens hen nu het geval is, alle soorten organisaties zou moeten ondersteunen. Het fonds zou zich moeten beperken tot organisaties die zich pro-actief richten op het leven in Nederland.

Visies van experts

Enkele experts gaven hun visie op onderwerpen als de integratie van allochtonen en vluchtelingen of de kwaliteit van een multiculturele samenleving. Ze deden ook suggesties voor het donatiebeleid. Sommige experts bepleiten een verschuiving van de aandacht van achterstandsproblematiek naar kansrijke initiatieven gericht op integratie, bijvoorbeeld onder de derde generatie. Zij beklemtonen dat allochtonen en vluchtelingen die in Nederland leven hier hun weg moeten weten te vinden. Dat betekent volgens hen dat hun habitus en competenties op de Nederlandse omgeving gericht dienen te zijn. Zij menen dat religieuze en seculiere zelforganisaties hen daarbij behulpzaam kunnen zijn door zich expliciet te oriënteren op strategische innovaties binnen de Nederlandse samenleving. Organisaties die dit doen, verdienen volgens hen terdege de steun van Fonds 1818. Facilitering wordt nuttig gevonden, omdat zelforganisaties soms moeilijk van de grond komen. Sommige experts bepleiten enige professionalisering van deze organisaties. Fonds 1818 zou bij de uitvoering van het donatiebeleid ruggespraak kunnen krijgen vanuit verschillende netwerken.

Suggesties voor het donatiebeleid van Fonds 1818

Fonds 1818 zou een expliciet donatiebeleid kunnen ontwikkelen rond de vraagstukken die in dit onderzoek aan de orde zijn geweest. Het donatiebeleid zou gericht kunnen zijn op de bevordering van participatie van allochtonen en dialoog tussen groeperingen. Het fonds zou een actieve rol kunnen spelen bij de creatie van een 'gelegenheidsstructuur' daartoe. Het is echter raadzaam dat een draagvlak aanwezig is voor het te voeren donatiebeleid. Daartoe zou het fonds via klankbordgroepen of symposia voeling kunnen houden met allochtonen en hun organisaties. In het volgende deel geven we enige suggesties voor het donatiebeleid gebaseerd op onderzoeksbevindingen en meningen in het veld.

Participatie in en dialoog vanuit zelforganisaties

Fonds 1818 wil helpen de sociale kwaliteit van de steeds meer multicultureel wordende samenleving te bevorderen. In dit onderzoek laten we zien dat de aanwezigheid van een allochtoon maatschappelijk middenveld van zelforganisaties bij kan dragen aan de kwaliteit van de samenleving, vooral wanneer van dat middenveld verbindingen worden gelegd met andere partijen. Participatie in het middenveld draagt bij aan het samenbindend sociaal kapitaal, en wanneer verbindingen met andere partijen worden gelegd, wordt ook overbruggend sociaal kapitaal gecreëerd. In dat laatste geval wordt een bijdrage geleverd aan de sociale integratie.

Participatie is niet hetzelfde als assimilatie. Onder assimilatie verstaan we het zo onopvallend mogelijk willen opgaan in een nieuwe samenleving en het aannemen van de identiteit van de andere mensen die daar leven. Participatie in het maatschappelijk middenveld betekent vaak het maken van strategische keuzen vanuit de eigen uitgangspositie, gericht op of resulterend in nieuwe cultuurvormen. Dat kan dan bijvoorbeeld betekenen dat mensen vanuit hun fundamentele waarden proberen een nieuwe invulling aan hun leven te geven. Daarvan is sprake wanneer immigranten proberen te komen tot een Nederlandse Islam. Immigranten ontdekken zo dat zij in dialoog met anderen mede vormgever zijn van de gemeenschappelijke werkelijkheid.

We hebben aangegeven dat het sterk afhangt van de gelegenheidsstructuur en de opstelling van andere partijen in hoeverre zelforganisaties geneigd en in staat zijn een bijdrage te leveren aan het leggen van verbindingen in de vorm van dialoog. Naast en in afstemming met lokale overheden kan Fonds 1818 een rol spelen ter bevordering van die gelegenheidsstructuur. Fonds 1818 zou zijn donatiebeleid uitdrukkelijk kunnen richten op het helpen creëren van een gelegenheidsstructuur ter bevordering van participatie en dialoog in het maatschappelijk middenveld.

Het onderzoek laat zien dat zelforganisaties van allochtonen bij uitstek de gelegenheid bieden tot het creëren van samenbindend sociaal kapitaal: de aanwezigheid van netwerken, normen rond wederkerigheid en vertrouwen tussen mensen met een zelfde etnische achtergrond. Wanneer zo'n organisatie contacten legt met andere partijen kan overbruggend sociaal kapitaal worden gecreëerd: de aanwezigheid van netwerken, normen rond wederkerigheid en vertrouwen tussen mensen met verschillende etnische achtergronden. Fonds 1818 zou zich daarom speciaal kunnen richten op die zelforganisaties en projecten waarbij beide soorten sociaal kapitaal worden bevorderd. We zien dat zelforganisaties bij lange na niet optimaal functioneren. Nog relatief weinig allochtonen zijn erbij betrokken. Fonds 1818 zou kunnen bevorderen dat zelf-

organisaties zich versterken en zo een belangrijker rol gaan spelen bij de emancipatie en integratie van immigranten.

In het onderzoek werden voorbeelden van dialoog genoemd, zoals projecten op het terrein van multicultureel kindertoneel, gezamenlijke deelname aan een platform van bewonersorganisaties, samenwerking tussen een zelforganisatie en het onderwijs, wederzijdse bezoeken tussen religieuze organisaties, en de uitnodiging van andere partijen bij de eigen festiviteiten. Fonds 1818 zou dergelijke initiatieven vanuit zelforganisaties waarbij wordt gewerkt aan toename tot andere partijen, bijvoorbeeld in de sport, kunnen steunen.

De ontwikkeling van competenties en identiteiten

We hebben gezien dat verschillende concepten van belang zijn in verband met het creëren van sociaal kapitaal en het bevorderen van integratie. Fonds 1818 zou in zijn donatiebeleid oog kunnen hebben voor het belang van concepten als competenties en identiteit.

In een samenleving met een vrij grote verscheidenheid aan cultuurvormen en identiteiten dienen mensen competenties te ontwikkelen om adequaat te functioneren. Het gaat om 'egocompetenties', zoals het vermogen zichzelf te presenteren, en om 'altercompetenties', zoals het vermogen zich in mensen met een heel andere identiteit te verplaatsen. Infrastructuren die dergelijke competenties helpen ontwikkelen zouden gesteund kunnen worden. Gedacht kan worden aan voorlichting, cursussen en mogelijkheden tot ontmoeting, waarmee inzicht wordt verkregen in de omgeving en de mogelijkheden die deze biedt. De praktijk, bijvoorbeeld deelname aan vrijwilligerswerk, is verder een goede leermeester.

De identiteit heeft betrekking op wie men wil zijn en hoe men in de wereld wil staan. In een moderne multiculturele samenleving wordt van mensen gevraagd actief een eigen identiteit ontwikkelen. Vooral wanneer mensen gaan wonen in een land dat heel anders is dan dat waar ze vandaan komen, is heel wat 'constructiewerk' rond de eigen identiteit te verrichten. Mensen ontwikkelen hun identiteit door zich te spiegelen aan identificatiefiguren. Autochtonen zijn voor allochtonen niet altijd geschikt als identificatiefiguur, ook omdat ze sommige punten van herkenning missen. De beste identificatiefiguren voor de tweede en derde generatie van allochtonen die in de Nederlandse samenleving willen aarden, zijn mensen die zelf een allochtone achtergrond hebben, bij voorkeur ongeveer dezelfde als die van henzelf. Het ontwikkelen van een eigen identiteit kan een eenzame aangelegenheid zijn wanneer niet de infrastructuur aanwezig zijn om zichzelf met anderen in dezelfde situatie te verge-

lijken. Vergelijking met andere 'lotgenoten' geeft zelfvertrouwen. De ontwikkeling van identificatiemodellen en het overnemen van aspecten daarvan in de eigen identiteit is in de regel een collectief proces waarbij 'cultuur als leefstijl' wordt ontwikkeld. Van belang is dat infrastructuren voor dergelijke culturele innovatie aanwezig zijn. Daarom zijn initiatieven die zich richten op het ontwikkelen en naar buiten brengen van identificatiefiguren en rolmodellen, zoals het tijdschrift Fast Forward, nuttig. Ook binnen zelforganisaties kunnen daartoe mogelijkheden aanwezig zijn, vooral omdat de leden elkaars identificatiefiguren en rolmodellen zijn.

De identiteit wordt echter vooral ontwikkeld in dialoog met andere partijen. Nieuwkomers willen dat hun identiteit ook door anderen wordt erkend. In dat licht is het belangrijk dat terdege aandacht wordt geschonken aan mogelijkheden tot positieve beeldvorming van immigranten, zowel naar de eigen achterban als naar andere partijen toe. Verschillende informanten geven aan dat Fonds 1818 zou kunnen helpen bij de totstandkoming van een positiever beeld van allochtonen, bijvoorbeeld door de mogelijkheid te bieden aansprekende cultuuruitingen breed te presenteren. Het zou raadzaam zijn wanneer allochtonen in de media minder dan tot nu toe worden gepresenteerd als mensen in een achterstandssituatie, en wanneer juist successen naar buiten worden gebracht.

Dialogo binnen gemengde organisaties

Omdat ook de opstelling van andere partijen, vooral autochtonen, van belang is in de gelegenheidsstructuur, kan Fonds 1818 zich ook richten op 'de andere kant'. Dat betekent dat het fonds projecten van algemene organisaties kan steunen waarbij toenadering wordt gezocht met allochtonen en hun organisaties.

De ontwikkeling van een identiteit in dialoog met de bredere samenleving wordt bevorderd wanneer immigranten op strategische posities functioneren. Het aanbieden van dergelijke mogelijkheden zou versterkt kunnen worden. Daarbij valt te denken aan deelname van allochtonen in besturen van maatschappelijke organisaties en in (het uitvoerend vrijwilligerswerk in) verenigingen. Het is nuttig wanneer er infrastructuren, zoals databanken voor allochtone bestuurders, bestaan die de instroom binnen algemene organisaties bevorderen. Degenen die het eerst instromen dienen daarbij als identificatiefiguur voor anderen. Dergelijke infrastructuren gericht op vergroting van de toegankelijkheid zouden ondersteund kunnen worden.

Verder kunnen ook zelforganisaties op den duur gemengde organisaties worden. Dat is zeker het geval bij sportorganisaties. Vooral omdat deze organisaties een andere missie en historie zullen kennen dan witte organisaties kan het gaan om interessante infrastructuren voor dialoog en de creatie van overbruggend sociaal kapitaal.

Aandacht voor verschillende maatschappelijke sferen

Er bestaat een grote variatie aan maatschappelijke sferen waarbinnen dialoog kan plaats vinden. Sommige vrijetijdssectoren, zoals sport, kunst en muziek, komen daarvoor bij uitstek in aanmerking. Dialoog op microniveau biedt mogelijk betere aanknopingspunten dan grootschalige evenementen, en verdient meer aandacht te krijgen. Initiatieven in deze sectoren kunnen ook tot zichtbare culturele innovatie leiden.

Sportverenigingen kunnen bij uitstek als infrastructuur voor dialoog fungeren, vooral omdat sport een grote aantrekkingskracht heeft op zowel autochtone als allochtone jongeren. De leuze 'sport verbreedert' heeft in de huidige tijd aan betekenis gewonnen. Ook omdat binnen een sportvereniging coalities kunnen worden opgebouwd tussen mensen met verschillende etnische wortels vormt zij een ideale omgeving om verbredering te bevorderen. Zowel van oorsprong 'witte' als van oorsprong 'gekleurde' organisaties komen hiervoor in aanmerking.

Kunst speelt een belangrijke rol bij het ontwikkelen van een visie op en het verbeelden van de werkelijkheid en de eigen identiteit. In uitvoerende kunstvormen worden door allochtonen ideeën en beelden ontwikkeld die relevant zijn in verband met het leven in een nieuw land. Zo verhalen Afghaanse dichters over hun heimwee en eenzaamheid in een land ver van huis. In kunst kunnen oplossingen worden aangedragen voor uitdagingen, en kunnen elementen van de oorspronkelijke cultuur en die met welke men in aanraking komt in Nederland worden vermengd tot een nieuw geheel. De uitvoerende kunst, bijvoorbeeld de pop- en wereldmuziek, speelt ook een rol in het ontwikkelen en presenteren van identificatiefiguren voor jongeren. Last but not least is de presentatie van cultuur van allochtonen relevant in verband met het naar buiten brengen van de identiteit en de erkenning daarvan door anderen.

Aandacht voor oudkomers

De mogelijkheden tot en aangrijpingspunten voor maatschappelijke participatie zijn niet voor iedereen gelijk. Er dient rekening te worden gehouden met verschillen tussen generaties van immigranten. De derde generatie zal eerder

openstaan voor vernieuwingen dan de eerste en tweede, en verdient speciale aandacht. Men kan de degenen die niet in staat zijn zich in te zetten voor het moeizame integratieproces (de 'oudkomers' en de 'moeilijk bereikbaren') echter niet in de kou laten staan. In het geval van allochtone ouderen is vooral 'zorg' aangewezen, maar ook hier kunnen verfrissende constructies, zoals groepswonen van ouderen, een uitkomst zijn.

Hoofdstuk 1

Probleemstelling en werkwijze bij het onderzoek

Fonds 1818 (voluit 'Stichting Fonds 1818 tot nut van het algemeen') wil met zijn donaties een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de samenleving. Een deel van de donaties ten behoeve van die sociale kwaliteit is bestemd voor allochtonen en hun zelforganisaties. Het fonds wil dit donatiebeleid inhoudelijk en organisatorisch verder ontwikkelen. De vragen die het Verwey-Jonker Instituut daartoe in opdracht van Fonds 1818 wil beantwoorden, luiden:

1. Welke concepten zijn relevant in verband met donaties aan allochtonen met het oog op het vergroten van de kwaliteit van de samenleving?
2. Welk allochtonenbeleid voeren de landelijke overheid en gemeenten in de regio, met name ten aanzien van zelforganisaties? Welke mogelijkheden zien partijen binnen de gemeenten voor het fonds?
3. Welke zijn de situatie, missie, strategieën en wensen van zelforganisaties van allochtonen? Welke donatieperspectieven biedt dit het fonds?
4. Welke visies leven er bij overkoepelende, adviserende, informerende en ondersteunende organisaties binnen gemeenten? Welke rol zouden zij kunnen spelen voor het fonds?

De meeste informatie in dit verslag is gebaseerd op open gesprekken met vertegenwoordigers van overheden, instellingen en zelforganisaties. Ook zijn documenten geanalyseerd. De gemaakte verslagen zijn ter goedkeuring voorgelegd aan de informanten en zonodig op enkele punten bijgesteld.

Ter beantwoording van de eerste onderzoeksvraag zijn verkenningen verricht in de recente literatuur over de kwaliteit van een multiculturele samenleving. Hiervan wordt in hoofdstuk 2 verslag gedaan. Om antwoord te vinden op de tweede vraag zijn allereerst ontwikkelingen in het landelijk allochtonenbeleid onder de loep genomen.

In Den Haag, Leiden, Katwijk, Zoetermeer en Delft zijn gesprekken gevoerd met een vertegenwoordiger van de gemeente over het allochtonen- en integratiebeleid. Ook zijn documenten bestudeerd die inzicht bieden in de uitgangspunten en uitvoering van het beleid. Zo werd inzicht verkregen in leemten in het beleid en konden suggesties voor het donatiebeleid van Fonds 1818 worden geformuleerd. Het landelijk en gemeentelijk integratiebeleid worden in

hoofdstuk 3 besproken. In dit hoofdstuk komen ook visies aan bod die leven binnen adviesraden.

Ter beantwoording van vraag 4 (zie hoofdstuk 3 en 5) is in Den Haag informatie ingewonnen bij de Stedelijke Adviesraad Multiculturele Stad (SAM), stichting BOOG (advies samenlevingsopbouw) en drie integratiemedewerkers die vanuit de gemeente zelforganisaties in contact brengen met Nederlandse instellingen en voorzieningen. Verder is in Den Haag gesproken met een vertegenwoordiger van het Volksbuurtmuseum, een instelling waar het Fonds 1818 spreekuur houdt. Tenslotte is in Den Haag een gesprek gevoerd met de redacteur van het landelijke blad Fast Forward, dat een spreekbuis wil zijn voor de jongste generatie allochtonen. In Leiden is ter beantwoording van vraag 4 de ondersteuner van het platform van allochtonen en vluchtelingen geïnterviewd. In Zoetermeer is gesproken met de adviesraad van allochtonen (SAAZ). In Katwijk is een gesprek gevoerd met een vertegenwoordiger van het welzijnswerk dat ondersteuning biedt aan enkele zelforganisaties van allochtonen.

In het onderzoek naar de mogelijkheden voor donatiebeleid van Fonds 1818 ten behoeve van allochtonen en integratie mogen zelforganisaties van allochtonen niet ontbreken. Daarom zijn - 'last but not least' - ter beantwoording van vraag 3 gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van zelforganisaties van allochtonen en vluchtelingen. Bij de keuze van zelforganisaties is getracht een zekere spreiding aan te brengen met betrekking tot het gebied van herkomst van de betrokkenen. Er is echter geen representativiteit nagestreefd. In Den Haag en Leiden zijn gesprekken gevoerd bij organisaties van mensen met een Turkse, Marokkaanse, Koerdische, Surinaamse, Somalische, Afghaanse en Chinese achtergrond. Binnen de Marokkaanse en Surinaamse gemeenschappen zijn naast seculiere ook religieuze organisaties in het onderzoek betrokken. In hoofdstuk 4 wordt een schets gegeven van de achtergronden van de oprichting en de doelstellingen, de doelgroepen en activiteiten, de – vooral vrijwillige – medewerkers, de ondersteuning en de wensen van de organisaties.¹ In de bijlage zijn de integrale, geautoriseerde, gespreksverslagen opgenomen.

Hoofdstuk 2

Theoretische noties over sociale kwaliteit in een multi-culturele samenleving

Waar moeten we aan denken wanneer we spreken over allochtonen en hun zelforganisaties in relatie tot de kwaliteit van de samenleving? In een moderne, complexe, heterogene samenleving gelden andere criteria voor sociale kwaliteit dan in een meer traditionele, homogene samenleving. Waarschijnlijk is in zo'n traditionele samenleving vooral de aanwezigheid van interne cohesie relevant. In een moderne, heterogene samenleving waarin mensen leven met verschillende culturele achtergronden zijn twee begrippen relevant voor de sociale kwaliteit. Mensen moeten allereerst in betrekkelijke vrijheid kunnen leven, waarbij ruimte bestaat voor diversiteit. Er wordt ook wel gesproken van de rek of de elasticiteit van een samenleving.²

Aan een grote heterogeniteit kleven echter ook risico's, bijvoorbeeld het gebrek aan samenwerking wanneer dat nodig is, of zelfs het uitbreken van onderling geweld. Met de term elasticiteit wordt bedoeld op een ander relevant aspect van de kwaliteit van een heterogene samenleving, namelijk een zekere samenhang. Met die samenhang wordt bijvoorbeeld bedoeld dat mensen een zeker respect hebben voor degenen die anders zijn en denken dan zijzelf, zodat ze wanneer dat nodig is elkaar kunnen steunen en kunnen samenwerken. Waar in een betrekkelijk geïsoleerde kleine gemeenschap samenhang wordt bevorderd door een zekere homogeniteit, zijn in een heterogene samenleving ook andere mechanismen met dezelfde functie denkbaar.

In dat verband worden termen gebuikt als sociaal kapitaal, waarmee bedoeld wordt op het bestaan van vertrouwen, normen rond wederkerigheid en netwerken. Er wordt een zeker positief verband verondersteld tussen het bestaan van een 'middenveld' van verenigingen en andere organisaties enerzijds (de 'civil society') en de aanwezigheid van sociaal kapitaal anderzijds.³ Wanneer we spreken over een heterogene samenleving zijn er twee typen sociaal kapitaal van belang. Samenbindend sociaal kapitaal zorgt ervoor dat mensen zich in hun directe sociale omgeving veilig voelen door de aanwezigheid van netwerken, wederkerigheid en vertrouwen.⁴ Het is echter ook van belang dat er geen gescheiden werelden ontstaan. Daarom is de aanwezigheid van overbruggend sociaal kapitaal nuttig, waarbij verbindingen worden gelegd tussen verschillende sociale kringen en maatschappelijke groeperingen. Een samenleving waarbij mensen zich niet puur op basis van culturele of etnische achtergronden

associëren, maar ook op basis van inhoudelijke interesses biedt mogelijkheden tot opbouw van culturele verschillen overbruggend kapitaal.⁵

Het begrip sociale integratie wordt gebruikt om de toestand van een samenleving als geheel aan te duiden. In een moderne heterogene samenleving is sprake van sociale integratie wanneer er een zekere samenhang bestaat terwijl er ook ruimte bestaat voor verscheidenheid. Zo wordt onderscheid gemaakt tussen dimensies van sociale integratie, bijvoorbeeld een functionele, morele en expressieve dimensie.⁶ De functionele dimensie van integratie heeft betrekking op een zodanige coördinatie van het handelen dat individueel of collectief beoogde doeleinden worden bereikt. De morele dimensie betreft de solidariteit en de normen die het onderling verkeer regelen, ook al bestaan er verschillen in leefstijlen en waarden. Met de expressieve dimensie wordt bedoeld op de behoeften van mensen om binnen een geïndividualiseerde, multiculturele, samenleving een individuele of collectieve leefstijl en identiteit te ontwikkelen. In moderne samenlevingen ligt iemands identiteit veel minder vast dan in traditionele samenlevingen en dient vaak actief verworven te worden, zeker in het geval van immigranten. In moderne samenlevingen is de presentatie van 'het anders zijn' belangrijk. Culturelementen worden hierbij gebruikt om zichzelf collectief te onderscheiden van anderen, maar ook om een gemeenschap te creëren met wie men dezelfde identiteit deelt.⁷ Identiteiten worden ontwikkeld in een dialoog met anderen (waaronder ook degenen die een heel andere identiteit hebben) en men streeft ernaar dat ze die ook erkennen.⁸ Overigens blijkt dat wereldwijd mensen zich ontworteld voelen binnen hun door de globalisering veranderde dagelijkse omgeving. Sommigen ontwikkelen als reactie hierop defensieve identiteiten, bijvoorbeeld door zich te identificeren met fundamentalistische stromingen. Anderen laten zich inspireren door bijvoorbeeld de pro-actieve identiteit van een internationale milieu- of feministische organisatie.⁹

Bij integratie gaat het dus enerzijds om ruimte voor diversiteit, ook in identiteiten, en anderzijds om de ontwikkeling van samenspel en samenhang. In het debat van de laatste jaren zijn accentverschillen te bespeuren in de nadruk die men wil leggen op ruimte voor diversiteit dan wel de noodzaak van samenhang. Wellicht is door de aanslagen op 11 september 2001 in de Verenigde Staten het aantal voorstanders van meer samenhang en een zekere eenvoudigheid in de cultuur toegenomen.

De voorstanders van meer samenhang hechten grote waarde aan gevoelens van solidariteit, gemeenschappelijke normen en idealen, en samenwerking. Zo wordt door een publicist gewaarschuwd voor 'vermijding' en gepleit voor een zekere samensmelting.¹⁰ Ook wordt naar voren gebracht dat teveel vasthou-

den aan de eigen identiteit en traditionele cultuurelementen deelname binnen het arbeidsbestel belemmert.¹¹

Er zijn ook voorstanders van een pluralistische samenleving. Vanuit de pluralistische visie wordt het gewaardeerd dat mensen die een zekere affiniteit tot elkaar hebben, ook vanwege een gemeenschappelijke etniciteit, zich verenigen. Op zo'n manier kunnen verschillende identiteiten zich ontwikkelen. Ruimte voor diversiteit wordt in deze optiek van meer belang geacht dan samenhang. Een sterke cohesie kan in dit perspectief zelfs als benauwend worden ervaren.¹² Dit neemt niet weg dat ook in deze visie een zekere samenhang wordt gewaardeerd. Nederland wordt vanuit deze invalshoek bijvoorbeeld gezien als 'meeting point' voor een heterogene verzameling individuen en groepen. Gesproken wordt van een 'open zuil', waarmee wordt aangegeven dat mensen weliswaar veelal in eigen kring kunnen vertoeven, maar toch verbindingen hebben met de 'buitenwereld'.¹³ Mensen ontwikkelen hun identiteit per definitie in dialoog.¹⁴

Het vestigingsproces van nieuwkomers en zelforganisaties

Hoe het vestigingsproces van nieuwkomers verloopt, hangt mede af van de achtergrond van waaruit ze zijn geëmigreerd. Bij vluchtelingen zullen heel andere motieven meespelen dan bij economische migranten. Ook de diversiteit die een nieuwe samenleving kent of toestaat, is van belang. Wellicht raken sommige immigranten eerder in een diverser wordende samenleving thuis dan in een monocultuur. Succesvol integreren binnen een samenleving gekenmerkt door diversiteit vraagt om competenties bij nieuwkomers en gevestigden. Onderscheid kan worden gemaakt tussen 'haltercompetenties' (je in de situatie van een ander kunnen verplaatsen) en 'ego competenties' (jezelf of je groep kunnen representeren; aanspreekbaar zijn; weerbaar zijn). Dergelijke competenties kunnen worden geleerd.¹⁵

Eén van de redenen waarom immigranten niet direct opgaan in een nieuwe samenleving is het feit dat hun 'habitus'¹⁶ of 'cultuur als leefwijze'¹⁷ - de manier waarop ze tegen het leven aankijken en in het leven staan - en die van de gevestigden belemmeringen opleveren. Ook zijn de competenties van immigranten niet altijd voldoende ontwikkeld. Geïndividualiseerde mensen staan dichter bij de cultuur van de Nederlandse autochtonen en kunnen gemakkelijker individuele aanpassingstrajecten volgen. Wanneer nog weinig sprake is van individualisering ligt een collectief traject voor de hand.

De collectieve en individuele strategieën van nieuwkomers worden gedeeltelijk bepaald door de habitus die zij van huis uit meenemen, maar worden gecondi-

tioneerde door de gelegenheidsstructuur in het nieuwe land.¹⁸ Ze worden mede gekozen als reactie op de opstelling en strategieën van gevestigden (en anderen, waaronder andere nieuwkomers).

In het geval van een collectief traject zullen veel immigranten in een nieuw land hun oude instituties, zoals moskeeën, kerken en tempels, overbrengen.¹⁹ Ook politieke organisaties blijken soms een basis te vormen om zich te verenigen. De opstelling van de gevestigden speelt echter ook een rol. In Nederland zijn al vroeg - ook met steun van autochtonen - zelforganisaties van buitenlanders opgericht.

Cultuur heeft in hedendaagse pluriforme samenlevingen een wat andere betekenis gekregen dan in meer traditionele samenlevingen.²⁰ Cultuur van een groep mensen was - en is meestal nog - te beschouwen als een door velen gedeeld geheel van denkbeelden over de werkelijkheid en de eigen identiteit, visies op het goede leven en competenties en strategieën voor het handelen.²¹ Deze cultuur is veelal geïnternaliseerd in de habitus of leefwijze. Op die manier helpt de cultuur mensen om te overleven onder niet altijd even gemakkelijke omstandigheden. Van belang is dat het bij de omgeving enerzijds gaat om de fysieke omstandigheden (klimaat, vruchtbaarheid van het land, etc.), en anderzijds, vooral na immigratie, om de sociale kenmerken van 'de andere samenleving'. Cultuur geeft mensen richtlijnen voor het handelen (diepgeworteld in de habitus), maar die zullen soms moeten veranderen wanneer de omstandigheden daartoe aanleiding geven.

Veranderingen in de mondiale samenleving hebben echter een homogeniserende werking op culturen als leefwijzen. Juist in deze situatie blijkt 'cultuur' een nieuwe betekenis te krijgen. Cultuur krijgt een functie als leefstijl. In een samenleving waarin van mensen wordt gevraagd op sommige punten een overeenkomstige leefwijze te vertonen, blijken grote behoeften te bestaan om vooral in groepsverband een identiteit te ontwikkelen, daarmee een gemeenschap te vormen en zich van anderen te onderscheiden. De moderne samenleving kent zodoende op den duur minder verschillen in leefwijzen, maar wel in identiteiten en bijbehorende culturen als leefstijlen.²²

In het collectieve vestigingsproces wordt er daarom na verloop van tijd niet alleen gewerkt aan het verwerven van een goede positie, maar ook aan de ontwikkeling van een nieuwe identiteit en leefstijl. Daarbij spelen organisatievormen of organisaties die in het begin van het vestigingsproces zijn opgericht een rol, al hebben sommige daarvan in de loop van de tijd hun doelstellingen en strategieën gewijzigd. In deze fase van 'emancipatie' werkt men aan de ontwikkeling van een identiteit die wordt gekleurd door de eigen etnische af-

komst (elementen van de oorspronkelijke cultuur worden gebruikt als leefstijl)²³ en de situatie waarin men zich bevindt ('condicion migrante'). De gemeenschappelijke identiteit en 'cultuur als leefstijl' dragen bij tot gemeenschapsvorming.

Vroeg of laat kan de behoefte ontstaan aan het 'opgaan' in de bredere samenleving. Immigranten zullen dan toenadering zoeken tot organisaties die zijn opgericht op andere gronden dan etniciteit.²⁴ Sommige mensen met een bepaalde achtergrond willen daarnaast graag af en toe in eigen kring blijven verkeren, omdat ze nog steeds affiniteit tot elkaar voelen.²⁵ De neiging om mensen met dezelfde etnische achtergrond op te zoeken kan ook het gevolg zijn van buitensluiting. Zo werden zwarten in de Verenigde Staten tot voor enige decennia niet toegelaten tot allerlei prestigieuze sportorganisaties of liefdadigheidsinstellingen. Ze verenigden zich daarom noodgedwongen voornamelijk rond lokale zwarte religieuze en buurtorganisaties.²⁶

In Nederland is nog weinig onderzoek gedaan naar de mate waarin allochtonen en vluchtelingen participeren in zelforganisaties of gemengde organisaties. Uit onderzoek in Rotterdam blijkt dat er onder allochtonen tussen 1994 en 2000 een terugloop is geweest in betrokkenheid bij religieuze organisaties. De teruggang blijkt niet te worden gecompenseerd door groei van deelname aan seculier verenigingsleven, waaronder niet-religieuze zelforganisaties. Nog relatief weinig allochtonen blijken betrokken te zijn bij vormen van verenigingsleven op algemene of etnische grondslag.²⁷

Hoofdstuk 3

Landelijk en gemeentelijk overheidsbeleid

In dit hoofdstuk wordt eerst een globale schets gegeven van ontwikkelingen van de laatste decennia in het landelijk beleid. Vervolgens wordt beschreven hoe het staat met het allochtonen-, vluchtelingen- en integratiebeleid in Den Haag, Leiden, Katwijk, Zoetermeer en Delft. Uit een telefonische verkenning bij andere gemeenten binnen de regio waar Fonds 1818 werkzaam is, was gebleken dat er daar nog weinig expliciete politieke en bestuurlijke aandacht was voor dit onderwerp.

3.1 Landelijk overheidsbeleid

De afgelopen decennia zijn er herhaaldelijk koerswijzigingen geweest in het landelijk overheidsbeleid ten aanzien van immigranten en etnische minderheden.²⁸ Vanaf 1983 is men ervan uitgegaan dat veel migranten zich blijvend in Nederland zouden vestigen en dat ze een volwaardige plaats in de samenleving dienden te krijgen. In principe diende zoveel mogelijk algemeen beleid te worden gevoerd, ook ten aanzien van immigranten. Specifiek beleid werd alleen noodzakelijk geacht indien dit algemene beleid tekort schoot. Voor een groot deel maakte het beleid ten aanzien van immigranten onderdeel uit van wat als achterstandenbeleid werd aangeduid.

Vanaf 1994 werd het begrip burgerschap, met bijbehorende rechten en plichten, gehanteerd als richtlijn voor participatie van immigranten in de samenleving. Verder wilde men overgaan van 'minderhedenbeleid' naar 'integratiebeleid'. Integratie werd gedefinieerd als 'een proces dat ertoe leidt dat mensen en bevolkingsgroepen volwaardig aan de samenleving kunnen deelnemen, waarbij wederzijds respect voor elkaars eigenheid als noodzakelijke voorwaarde wordt gezien'. Men vond dat dit beleid gericht zou moeten zijn op de immigrant als individu en niet zozeer op etnische minderheidsgroepen. Het integratiebeleid vindt de laatste jaren veelal plaats in het kader van het Grotestedenbeleid waarbij wederom het opheffen en voorkomen van achterstanden centraal staat. De beleidsinteresse voor de 'culturele factor' en de inbreng vanuit de zijde van allochtonen was tot voor kort vrij gering. Veel beleidsterreinen die van belang zijn voor de integratie, zoals het welzijnsbeleid, werden naar gemeenten gedecentraliseerd.

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling adviseert te bevorderen dat het minderhedengezichtspunt meespeelt in het overheidsbeleid. Verder beveelt de raad aan te bevorderen dat allochtonen participeren in besturen van maatschappelijke organisaties en adviesorganen. Tenslotte wordt aanbevolen om etnische organisaties een grotere rol te laten spelen als instrument voor integratie.

3.2 Integratiebeleid in Den Haag²⁹

Gemeentelijk integratiebeleid

Vanaf 1998 heeft de gemeente Den Haag - in dialoog met andere partijen - verschillende nota's uitgebracht over het integratiebeleid. De gemeente wil een beleid voeren gericht op enerzijds het geven van ruimte voor diversiteit en anderzijds de bevordering van samenhang. Beleidsprioriteiten zijn de bevordering van sociale cohesie, de toerusting van algemene instellingen ten aanzien van diversiteit en de toerusting van allochtonen om een plaats in de samenleving in te nemen. Men wil jaarlijks een programma Interculturalisatie aanbieden.

De gemeente wil cohesie onder meer bevorderen door ontmoetingen tussen mensen met verschillende achtergronden, normen en waarden, te laten organiseren. Verder stimuleert ze door het mogelijk maken van een databank voor allochtone bestuurders de ontwikkeling van 'kleurrijke' algemene organisaties en besturen. De gemeente wil bevorderen dat algemene organisaties zich meer richten op behoeften van verschillende doelgroepen. Zelforganisaties worden een belangrijke functie toegedicht waar het gaat om ontmoeting als samenbindende factor voor en brug naar de individuele migrant en culturele innovatie. Daarom faciliteert de gemeente zelforganisaties, onder meer door het aanbieden van ruimte. In principe kunnen zelforganisaties gebruik maken van gemeentelijke regelingen voor ofwel sociaal-cultureel vrijwilligerswerk ofwel bewonersorganisaties. Daarnaast bestaan er tijdelijke regelingen en wordt in het kader van projecten ondersteuning geboden. Een rol bij de ondersteuning van zelforganisaties spelen integratiemedewerkers van de gemeente (bijvoorbeeld ondersteuning bij subsidieaanvragen) en organisaties als Stichting Boog (samenlevingsopbouw; wijknetwerken), decentrale welzijnsorganisaties (gebruik ruimten in accommodaties), Stichting Wijkbeheer (accommodaties) en HOF (informatie, advies en ondersteuning via trainingsweekenden, vergaderruimte). Veel zelforganisaties krijgen bovendien de beschikking over een of meer 'additionele' arbeidsplaatsen.

Stichting Boog geeft - in opdracht - ondersteuning aan projecten binnen multiculturele Haagse wijken. In de Schilderswijk bestond een bewonersorganisatie die vrijwel geheel was samengesteld uit autochtonen. Na een organisatieadvies heeft de gemeente besloten dat dergelijke traditionele bewonersorganisaties geen subsidie meer zouden krijgen. De ondersteuning aan bewoners zou ingevuld moeten worden door facilitering van verschillende organisaties in de vorm van een nieuwe vorm van buurtopbouwwerk. De traditionele bewonersorganisaties leiden nu een bijna slapend bestaan en worden nog slechts op basis van voorgestelde projecten ondersteund door Stichting Boog. In de wijk wordt in opdracht van de gemeente sinds april 2001 binnen een viertal clusters van buurten, vanuit zgn. 'buurtpunten' (waaronder de voormalige Volharding), 16 uur per week ondersteuning gegeven aan pilot-projecten buurtopbouwwerk. Verschillende organisaties van allochtonen, maar ook van autochtonen, zijn bij de projecten betrokken. Ondersteuning wordt in de regel niet aan afzonderlijke organisaties gegeven, maar aan projecten op 'microniveau'. Het moet gaan om 'semi-spontane' acties van buurtbewoners. Het is de bedoeling dat er per buurtpunt een kleine raad van gebruikers wordt gevormd, die advies uitbrengt over de besteding van de gereserveerde uren ondersteuning. Het motto is echter 'op is op'.

Stedelijke Adviesraad Multiculturele Stad

Een grote rol bij de totstandkoming van de nota's was er voor de Stedelijk Adviesraad Multiculturele stad (SAM). De SAM streeft naar een samenleving waar zoveel mogelijk mensen zich thuis voelen en betrokken zijn. Een beleidsmedewerker van de SAM: "Immigreren is een ingrijpende ervaring. Als je emigreert, neem je afstand van je land. In een ideale samenleving voelen nieuwkomers zich snel thuis. Ze moeten niet het idee hebben dat ze in een vreemd land leven. Ze moeten Hagenaar kunnen worden, hun kansen kunnen pakken, en ook het gevoel hebben dat ze een bijdrage hebben te leveren aan de samenleving." Een andere beleidsmedewerker: "Cruciaal is de binding die mensen hebben met de samenleving. Die binding moet groeien." Mede omdat algemene organisaties vaak hoge drempels opwerpen worden functies toegekend aan zelforganisaties. Men merkt op dat zelforganisaties zich in toenemende mate richten op het maatschappelijk debat en het daarom verdienen steun van een fonds te krijgen.

De SAM zou graag zien dat de gemeente een goed uitgewerkt integratiebeleid voert. Allereerst zou daarin moeten worden aangegeven wat de gewenste eindsituatie is waar het om integratie gaat. De SAM verfoeit assimilatie en bepleit gelijkwaardigheid bij de integratie van oude en nieuwe ingezetenen. Verder vraagt de raad om de aandacht, meer dan nu gebeurt, te richten op het

bestaansrecht van diversiteit. De SAM geeft aan dat de gemeente weliswaar goede beleidsdoelen heeft, maar dat de ambtelijke inzet en implementatie tekort schieten. Men vindt dat de interculturalisatie van algemene instellingen veel te wensen overlaat. De raad stelt daarom voor een integraal programma op te zetten, met aandacht voor implementatie en onderzoek naar de effecten.

In een nota gaat de SAM in op mogelijkheden om de maatschappelijke participatie van allochtonen te vergroten. Men geeft aan dat allochtonen belangstelling hebben voor onderwerpen die hen direct aangaan, zoals arbeid, onderwijs, welzijn, gezondheidszorg, ouderenzorg, vormgeving van de directe leefomgeving en vrijetijdsbesteding. Zelforganisaties kunnen volgens de SAM hier een rol spelen, maar dienen dan wel gefaciliteerd te worden. De gemeente zou meer gebruik kunnen maken van contactpersonen, die de weg weten en culturele achtergronden kennen, wanneer men overleg wil met een bepaalde doelgroep. Verder wordt aangeraden om netwerken van allochtonen te benutten. Ondersteuning en detachering van personeel door HOF, BOOG en de welzijnsorganisaties wordt als onvoldoende ervaren. Professionalisering van de administratieve organisatie zou de besturen en vrijwilligers van zelforganisaties kunnen ontlasten, zo wordt gesteld.

3.3 Integratiebeleid in Leiden

De gemeente voert geen specifiek migrantenbeleid, maar een algemeen achterstandsbeleid. Er wordt gestreefd naar de bevordering van verdraagzaamheid door gerichte aandacht voor communicatie tussen groepen en bevordering van goede beeldvorming. Men streeft wel naar gecoördineerd beleid. Het in Leiden uitgevoerde Grotestedenbeleid sluit aan bij het reeds bestaande achterstandsbeleid. Vanuit het achterstandsbeleid zouden algemene instellingen zich in moeten zetten voor individuen en groeperingen in een achterstandssituatie. Volgens een beleidsadviseur is daar weinig van terechtgekomen, vooral door gebrek aan sturing vanuit de overheid. De gesubsidieerde instellingen zouden zich weinig geïnteresseerd hebben aan het achterstandsbeleid.

In Leiden bestaat sinds 1989 het Samenwerkingsverband Migrantenorganisaties (SWV) en sinds 1997 het Platform Vluchtelingenorganisaties. Voor 1997 kregen afzonderlijke organisaties personele en enige andere ondersteuning van de Leidse Welzijnsorganisatie. Nu zijn dat alleen nog de twee verbanden die de taak hebben gemeenschappelijke belangen te behartigen. Inmiddels krijgt het SWV geld van de gemeente om die facilitaire ondersteuning, eventueel elders, zelf in te kopen. Meander, het regionale ondersteuningsinstituut,

biedt projectmatige ondersteuning. De ondersteuner van het SWV en het platform vindt dat eigenlijk ook verschillende afzonderlijke organisaties (met name vrouwenorganisaties) structureel steun nodig hebben. Er is een periodiek overleg tussen de wethouder en het SWV en het Platform. De medewerker van de gemeente betreurt dat niet duidelijk is wat de wederzijdse verwachtingen zijn van de gemeente en zelforganisaties. Hij vindt dat eerst duidelijk moet zijn wat de ambities zijn van zelforganisaties voordat plannen worden gemaakt over de aard en mate van structurele ondersteuning. De leiding van de organisaties wil graag betrokken zijn bij allerlei vormen van overleg en is 'geprotoprofessionaliseerd'. De achterban is in volgens hem veel minder geïnteresseerd in beleid. De medewerker van de gemeente en de ondersteuner van de overlegvormen signaleren verschillende knelpunten in het functioneren van zelforganisaties en de ondersteuning daarbij: ruimtegebrek, overbelasting van en gebrek aan kader, gebrekkige informatievoorziening en ontoereikende publiciteit. Het kader is beperkt, waardoor het gevaar van overbelasting bestaat, zeker bij de teruggelopen ondersteuning. Dit komt mede omdat organisaties worden overspoeld door vele verzoeken, bijvoorbeeld om aan vormen van overleg of begeleidingscommissie deel te nemen. Fonds 1818 zou ondersteuning kunnen bieden, gericht op het versterken van zelforganisaties.

3.4 Integratiebeleid in Katwijk

In Katwijk wonen relatief weinig allochtonen en vluchtelingen. De ongeveer 500 allochtonen bestaan vooral uit Marokkanen en Turken. Daarnaast zijn er mensen uit het voormalig Joegoslavië aanwezig. De Marokkanen bestaan uit nogal verschillende groepen. Op grond van de regio van afkomst kunnen verschillende groeperingen worden gevormd. Berbers en stedelingen verschillen erg van elkaar. Groepen verschillen in de mate waarin men wenst te integreren. Een deel van de Marokkanen heeft gekozen voor redelijk vergaande integratie binnen de Nederlandse samenleving, maar een ander deel richt zich vooral op behoud van Marokkaanse tradities. De laatste groep hecht aan een traditioneel Marokkaanse opvoeding. Turken in Katwijk vormen een vrij gesloten groep waarover bij de overheid en het welzijnswerk niet al te veel bekend is. Bij de gemeente is men verontrust over de geringe intellectuele bagage bij oudere allochtonen. Maar ook van de jongere generatie allochtonen volgt niemand het VWO. Bij het welzijnswerk betreurt men het isolement waarin bijvoorbeeld sommige Marokkaanse vrouwen verkeren. Sommige oudere vrouwen spreken nauwelijks Nederlands.

Mede omdat in Katwijk relatief weinig allochtonen wonen, heeft de gemeente slechts een bescheiden allochtonenbeleid ontwikkeld. Er is nooit een expliciete

beleidsvisie rond dit onderwerp ontwikkeld en er is geen nota uitgebracht. Ooit is binnen de gemeente een discussie gevoerd over zaken als integratie en het ontwikkelen van de eigen identiteit, maar 'die discussie was nogal academisch en er is nooit iets mee gedaan'. Ongeveer tien jaar geleden heeft men ervoor gekozen om allochtonen meer bij het beleid te betrekken. Nog steeds is een belangrijk aandachtspunt hoe allochtonen meer betrokken kunnen worden bij hun buurt.

De oprichting van zelforganisaties van allochtonen en vluchtelingen wordt gestimuleerd sinds het begin van de jaren negentig. Inmiddels zijn organisaties opgericht binnen de drie voornaamste gemeenschappen van allochtonen. Ieder van de groepen heeft een ruimte in een gebouw van het welzijnswerk ter beschikking gekregen. Vanuit het welzijnswerk wordt enige begeleiding gegeven aan de organisaties. Men constateert dat de Marokkaanse organisatie te lijden heeft onder de tegenstellingen binnen de gemeenschap. Wanneer bijvoorbeeld een sterke voorstander van integratie voorzitter is, blijven meer traditionele Marokkanen weg. Men probeert ook allochtone vrouwen te bereiken, onder meer door sportactiviteiten te organiseren. Daarbij ervaart men echter tegenwerking van mannen.

De gemeente biedt zelforganisaties subsidie voor vormende activiteiten. Er wordt 'gedoogd' dat er in de ruimte die beschikbaar is gesteld ook gebeden wordt. Men heeft als uitgangspunt dat mensen eerder integreren wanneer ze een eigen identiteit ontwikkelen, en dat ze door de eigen taal te beheersen gemakkelijker Nederlands leren. Er is altijd een heel actieve werkgroep rond vluchtelingen geweest, die inmiddels is verbreed tot de Stichting Steunpunt Medelanders. De inburgering van nieuwkomers is hierbij ondergebracht.

3.5 Integratiebeleid in Zoetermeer

De gemeente Zoetermeer heeft in 1996 een strategische beleidsnota 'Kleurrijk multicultureel Zoetermeer' opgesteld. De gemeente wil voorwaarden scheppen voor integratie van mensen met verschillende culturele achtergronden in de stad. Integratie wordt gedefinieerd als: 'de situatie waarbij iedere burger bekend is met de rechten en plichten die hij heeft, deelneemt in (onderdelen van) de samenleving en vrij is de eigen individualiteit te behouden'. Er wordt van uitgegaan dat zowel de overheid als burgers rechten en plichten hebben en initiatieven kunnen nemen.

De gemeente is onder meer beducht om een te zwaar aangezet allochtonenbeleid te voeren vanwege veronderstelde negatieve bijeffecten daarvan, bij-

voorbeeld stigmatisering. Ook omdat er grote verschillen bestaan tussen categorieën van allochtonen en individuele allochtonen wordt een gedifferentieerd beleid voorgestaan. Beleid ten aanzien van allochtonen is daarom facetbeleid. In de beleidsnota wordt het beleid om te komen tot 'een kleurrijke, multiculturele stad' uitgewerkt naar verschillende hoofdthema's, zoals arbeid en welzijn.

Allochtonen worden geacht zoveel mogelijk gebruik te maken van algemene voorzieningen en instellingen. Het streven is dat algemene instellingen geen drempels opwerpen bij het aanbieden van hun activiteiten, en zich actief en uitnodigend opstellen om te bewerkstelligen dat ook allochtonen van hun dienstverlening gebruikmaken. Dit verloopt tot nu toe niet zoals gewenst. Allochtonen maken weinig tot geen gebruik van de vele welzijnsinstellingen en hun beschikbare middelen.

Op initiatief van de plaatselijke zelforganisaties is in 1993 de Stichting Allochtonen Adviesraad Zoetermeer (SAAZ) opgericht. De SAAZ heeft als doel het behartigen van het gemeenschappelijk belang van allochtonen in de Zoetermeerse samenleving door gevraagd en ongevraagd advies aan de gemeente uit te brengen, gericht op het realiseren van een harmonieuze multiculturele samenleving in Zoetermeer. In 1999 heeft de SAAZ, die wat was ingedut, subsidie ontvangen voor de herstart van zijn werkzaamheden. Het bestuur is gekozen door het platform van aangesloten zelforganisaties. Het bestaat uit onafhankelijke leden. Het bestuur onderhoudt het contact met de gemeente. Deze contacten verlopen goed en er worden afspraken gemaakt over samenwerking op diverse terreinen.

De SAAZ probeert de belangen van alle allochtonen, ook degenen die niet bij een organisatie zijn aangesloten, te behartigen via verschillende groepen en commissies. De raad neemt met andere maatschappelijke organisaties deel aan de Overleggroep Gemeentelijk Vredesbeleid. De overleggroep heeft zich bijvoorbeeld beziggehouden met de evaluatie van de nota Kleurrijk Zoetermeer. De SAAZ wordt ook bij andere initiatieven betrokken. Binnen de Projectgroep Cultuurbereik wordt meegewerkt aan een gediversificeerd, kwalitatief hoogwaardig cultuuraanbod, waarmee ook jongeren en allochtonen worden aangesproken. Vanuit de Commissie Werk, Zorg en Inkomen worden burgemeester en wethouders gevraagd en ongevraagd geadviseerd over alle onderwerpen die de ontwikkeling, de vorming, de uitvoering, de controle en de evaluatie van het gemeentelijk beleid betreffen ten aanzien van de aspecten werk, zorg en inkomen en die de positie van bijstandsontvangenden beïnvloedt. De SAAZ wordt vaak benaderd voor advies en ondersteuning door scholen en diverse organisaties. De bij de SAAZ aangesloten zelforganisaties zijn ook betrokken bij de multiculturele manifestatie Couleur Locale.

Bij de gemeente vindt men dat het de taak van zelforganisaties is om allochtonen te betrekken bij de samenleving en zich daarvoor ook verantwoordelijk te voelen. Subsidieaanvragen worden daarom getoetst op de bijdrage aan het bevorderen van de integratie en zelfredzaamheid van burgers. Verder moeten zelforganisaties voldoen aan de voorwaarden die ook gelden voor andere organisaties. De laatste jaren zijn er steeds meer zelforganisaties bijgekomen die een beroep deden op subsidie en dat ook gehonoreerd zagen. De gemeente merkt dat zelforganisaties vinden dat ze te weinig geld krijgen. Overigens kunnen de organisaties, net als scouting of gymnastiekverenigingen, ook via andere fondsen geld krijgen. Er is eveneens een projectenpot waar verenigingen eens in de vier jaar van gebruik kunnen maken als zij meedoen aan het dan geldende thema. Laatst was dat 'Opvallend Jong', gericht op kwetsbare jongeren.

Een zelforganisatie moet kunnen aantonen wat zij met de subsidie doet om hier later weer voor in aanmerking te komen. De gemeente zou van de organisatie meer gegevens willen hebben over activiteiten en financiën. Organisaties blijken daar moeite mee te hebben. De organisaties zouden daarbij volgens de gemeente ondersteuning kunnen gebruiken. Bestaande cursussen vanuit welzijnsorganisaties zijn echter niet door alle allochtonen goed te volgen.

3.6 Integratiebeleid in Delft

De gemeente Delft wil met haar integratiebeleid: "personen de gelegenheid geven hun cultuur voluit te beleven, de uitwisseling en dialoog tussen culturen bevorderen, en mensen de kansen bieden op werk op eigen niveau, scholing, onderwijs, een passende woonsituatie, zorg, en participatie in de breedste zin van het woord. Daarbij wordt vertrouwd op de eigen kracht en de voorkeuren van personen en groepen, waarbij de gemeente een actief ondersteunende rol wil spelen." Gezocht wordt naar "een evenwicht tussen identiteit en het functioneren in de Nederlandse samenleving. Integratie is gericht op de emancipatie van de groep en de daartoe behorende personen."

Omdat het voor sommige migranten moeilijk is om thuis te raken en te participeren wil de gemeente de drempels zo laag mogelijk houden. Daarbij wordt ook gedacht aan 'oudkomers', die nog niet goed zijn geïntegreerd. Aangegeven wordt dat integratiebeleid relevant is voor alle terreinen van gemeentebestuur: opvang, inburgering, taalbeheersing, trajectbegeleiding naar werk of een plaats in de maatschappij, participatie, cultuur en sport ('als bindende activiteit'). De gemeente Delft wil uitdrukkelijk diversiteit respecteren, en uitgaan van

de gedachte dat groepen allochtonen eerst dienen te emanciperen. Tegelijk vindt men dat de samenleving zich niet te afzijdig mag houden van migranten.

Om beter in contact te komen met allochtonen heeft men een migranten-communicatiemedewerker aangesteld. Men wil zoveel mogelijk inspelen op behoeften en vragen bij migranten en niet zo maar met een aanbod komen. Migrantten moeten zich uitgenodigd voelen, zo vindt men. Vanuit een veilige plek kunnen ze tot interculturele ontmoeting komen. Het integratiebeleid richt zich vooral op vluchtelingen, voorschoolse opvang, opvang van 16-17 jarigen in het onderwijs, oudkomers, zorg voor allochtonen en spreidingsbeleid in de huisvesting.

De gemeente wil graag dat allochtonen zoveel mogelijk participeren in algemene organisaties. De subsidiëring van zelforganisaties, vooral wanneer zij bijdragen aan de integratie, wordt echter ook van groot belang geacht. Men weet dat veel allochtonen deelnemen aan zelforganisaties vanwege de gezelligheid. In overleg met de organisaties wil de gemeente bevorderen dat zij zich ook richten op zaken als: informatieoverdracht en voorlichting, hulp bij het huiswerk, het opzetten van conversatiegroepen, e.d. Subsidie is mede afhankelijk van dergelijke activiteiten en het bereik van de organisatie onder de doelgroepen. Aandacht is er ook voor het toekennen van ruimten voor zelforganisaties (bijvoorbeeld in de Koornmarkt). De gemeente wil via professionele migranten-, vrouwen- en wijkopbouwwerkers ondersteuning bieden. Met name de behoefte aan kadervorming zal worden gehonoreerd. Ook binnen het sportbeleid krijgt kadervorming bij allochtonen aandacht. Aanvankelijk was het zo dat de gemeente één organisatie per land van herkomst ondersteunde. Wanneer groepen uit hetzelfde land niet met elkaar overweg kunnen, wordt hier nu soms van afgeweken. Ook krijgt een organisatie van Koerden, afkomstig uit verschillende landen, ondersteuning. Het feit dat vrouwen veelal niet actief lid zijn van zo'n organisatie wordt als een probleem ervaren.

Als gemeente "bereik je maar een kleine kern van allochtonen", stelt Delft. Men ziet de moskee als een goede plaats om meer mensen te bereiken. Om de 'moeilijk bereikbaren' - vooral vrouwen - te benaderen, wordt het werk van 'bezoekvrouwen' uitgebreid, via mogelijkheden die de WIW biedt. Verder wordt een 'vrouwenactiviteitencentrum' opgezet. Men hoopt dat vrouwen via deelname aan gezelligheidsbijeenkomsten geleidelijk aan gaan deelnemen aan zelforganisaties. Eind 1999 is een multicultureel vrouwen netwerk opgericht, waarin vrouwenorganisaties samenwerken. Het is bedoeling dat vier maal per jaar activiteiten worden georganiseerd.

Allochtonen komen weinig op vergaderingen waarin overleg over het beleid plaatsvindt. De gemeente Delft zou willen dat ze meer zouden participeren. In verschillende werkgroepen van de gemeente worden expliciet allochtonen gevraagd. Men wil hun deelname aan besturen en politieke partijen stimuleren, mede door kadervorming, stageplaatsen en adopties. In samenwerking met de werkgroep migrantencommunicatie is hiertoe in 2001 een cursus opgezet. Ook via gebruikerspanels en werkgroepen wil men migranten meer invloed geven op het gemeentebestuur. In overleg met de werkgroep migrantencommunicatie wordt uitvoering gegeven aan het vormgeven van een klankbordgroep.

Een groot obstakel wordt het gebrek aan ontmoetingsmogelijkheden tussen verschillende bevolkingsgroepen gevonden. De Sportkleuriade, een interculturele sportmanifestatie, is een succes en functioneert zonder subsidie. Omdat sport als integrerende activiteit wordt gezien, wil men nagaan in hoeverre in het inburgeringstraject plaats is voor kennismaking (van vooral vluchtelingen) met diverse sporten. In het kader van de WIN is er echter geen geld voor dergelijke kennismaking. Hierbij ziet men mogelijkheden voor Fonds 1818. Ook vindt men dat welzijnsorganisaties meer mogelijkheden moeten creëren voor gezamenlijk gebruik van ontmoetingsruimten. Besturen dienen meer diversiteit te gaan vertonen. Met sportstimuleringsubsidies hebben al verschillende allochtonen kadercursussen gevolgd. De vrijwilligerscentrale dient een grotere rol spelen in het bevorderen van vrijwilligerswerk door allochtonen. Het cultuuraanbod zou aan een 'kritische integratietoets' moeten worden onderworpen.

Men wil allochtone kunstenaars stimuleren. Delft participeert met negen andere gemeenten in het X-change festival. Men wil bevorderen dat kunstvormen zichtbaar worden in de omgeving, of gebruikt worden om onderlinge kennismaking te bevorderen. Het plan bestaat om in de Voorhof en de Buitenhof een interculturele kunstmanifestatie te realiseren, met kennismaking en uitwisseling als doelstelling.

Thema's waarvoor de gemeente niet voldoende middelen heeft, zijn er genoeg. Fonds 1818 zou hier bijdragen kunnen leveren. Het gaat om kennismaking van nieuwkomers met de sport. Überhaupt wordt sport als belangrijke samenbindende activiteit gezien, waar nog kansen liggen voor Fonds 1818. AMA's (alleenstaande minderjarige asielzoekers) die zijn 'losgelaten' uit pleeggezinnen vormen een probleemgroep op weg naar zelfstandigheid. Voor hen kan te weinig worden gedaan. Aan schuldhulpverlening doet de gemeente wel wat, maar in haar ogen niet genoeg. De budgetwinkler zou een extra consultant kunnen gebruiken.

Hoofdstuk 4

Het perspectief van zelforganisaties

Waarom richten allochtonen of vluchtelingen zelforganisaties op? Wat willen ze ermee bereiken en in hoeverre slagen ze daarin? Op dergelijke vragen worden in dit hoofdstuk antwoorden gegeven. In de bijlage zijn de volledige, geautoriseerde gespreksverslagen met vertegenwoordigers van de zelforganisaties te vinden. Gesprekken zijn gevoerd bij enkele organisaties die zich richten op mensen in een bepaalde wijk. Het ging daarbij om de Marokkaanse Vereniging 'El Ouahda' uit de Haagse Schilderswijk en de Stichting Bewonersorganisatie Somaliërs in de Schilderswijk. De achterban van de Turkse Vereniging Bouwlust is woonachtig in de genoemde Haagse wijk (Bouwlust) die deel uitmaakt van het stadsdeel Escamp. Gesproken is voorts met vertegenwoordigers van organisaties die zich richten op een stad of regio, zoals De Chinese Brug (Den Haag), educatief centrum Asitane (Den Haag), Stichting Surinamers Leiden, de Turkse Arbeidersvereniging in Nederland (Leiden) en de Afghaanse Vereniging Nederland (Leiden). Ook maken twee religieuze organisaties deel uit van het onderzoek: Stichting El Islam richt zich op vooral op Haagse Marokkanen en Ram Mandir op Surinaamse Hindoes in en buiten Den Haag. De Koerdische Arbeiders Unie bestrijkt wat de achterban betreft wellicht het grootste geografisch gebied.

Bij het maken van verslagen is tevens documentatiemateriaal dat werd aange-reikt benut. In dit hoofdstuk wordt het perspectief van zelforganisaties naar thema's geordend weergegeven. Achtereenvolgens wordt aandacht besteed aan de ontstaansgeschiedenis (§ 4.1), de doelstellingen, visies op integratie en de activiteiten (§ 4.2), de betrokkenen personen, zoals deelnemers, contribuanten, vrijwilligers en beroepskrachten (§ 4.3), de relaties met andere partijen en de ondersteuning van buiten (§ 4.4) en de wensen van sleutelfiguren in de organisaties ten aanzien van donaties (§ 4.5).

4.1 Aanleiding tot de oprichting

Mensen met eenzelfde etnische achtergrond in een vreemd land hebben vaak de behoefte om elkaar te ontmoeten. De behoefte aan ontmoeting is dikwijls een belangrijke aanleiding om een zelforganisatie op te richten. Ook bezorgdheid over het lot van eveneens geëmigreerde landgenoten kan een aanleiding vormen om organisaties op te richten. Op den duur blijken de behoeften om er

hier iets van te maken en elkaar daarbij tot steun te zijn van belang te worden. Vooral in de beginfasen van de emigratie wil men kunnen terugvallen op religieuze en andere instituties waarmee men vertrouwd is. Dat neemt niet weg dat immigranten in de missie van dergelijke organisaties in het nieuwe land ook andere accenten willen leggen. Immigranten nemen voorts ideeën en organisatievormen over die ontleend worden aan de nieuwe samenleving. Daarin worden ze gesteund door de aanwezige 'gelegenheidsstructuur', ondersteuningsorganisaties en financieringsstructuren. Organisaties komen echter pas goed van de grond als er een draagvlak aanwezig is binnen de etnische groep en er ook 'kartrekkers' voorhanden zijn. We schetsen hoe de bovengenoemde aanleidingen hebben meegespeeld in de bij het onderzoek betrokken zelforganisaties.

Behoeftte aan ontmoeting

Behoeftte aan ontmoeting lag ten grondslag aan verschillende initiatieven. Vluchtelingen hebben veel behoefte aan contact in den vreemde, ook om van elkaar te horen hoe ze hier hun weg kunnen vinden. Ontmoetingen vinden in eerste instantie plaats op straat, in cafés en openbare instellingen. In sommige gevallen speelde bij de oprichting mee dat het de eigen bevolkingsgroep ontbrak aan voorzieningen voor ontmoeting.

In 1997 was er in de Haagse Schilderswijk al een groep Somaliërs gevormd. Somaliërs beschikken niet, zoals Turken en Marokkanen, over eigen koffie- en theehuizen waar ze elkaar gemakkelijk kunnen ontmoeten. Eerst kreeg men gedaan om op bepaalde tijden, onder meer voor taallessen voor vrouwen en gezondheidsvoorlichting, te kunnen beschikken over een plek in een buurthuis ('Parade' in de Stationsbuurt). Eind 1998 besloot men om over te gaan tot de officiële oprichting van een stichting voor Somalische bewoners om zo in aanmerking te komen voor subsidiëring en betere accommodatie.

Bezorgdheid over het lot van landgenoten

De aanleiding voor de oprichting was soms ook de aanwezigheid van bezorgdheid onder een bevolkingsgroep over de situatie waarin sommigen van hen verkeerden. Er was vooral bezorgdheid over de toekomst van de jeugd.

Dat er de afgelopen jaren ook in Nederland enkele op de Turkse schoolinternaten geïnspireerde initiatieven van de grond zijn gekomen, heeft speciale redenen. Binnen de Turkse gemeenschap maakte men zich steeds meer zorgen om de achterblijvende schoolprestaties en problemen bij de opvoeding van in Nederland opgroeiende jongens en meisjes. Men had het gevoel dat de

omstandigheden waaronder kinderen opgroeiden niet altijd een optimale participatie in het onderwijs mogelijk maakte. Ouders leken vaak niet in staat te zijn om hun kinderen adequaat voor te bereiden op de uitdagingen die de Nederlandse samenleving biedt. Vanuit die ongerustheid is al in 1995 in Den Haag de Stichting Educatie Voor Allochtonen (SEVA) opgericht, en van daaruit het educatief centrum Asitane.

Behoeftte aan vertrouwde instituties

Wanneer immigranten zelforganisaties in het leven roepen, gaat het soms om instituties waarmee men van huis uit vertrouwd is. Vooral veel religieuze organisaties zijn opgericht, omdat men de eigen instituties ook in Nederland wilde vestigen. Het gaat dan vooral om instituties als een moskee en een mandir, maar ook om de op het schoolinternaat in Turkije geïnspireerde organisatie Asitane.

Vrijwel alle Marokkanen in Den Haag zijn moslim, en wel van de soennitische stroming. Den Haag telt zeven grotere en kleinere moskeeën. De stichting El Islam, die in 1983 is opgericht door een groep van zo'n 60 mensen uit de Marokkaanse gemeenschap, beheerde eerder een moskee aan de Vaillantlaan. De moskee aan de Van der Vennestraat is in 1997 gereedgekomen. Deze moskee is mede bekostigd met de opbrengst van de verkoop van het oude gebouw, bijdragen van de Marokkaanse gemeenschap en collectes in andere moskeeën. Het gebouw telt drie verdiepingen. Op de tweede verdieping is een grote gebedsruimte aanwezig. Op de begane grond is een winkeltje dat wordt gerund door vrijwilligers.

Asitane is de naam voor een Haags educatief centrum dat onderdak en begeleiding biedt aan scholieren van Turkse afkomst. Sinds september 2000 hebben 20 jongens tussen 12 en 15 jaar Asitane als thuisbasis van waaruit ze overdag naar school gaan. Het initiatief is geïnspireerd op in Turkije bestaande schoolinternaten ('yurd'), waar kinderen bijvoorbeeld verblijven omdat de ouders te ver van de school wonen. Voor veel Turken is een dergelijk initiatief eigenlijk heel gewoon. Voor sommige Nederlanders doet, vanuit hun eigen geschiedenis, een 'internaat' of 'kostschool' echter een beetje archaïsch aan.

Overnemen van nieuwe ideeën en organisatievormen

Organisaties zijn ook opgericht, omdat men in Nederland in aanraking kwam met nieuwe manieren waarop mensen zich kunnen organiseren. Men komt als het ware 'op het idee' om zoiets voor de eigen groep op te zetten. Heel vaak zijn organisaties opgericht door mensen die al een tijdje als groepje bijeen-

kwamen. Na verloop van tijd kregen ze behoefte aan een meer formele organisatie, ook om zo beter bepaalde doelstellingen te kunnen realiseren. Vaak speelde mee dat men zag dat ook andere bevolkingsgroepen zich organiseerden en dat men als zelforganisatie voor ondersteuning vanuit de gemeente in aanmerking zou komen. De aard van de subsidievoorwaarden speelt een rol bij het 'ontwerp' van de zelforganisatie. Binnen sommige groeperingen was de bekendheid met het begrip zelforganisatie en de vormen die het in Nederland heeft gekregen niet zo groot. Er werd soms gebruik gemaakt van organisatie-modellen die men hier, bijvoorbeeld tijdens een studie, heeft ontdekt.

De aanzetten voor de oprichting van De Chinese Brug werden in 1986 genomen. Het initiatief lag bij Chinese jongeren, vooral studenten, die elkaar regelmatig ontmoetten in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Ze spraken met elkaar over dingen die hen bezighielden. Daarbij kwamen problemen aan de orde op terreinen als studie en sociale contacten, waarvoor steun bij elkaar werd gezocht. De verzameling jongeren kreeg steeds meer het karakter van een groep. Eén van hen studeerde aan de sociale academie waar hij kennis maakte met de ideeën van Paolo Freire over de rol van zelforganisaties. Vervolgens kwam hij op het idee om een dergelijke organisatie voor Chinezen op te richten om zo aan behoeften tegemoet te komen. Hij belegde een bijeenkomst bij één van de jongeren thuis om over de oprichting te praten. In die bijeenkomst werd van gedachten gewisseld over de doelstelling van een eventueel op te richten organisatie. Er werden thema's genoemd, zoals het oplossen van de maatschappelijke problemen van de tweede en derde generatie Chinezen; het opzetten van thema-avonden en recreatieve activiteiten; het organiseren van taalcursussen Mandarijns, Kantonees en Nederlands; steunverlening aan jongeren die net in Nederland waren gekomen; en aandacht voor ouderen. Men heeft toen, ook om in aanmerking te kunnen komen van subsidie vanuit de gemeente, een behoefteonderzoek onder Chinezen in Den Haag uitgevoerd. Via onder meer gedetailleerd speuren in het telefoonboek kwam men op 6.000 mensen. Geschat werd dat slechts een kwart van hen redelijk tot goed Nederlands spreekt. De initiatiefnemers verrichtten vervolgens een grote enquête bij een steekproef uit deze groep om hun wensen in kaart te brengen. Er bleek duidelijk behoefte te bestaan aan een Chinese organisatie die activiteiten organiseert op terreinen als taallessen, informatieverschaffing, Chinese cultuur en recreatie (bijvoorbeeld het organiseren van het Chinees Nieuwjaar) en maatschappelijke dienstverlening.

Samen optrekken vanwege het gevoel buiten gesloten te worden door gevestigden

In een enkel geval wordt erop gewezen dat sommige Nederlandse organisaties ofwel te elitair waren ofwel niet erg uitnodigend waren naar allochtonen toe. Aangegeven wordt ook dat algemene organisaties veel mensen met een andere culturele achtergrond onvoldoende bereiken (Chinese Brug).

De Stichting Surinamers Leiden werd in 1978 opgericht door studenten met een Surinaamse achtergrond. Zij hadden onder meer behoefte aan het gezamenlijk beoefenen van sporten als voetbal of badminton. Sommige studenten waren geïnteresseerd in cricket, maar de club in Oegstgeest waar men deze sport kon beoefenen, werd als te elitair ervaren. Uitsluiting wordt ook aan de huidskleur geweten: "Vroeger konden Hugenoten gemakkelijk integreren, omdat ze dezelfde huidskleur als Nederlanders hadden. Mensen met een andere huidskleur worden minder snel geaccepteerd, en moeten zelf iets organiseren."

De aanwezigheid van kartrekkers

Van belang is dat er mensen aanwezig zijn die gemotiveerd en in staat zijn om een zelforganisatie van de grond te krijgen. Maar ook wordt naar voren gebracht hoe belangrijk het was om voor en na de oprichting van de organisatie steun te krijgen van Nederlandse organisaties en functionarissen.

Verschillende leden van een familie hebben in sterke mate hun stempel gedrukt op het proces waarbij de organisatie De Chinese Brug werd opgericht. Sommigen hadden ervaring opgedaan met diverse vormen van maatschappelijk organiseren. Eén van hen, met een achtergrond in het welzijnswerk, raadt de aan een welzijnsorganisatie op te richten, met een breed scala aan activiteiten.

De buurt Bouwlust maakt deel uit van het Haagse stadsdeel Escamp. In dit stadsdeel zijn zo'n zeven organisaties van allochtonen aanwezig. Eén daarvan, de Turkse Vereniging Bouwlust, is in 1985 opgericht, nadat bij Turkse mensen in de buurt een behoefte was geconstateerd aan sociaal-culturele activiteiten: "Zo'n vereniging wordt dan opgericht door een paar mensen die respect hebben bij de Turkse gemeenschap."

De Hindoestaanse organisatie Ram Mandir kreeg geleidelijk aan enige ondersteuning van buiten: "Ik kreeg soms weinig, maar soms ook veel steun van Hollandse mensen. Een dominee en een pastoor die ik had benaderd wilden,

toen het puntje bij paaltje kwam, niet dat het Hindoeïsme een voet aan de grond kreeg in Nederland. Gelukkig kreeg ik wel steun van Humanitas.”

4.2 Doelstellingen en activiteiten

De meeste zelforganisaties richten zich op het leven en ‘overleven’ binnen de Nederlandse samenleving. Daarbij hebben ze zowel belangstelling voor hun eigen achtergrond als voor de Nederlandse samenleving. Belangenbehartiging van de eigen groep is meestal een centrale doelstelling. In veel gevallen wordt in dat kader ook hulp geboden aan landgenoten. Voor de achterban zijn de activiteiten die zijn opgezet vanuit de eigen culturele achtergrond aantrekkelijk. Het gaat hier soms om traditionele cultuuruitingen op het gebied van dans en muziek die ook in het land van herkomst worden vertoond. Het gaat verder om interculturele activiteiten, waarbij bijvoorbeeld vermenging plaats vindt met de Nederlandse cultuur. Van belang is dat er vaak gewerkt wordt aan de ontwikkeling van een nieuwe identiteit, in dialoog met andere partijen in de samenleving. Daarmee wordt in feite gewerkt aan culturele innovatie.

Gericht op het leven in Nederland

Vaak wordt uitdrukkelijk gesteld dat men in Nederland woont en men zich daarom uitdrukkelijk wil richten op wat hier gebeurt.

Doel van de vereniging El Ouahda is de belangenbehartiging van de Marokkaanse bevolkingsgroep in de Schilderswijk. Binnen de organisatie wordt uitdrukkelijk gesteld dat men ‘onafhankelijk’ is en dus niet is verbonden met een bepaalde religieuze, politieke of overheidsgroepering. Men houdt zich dus verre van bewegingen als die van de Amicales: “Wij leven hier in Nederland en hebben vooral belangstelling voor wat er hier gebeurt. Bij de eerste Marokkaanse gastarbeiders was dat heel anders. Die waren met hun lichaam hier, maar met hun geest in Marokko.”

Belangenbehartiging

Formeel is belangenbehartiging van de eigen etnische groepering vaak de eerste doelstelling. De belangen worden soms behartigd door deelname aan overleg in een werkverband of platform (Schilderswijk Den Haag, Leiden, Zoetermeer) dat contacten onderhoudt met overheden en andere organisaties. In Leiden is er periodiek overleg met een wethouder. In theorie willen veel organisaties niet alleen de belangen van de leden, maar ook die van de gehele eigen etnische groep in de wijk of gemeente behartigen. In Den Haag gaat het

vaak om degenen die in een wijk of stadsdeel wonen. In andere plaatsen gaat het om de bewoners in de gemeente, soms ook de randgemeenten.

Hulpverlening aan landgenoten

Individuele hulpverlening, bijvoorbeeld op een spreekuur, is een variant van belangenbehartiging. Het gaat vaak om het helpen van recente nieuwkomers, maar ook van 'oudkomers', om hier thuis te raken in de wirwar van regelingen en voorzieningen (bewonersorganisatie van Somaliërs). Verder gaat het om educatieve activiteiten, zoals het bieden van huiswerkbegeleiding aan scholieren.

De Chinese Brug biedt veel individuele hulp (spreekuur maatschappelijk werk) aan degenen die moeite hebben om zich goed in de Nederlandse samenleving te bewegen. Ook geeft men antwoord op hulpvragen na doorverwijzing van cliënten vanuit Nederlandse instellingen (zoals de kindbescherming, vluchtelingenwerk, ziekenhuizen, schooladviesdiensten, sociale raadslieden, stichting de Opbouw, thuiszorg, de sociale dienst en de instelling voor geestelijke gezondheidszorg Parnassia). Men zegt zo een 'brugfunctie' te vervullen. De organisatie draait op de inzet van enkele enthousiaste vrijwilligers, maar vanwege het hulpaanbod zou men eigenlijk meer moeten professionaliseren. De organisatie heeft overigens een door professionals begeleid project groepswonen van ouderen onder haar hoede.

Ook het terrein van de zorg krijgt aandacht van de Stichting Surinamers Leiden. De organisatie is door een ziekenhuis benaderd met het verzoek om vrijwilligers te leveren die kunnen helpen bij de nazorg van Surinaamse patiënten die een hartoperatie hebben ondergaan. Verder is in een stuurgroep, in samenwerking met het ouderenwerk (Stichting Dienstverlening) en de Leidse Welzijnsorganisatie (LWO), gewerkt aan onderzoek en ontwikkeling van ideeën over een project groepswonen van ouderen.

Belangenbehartiging bestaat bij de Vereniging van Afghanen in Nederland en de overkoepelende organisatie FAVON ook uit ondersteuning van hulpverlening aan landgenoten in een crisissituatie. In verband met de gevolgen van de aanvallen op Afghanistan is begin oktober 2001 door de overkoepelde organisatie in Utrecht een landelijk crisiscentrum in het leven geroepen, gericht op telefonische en persoonlijke hulp, en eventueel doorverwijzing.

Ontmoeting in de context van de eigen cultuur

De organisaties wisselen soms uitdrukkelijk met de achterban van gedachten over de aan te bieden activiteiten (Bewonersorganisatie van Somaliërs). Voor de meeste organisaties is het opzetten van activiteiten vanuit de eigen culturele achtergrond een belangrijke doelstelling. Daarbij gaat het om religie, maar ook om vormen van dans en muziek. Nogal eens wordt aangegeven dat het op zich belangrijk is dat mensen met een zelfde achtergrond elkaar kunnen ontmoeten, ook om isolement te voorkomen (El Islam moskee).

Bij de Turkse vereniging HTIB in Leiden wordt aan feesten en andere activiteiten een belangrijke functie toegedicht ter stimulering van sociale contacten: "In Turkije zijn mensen gewend om in gezinsverband naar een theehuis of park te gaan. De HTIB vervult hier een vergelijkbare functie, en op zo'n manier wordt sociaal isolement tegengegaan. Zo'n twintig jaar geleden kwamen mensen nog onuitgenodigd bij elkaar over de vloer. Nu hebben ze een andere leefwijze gekregen waardoor contacten niet meer zo spontaan worden gemaakt. Vooral de derde generatie heeft veel gewoonten van Nederlanders overgenomen. Hierdoor is ook de vroeger vanzelfsprekende mantelzorg voor familieleden sterk teruggelopen. Men is bijvoorbeeld niet meer snel bereid om de eigen hulpbehoevende ouders in huis op te nemen."

De Chinese Brug organiseerde in februari 1988 de viering van Chinees Nieuwjaar. De belangstelling was zo overstelpend dat de gehuurde ruimte in Scheveningen veel te klein was en een grote verkeerschaos rond de locatie ontstond.

Vanuit de eigen cultuur in dialoog komen met andere partijen

Naar voren wordt vaak gebracht dat het besteden van aandacht aan de eigen cultuur ook houvast geeft bij het zoeken van toenadering tot de Nederlandse samenleving. De bewonersorganisatie van Somaliërs in de Schilderswijk werkt vanuit de visie dat vertrouwdheid met de Somalische cultuur en taal helpt in de omgang met die van Nederlanders. In Asitane probeert men de competentie om tussen culturen te schakelen te bevorderen.

In Asitane is er sprake van tweetaligheid en aandacht voor twee culturen. De achtergrond hierbij is dat men beter kan integreren wanneer men zowel besef heeft van de eigen achtergrond als vertrouwd is met de omgeving in Nederland. Het kunnen schakelen tussen twee culturen wordt dus als een voor hen belangrijke competentie gezien. Er worden Nederlandse boeken gelezen die in de leesclub Asitane worden besproken. De jongens hebben aangegeven dat hun Nederlandse woordenschat hierdoor is vergroot. Gezamenlijk worden

uitstapjes ondernomen binnen de Nederlandse samenleving, bijvoorbeeld naar het Haags Historisch Museum en het Achterhuis in Amsterdam. Aan de andere kant krijgt ook de Turkse cultuur de aandacht. Zo worden jongens aangemoedigd Turkse boeken te lezen.

In of door middel van dergelijke activiteiten wil men nogal eens contacten leggen met mensen buiten de eigen groepering. De activiteiten zijn vaak voor iedereen toegankelijk (Stichting Surinamers Leiden). Verder wil men voorstellingen of festiviteiten organiseren voor een breder publiek (Vereniging Afghanen in Nederland).

Veel van de activiteiten lijken te worden geïnspireerd door de behoefte om de eigen culturele identiteit te ontwikkelen en te beleven in dialoog met de omgeving. In verschillende organisaties ervaart men dit streven als een poging tot integratie.

Bij de Stichting Surinamers Leiden vindt men het goed wanneer mensen met dezelfde culturele achtergrond af en toe onder elkaar vertoeven: "Natuurlijk moet je de taal goed leren, de mensen proberen te begrijpen, en je in veel opzichten aanpassen. Je moet je rechten en plichten kennen. Een samenleving functioneert echter beter wanneer mensen een eigen identiteit kunnen ontwikkelen en zichzelf leren kennen. Pas als je weet wie je bent, kan je goed functioneren."

De medewerker van de bewonersorganisatie van Somaliërs: "Ik word nooit een blanke Nederlander. Dat lukt me niet. Wij doen ons best om te integreren, maar het moet van twee kanten komen. Ook Nederlanders moeten toenadering tot ons zoeken. Het is belangrijk dat men kennis van en respect ten opzichte van elkaar heeft. Daarom is het jammer dat steeds meer Nederlanders uit de Schilderswijk wegtrekken. We moeten niet een land in een land krijgen."

Participatie in de Nederlandse samenleving

Bevordering van participatie in de Nederlandse samenleving is vaak een doelstelling van zelforganisaties. Daartoe worden bijvoorbeeld in groepsverband bezoeken afgelegd aan bezienswaardigheden in Nederland (Turkse Vereniging Bouwlust). Daarnaast bereidt men deelnemers door middel van taalcurricula en voorlichting voor op participatie.

Participatie van Afghanen in de Nederlandse samenleving is een belangrijke doelstelling van de Vereniging van Afghanen in Nederland. De voorzitter geeft de voorkeur aan het woord 'participatie' boven 'integratie': "Als je participeert

ben je geïntegreerd. Je moet stimuleren dat mensen de Nederlandse taal leren, studeren, werken, en betrokken te raken bij de politiek. Dan ben je gelijkwaardig aan de anderen.” De vereniging geeft daartoe voorlichting aan Afghanen over belangrijke aspecten van de Nederlandse samenleving, zoals het onderwijssysteem, werkgelegenheid, wetgeving en asielzoekersbeleid.

Verschillende organisaties zijn druk doende om contacten te leggen met andere zelforganisaties of Nederlandse organisaties, bijvoorbeeld om samen evenementen te organiseren, zoals een buurtfeest. In Leiden en Zoetermeer vindt op gemeentelijk niveau overleg plaats tussen organisaties, en binnen de Haagse Schilderswijk bestond een multicultureel platform van bewonersorganisaties waarin werd samengewerkt.

Interculturele activiteiten

Sommige organisaties zetten zelf interculturele activiteiten op. Het begrip intercultureel heeft hierbij zowel betrekking op de deelnemers als op het uitgewerkte thema. Soms neemt men initiatieven om, bijvoorbeeld rond een plein, gezamenlijke multiculturele activiteiten te organiseren.

Bij de Koerdische Arbeiders Unie doet men aan multicultureel kindertoneel. Men ziet het belang in van kunst als cultuurvernieuwing. Men wil zo ook een tegenwicht bieden aan de als te groot ervaren invloed van de moskee.

Herbergen van moeilijk te verenigen groepen

Onder mensen van sommige etnische groepen bestaan grote tegenstellingen. Die tegenstellingen leiden er vaak toe dat door personen uit hetzelfde land of van dezelfde etniciteit verschillende organisaties zijn opgericht met verschillende visies en doelstellingen. Dat is bijvoorbeeld het geval bij de Koerden, die organisaties hebben opgericht die weinig affiniteit met elkaar hebben. Toch is men er soms in geslaagd groeperingen die in het land van herkomst tegenover elkaar stonden in dezelfde organisatie onder te brengen. Het is bijvoorbeeld de bewonersorganisaties van Somaliërs gelukt om de clans die elkaar in Somalië bevechten bijeen te brengen.

De Stichting Surinamers Leiden biedt ruimte aan zowel Hindoestanen als Creolen. Van de Leidse Surinamers heeft zeker tweederde een Hindoestaanse, en ongeveer een kwart een Creoolse achtergrond. Javanen zijn er in de stad veel minder. In Suriname bestaat er veel ‘haat en nijd’ tussen de verschillende bevolkingsgroepen, maar in Nederland ‘voelt men zich een beetje verwant’, omdat men uit hetzelfde voormalige rijkdeel afkomstig is. Men organiseert

zich echter in Nederland overwegend los van elkaar. Bij de organisatie zijn beide groeperingen welkom. Omdat sommige activiteiten worden opgezet vanuit ofwel de Hindoestaanse ofwel de Creoolse cultuur is er ook hier vaak sprake van een zekere etnische scheiding bij de deelnemersgroepen. De voorzitter betreurt het dat er niet meer Creolen naar Hindoestaanse activiteiten komen of andersom. Het komt nog het meest voor dat Hindoestanen deelnemen aan Creoolse activiteiten.

4.3 Deelnemers, vrijwilligers en betaalde krachten

Zelforganisaties zijn vrijwilligersorganisaties. Actieve deelnemers moeten de organisatie draaiende houden en activiteiten organiseren. Vaak is er een kleine kern van vaste uitvoerende en bestuurlijke vrijwilligers aanwezig, zonder wie de organisatie niet zou kunnen bestaan. Uit ervaringen binnen de zelforganisaties blijkt dat inzet voor vrijwilligerswerk niet vanzelfsprekend is. Verschillende strategieën worden gehanteerd om vrijwilligers te rekruteren. Sommige zelforganisaties in Den Haag beschikken over betaalde krachten in het kader van het additioneel werkgelegenheidsbeleid.

Deelnemers

Verenigingen onder de zelforganisaties hebben contributie betalende leden. Stichtingen hebben vaak contribuanten. De gevraagde financiële bijdrage is in het algemeen naar Nederlandse maatstaven betrekkelijk gering en overstijgt f 50,- op jaarbasis meestal niet. Toch betekent die bijdrage voor mensen met een laag inkomen, bijvoorbeeld recente vluchtelingen, een behoorlijke aanslag op de portemonnee. De meeste organisaties hebben minder dan honderd leden of contribuanten, maar vaak worden in feite alle leden van het huishouden van een contribuant als deelnemer beschouwd. Activiteiten, vooral groot-schalige, staan trouwens vaak open voor anderen dan leden of contribuanten. Het aantal feitelijk wel eens bij de organisatie betrokkenen bedraagt soms honderden personen. Toch zijn lang niet alle personen met de betreffende culturele achtergrond uit een bepaalde plaats of wijk bij de organisaties betrokken. Soms (bijvoorbeeld bij de Vereniging Afghanen in Nederland) doet men pogingen om het aantal betrokkenen, met name leden, te vergroten. Men merkt dat er huiver bestaat, veroorzaakt door ervaringen in het verleden, om überhaupt bij een organisatie betrokken te zijn. Ook vormt de contributie soms een drempel.

De Vereniging van Afghanen in Nederland uit Leiden telt 87 leden, die f 25,- per jaar aan contributie betalen. Meestal is echter de kostwinner lid en dat

betekent dat zeker 300 mensen via hun gezin bij de vereniging zijn betrokken. Veel mensen wonen wel bepaalde activiteiten bij, maar zijn huiverig om lid te worden. Reden is dat ze vanuit hun verleden in Afghanistan erg wantrouwig zijn tegenover organisaties die in dat land meestal een politiek doel hadden. Een cultuur van organiseren bestaat in Afghanistan nauwelijks buiten de sfeer van religie en de politiek. Mensen zijn zeker niet gewend om vrouwen- of jongerenorganisaties op te richten met de bedoeling om hun belangen te behartigen. In Leiden kijken veel Afghanen daarom als bezoeker bij activiteiten de kat uit de boom voordat ze toetreden als lid. Dat laatste doen ze pas als ze er heel zeker van zijn dat het niet om een politieke organisatie gaat. Het aantal leden is daardoor de laatste twee jaar ongeveer gelijk gebleven. Ook het feit dat f 25,- voor mensen die het hier niet breed hebben een behoorlijk bedrag is, zou het aantal betalende leden kunnen drukken.

Een kleine kern van vrijwilligers

Het meeste werk wordt gedaan door een betrekkelijk kleine groep enthousiaste en hardwerkende vrijwilligers. Het is zeker niet zo, als sommigen ons³⁰ willen doen geloven, dat allochtonen staan te springen om vrijwilligerswerk in zelforganisaties te doen. Mensen zijn soms wel bereid om zich incidenteel in te zetten, maar willen niet deel uit maken van de vaste kern van vrijwilligers.

In Asitane wordt het werk tot nu toe vooral verricht door vrijwilligers: "Vrijwilligers geven veel van hun eigen tijd omdat ze het belang van dit werk inzien". Onderscheid wordt gemaakt tussen de ongeveer 45 vaste kaderleden waarop de hele organisatie (SEVA en Asitane) drijft, en de zeker 200 mensen die incidenteel een bijdrage leveren. Het is gemakkelijk om mensen er toe te brengen om incidenteel hun tijd te geven, maar men is toch druk doende om het aantal vaste kaderleden uit te breiden om over vijf jaar over een nog sterkere organisatie en groter draagvlak te beschikken.

Geen grote bereidheid tot inzet voor vrijwilligerswerk

De achterblijvende bereidheid tot inzet voor vrijwilligerswerk wordt ten dele geweten aan gebrek aan inzicht in het verschijnsel en het belang ervan. Er lijkt onder allochtonen een verandering in negatieve zin plaats gevonden te hebben waar het om de inzet voor de gemeenschap gaat. Vanuit de organisaties moet veel moeite worden gedaan om de achterban te activeren, vooral omdat het vaak om mensen gaat die een volledige baan hebben (Ram Mandir).

In landen van herkomst van migranten en vluchtelingen is verenigingsleven en inzet voor vrijwilligerswerk niet altijd gebruikelijk. Daarom wordt ook niet altijd

ingezien wat het nut is van vrijwilligerswerk voor een groepering, een organisatie of de persoon zelf die zich ervoor inzet. Geconstateerd wordt dat veel migranten nog niet de habitus van autochtone Nederlanders hebben overgenomen waar het om de inzet voor vrijwilligerswerk gaat.

Hoewel er bij de Turkse vereniging HTIB in Leiden genoeg vrijwilligers zijn, kost het vaak moeite om mensen bereid te vinden zich voor dit werk in te zetten: "Je moet mensen overtuigen van het belang van dit werk. Mensen moeten zich bewust worden van het doel van de organisatie, en de voorwaarden waaraan moet worden voldaan om dat te realiseren. Het verschijnsel vrijwilligerswerk is bij veel mensen niet bekend. In Turkije biedt het hele dorp soms spontane hulp bij het oogsten. Dat mensen hier een bijdrage kunnen leveren als vrijwilliger in een organisatie is voor velen een vreemd idee. Wat het ook moeilijk maakt is dat ook onder Turken individualisme toeneemt en de bereidheid tot inzet voor anderen met de welvaart afneemt."

De Marokkaanse vereniging Ouahda telt ongeveer 150 leden, maar weet met sommige bijeenkomsten meer mensen te bereiken: "De mensen komen als ze vinden dat hun belangen daarmee gediend worden". Men wil een excursie naar Amsterdam maken om te zien hoe het project 'Buurtvaders' functioneert, om daarna iets dergelijks op te zetten. Hiervoor bestaat onder de achterban belangstelling. Het is echter nog moeilijk om mensen te 'activeren': Van de leden doet eenderde (50 mensen) bij bepaalde activiteiten (wel eens) vrijwilligerswerk. In Marokko bestaat er vooral in kleinere plaatsen nog veel gemeenschapszin: "Men helpt bijvoorbeeld bij het bouwen van iemands huis of bij de organisatie van een begrafenis. De Islam zegt dat je anderen moet helpen zonder aan je eigenbelang te denken. In de praktijk helpen ze ook jou als dat nodig is. Veel Marokkanen denken dat er onder de calculerende Nederlanders geen onbetaalde hulp bestaat. Ze denken dat iedereen betaald wordt. Ik ben zelf hier als vrijwilliger begonnen. Je wordt soms voor gek verklaard als je zegt dat je 'gratis' werkt. Wij geven daarom voorlichting over de betekenis van vrijwilligerswerk in deze samenleving. We hebben een voorlichtingsbijeenkomst georganiseerd waarbij een Imam en een pastoor kwamen uitleggen wat de godsdienst zegt over vrijwillige inzet voor een groep of de samenleving. Vrijwilligerswerk is goed voor de integratie; beter nog 'het is integratie'."

Het grootste deel van het werk bij de Stichting Surinamers Leiden wordt gedaan door vijf bestuursleden en acht of negen vaste, en nog een stuk of vijf incidentele, uitvoerende vrijwilligers. Het blijkt erg moeilijk te zijn om vanuit de bezoekers en deelnemers vrijwilligers te rekruteren: "Veel bezoekers zijn een beetje profiteurs. Ze volgen dansles en zijn daarna gauw verdwenen, omdat ze bang zijn dat ze gevraagd worden om mee te helpen. Een paar mensen moe-

ten zich uit de naad werken om alles gedaan te krijgen.” De voorzitter beklagt zich over de gebrekkige inzet in het vrijwilligerswerk: “Er moet iedere keer weer opnieuw een beroep op mensen worden gedaan, maar ze zijn het weer snel vergeten. Vanuit het Hindoeïsme wordt aangegeven dat men ‘sewa’, ofwel dienstbaarheid aan de medemens, moet betonen. In Suriname worden vanuit deze dienstbaarheid alle tempels onderhouden en feesten en godsdienstige lezingen gegeven. Daar zijn erg veel vrijwilligers actief. In Nederland hebben Surinamers een andere mentaliteit ontwikkeld. Mensen zijn geneigd de slechte dingen van anderen over te nemen. Ze hebben hier dingen overgenomen, zoals het calculeren en de negatieve kanten van het individualisme. De goede dingen hebben ze echter niet overgenomen. Als wij een bijeenkomst om half acht organiseren komen de meesten pas om half negen. Ze zijn minder sociaal geworden, ook omdat ze zich veel meer terugtrekken in hun eigen flat. Ze gaan thuis lekker op hun bank zitten, waar in Suriname het leven buitenshuis plaatsvond. In Suriname hebben mensen daarom ook meer tijd voor elkaar. Zo is het een goed Hindoeïstisch gebruik dat iemand die op bezoek gaat niet weggaat voordat hij wat te eten heeft gekregen. Verjaardagen worden er met een grote kring van familieleden en vrienden gevierd. Nu gaan Surinamers net als Nederlanders met een paar mensen uit eten als ze jarig zijn. Dat is geleidelijk veranderd. In 1980 vroegen de mensen nog als eerste: ‘wat kan ik voor je doen’. Als we hier nu na een activiteit of feest aan de mensen vragen of ze mee willen helpen de boel op te ruimen vragen ze: ‘wat krijg ik ervoor.’ Maar als ze moeilijkheden hebben doen ze wel een beroep op ons.”

Negatieve associaties met het verschijnsel vrijwilligerswerk

In verschillende landen heeft het verschijnsel vrijwilligerswerk een negatieve bijklank.³¹ In veel dictaturen was en is vrijwilligerswerk een door het heersend regiem verplicht gestelde activiteit. Daarmee was het in feite geen vrijwilligerswerk en werd het door velen verafschuwd. Daarom zijn mensen die uit deze landen afkomstig zijn erg huiverig om er in Nederland bij betrokken te zijn. Ook het verschijnsel organisatie heeft bij sommige immigranten, bijvoorbeeld Marokkanen, een slechte naam vanwege ervaringen daarmee in hun land van herkomst. Veel organisaties hadden een politieke kleur die hun niet welgevallig was.

Bij de bewonersorganisatie van Somaliërs zijn ongeveer 35 vrijwilligers actief, waaronder wat meer vrouwen dan mannen: “We proberen op bijeenkomsten vrijwilligers te werven. Het is wel eens moeilijk, vooral omdat er in het socialistische Somalië ‘verplicht vrijwilligerswerk’ bestond, en daar had men een hekel aan.”

Strategieën om vrijwilligers te rekruteren

Om toch voldoende vrijwilligers te rekruteren, wordt soms nogal wat energie besteed aan voorlichting onder de achterban. Verder worden slimme strategieën bedacht om mensen er toe te brengen zich in te zetten.

De bewonersorganisatie van Somaliërs: “We laten zien hoe druk wij het zelf hebben, en spelen in op de behoefte om iets voor anderen te doen. We laten dan zien wat vrijwilligerswerk precies inhoudt, en wat iemand daarin kan betekenen.”

De activiteiten van Turkse Vereniging Bouwlust worden opgezet door ongeveer 30 vrijwilligers: “Het is niet gemakkelijk om zo’n groep vrijwilligers te krijgen en behouden. We proberen ze te werven via een buurthuis, een gebedsruimte of via de eigen netwerken. Je moet mensen goed uitleggen wat het nut is van vrijwilligerswerk voor de organisatie. Op de lange termijn werpt het ook voor de vrijwilliger zelf vruchten af, bijvoorbeeld doordat het voldoening geeft, je trainingen kunt volgen en contacten kunt leggen.”

Het werk in de Vereniging van Afghanen in Nederland wordt gedaan door de bestuursleden en ongeveer 15 vrijwilligers. Wanneer er grote bijeenkomsten zijn, werken nog meer vrijwilligers incidenteel mee. Het is niet gemakkelijk om vrijwilligers te rekruteren, omdat veel Afghanen onbekend zijn met het verschijnsel vrijwilligerswerk. Daarom wordt veel moeite gedaan om mensen, vaak persoonlijke bekenden, te interesseren voor het vrijwilligerswerk in de vereniging. Hen wordt verteld dat de bestuursleden niet in staat zijn om de organisatie zonder verdere steun draaiende te houden. Ook wordt ingespeeld op persoonlijke motieven van mensen, bijvoorbeeld om verantwoordelijkheid te dragen of bekendheid te krijgen in de gemeenschap. Ook wordt aangesloten op vaardigheden van afzonderlijke mensen, bijvoorbeeld organisatietalent.

Grote werkdruk voor de kleine kern van vrijwilligers

De kleine groep vrijwilligers moet vaak teveel werk doen. De administratieve rompslomp neemt tijd in beslag die men liever aan inhoudelijke en strategische vraagstukken had willen besteden. Weinig zelforganisaties hebben betaalde krachten. In Den Haag beschikken verschillende zelforganisaties over een medewerker die is aangesteld in het kader van een additioneel banenplan. Dit geeft die organisaties meer draagkracht. In verschillende organisaties (zoals Asitane) is men bang dat de continuïteit van de organisatie door de gebrekkige personele bezetting gevaar loopt.

4.4 Facilitering en ondersteuning

Vanaf de beginfasen van de opbouw van zelforganisaties was steun vanuit de buitenwereld welkom. Dat zelforganisaties vaak bij gemeenten een ondergeschoven kindje zijn in waardering en financiering valt bij hen niet in goede aarde. Veelal is men van mening dat het aanbod van algemene organisaties niet tegemoetkomt aan de behoeften en wensen van allochtonen. Het aanbod van zelforganisaties doet dat juist wel, zo wordt gesteld. Gemeenten verschillen in de ondersteuning die zelforganisaties wordt geboden. Allereerst gaat het om het verschaffen van accommodatie en enige activiteitsubsidie. Sommige organisaties zijn riant gehuisvest terwijl anderen het met wisselende ruimten moeten doen. De ondersteuning bij administratie, werkinhoud en organisatieontwikkeling wordt in Den Haag veelal in natura door vaste instellingen geboden. Niet altijd is men daarover bij zelforganisaties tevreden. In Leiden krijgen afzonderlijke organisaties dergelijke ondersteuning helemaal niet.

Kritiek op het voortrekken van algemene organisaties

Binnen nogal wat zelforganisaties betreurt men dat de overheid een sterke voorkeur heeft voor algemene organisaties waar het om zorg en welzijn gaat. De informanten zien echter dat algemene organisaties veel allochtonen nauwelijks bereiken.

De voorzitter van De Chinese Brug is voorstander van zelforganisaties waar het om welzijn of zorg voor mensen met een andere etnische achtergrond gaat: "De algemene voorzieningen werken niet goed voor minderheden en dat wordt hen niet echt aangerekend door de overheid. De Chinese zelforganisatie werkt op een 'natuurlijke' wijze voor de doelgroep. Bij een algemene organisatie is werken voor een doelgroep eigenlijk 'opgelegd'. Natuurlijk is beter."

De Stichting Surinamers Leiden moet betalen voor eventuele diensten van de Leidse Welzijnsorganisatie (LWO). Over de LWO is men in de organisatie echter niet zo positief: "Als het aan de LWO ligt zouden wij niet hoeven te bestaan. Zo'n algemene welzijnsorganisatie kan echter nooit goed voor allochtone groeperingen werken, omdat ze de behoeften en habitus niet kent. Misschien dat ze straks wel kunnen werken voor mensen die hier als kind zijn opgegroeid."

De Marokkaanse organisatie El Ouahda betwijfelt of het overheidsbeleid om algemene organisaties te verkiezen boven organisaties voor specifieke etnische groeperingen doeltreffend is. Men vindt het aanbod van de meeste algemene organisaties niet geschikt: "Er komen niet veel allochtonen in buurthui-

zen, maar de koffiehuisen zitten vol. Allochtonen moeten in de gelegenheid worden gesteld om zelf initiatieven te nemen, en die moeten ondersteund worden door de overheid. Dat betekent wel dat ze dingen, zoals vergaderen, bij moeten leren.” Helaas is een veelbelovend gezamenlijk initiatief van zelforganisaties in het gebouw de Volharding voor multiculturele wijkfeesten op verschillende pleinen niet doorggegaan vanwege ontoereikende subsidie vanuit de gemeente: “De gemeente wilde een paar duizend gulden per plein geven terwijl een ander feest, de Haschiba (Haagse Schilderswijk Bazaar) tonnen kost.”

Argumenten om steun te onthouden

Soms worden concrete argumenten door zelforganisaties naar voren gebracht in verband met het onthouden van financiering of ondersteuning. Zo wordt gesteld dat een organisatie die zich inspant voor een groep jongeren die geen echt grote problemen heeft of veroorzaakt geen steun nodig heeft. Organisaties blijken ook steun mis te kunnen lopen, omdat onduidelijk is onder welk beleidsterrein van de overheid hun activiteiten vallen. Hiermee kunnen ze qua ondersteuning tussen wal en schip belanden. Ook kan de territoriale schaal waarop een organisatie werkt niet passen bij de schaal waarop men volgens subsidievoorwaarden van de overheid georganiseerd moet zijn. Het feit dat een groepering geen doelgroep van het minderhedenbeleid is, wordt eveneens als argument om weinig of geen subsidie te geven naar voren gebracht.

Educatief centrum Asitane heeft getracht subsidie van de gemeente Den Haag te krijgen, maar is daarin niet geslaagd. Wethouder Heijnen vindt dat geen speciale ondersteuning van de opvang- en verblijfsfunctie nodig is, omdat het niet om probleemjongeren gaat. Pas als het echt verkeerd zou gaan met de jongeren zou de gemeente projecten in de curatieve sfeer mogelijk maken. De wethouder is er geen voorstander van wanneer kinderen buiten hun ouderlijk huis ondersteund worden. Wel ondersteunt de gemeente projecten gericht op huiswerkbegeleiding. Binnen Asitane ziet men voorts als probleem dat deze organisatie noch echt onder het domein van onderwijs, noch echt onder dat van zorg en welzijn gerekend kan worden, en daarmee beleidsmatig tussen wal en schip valt. Men merkt ook dat de gemeente tracht de stichting waaronder Asitane valt qua ondersteuning onder te brengen bij scholen, omdat die het meeste geld voor educatie krijgen. Asitane zelf zou liever meer op eigen benen staan, zelf eigen kader ontwikkelen, en zelf samenwerkingsverbanden aangaan die passen bij het beleid van de gemeente.

Kritiek van Nederlandse zijde op het gebrek aan aandacht voor Chinezen is volgens de Chinese Brug: “Ze laten hun stem te weinig horen.” Op het verzoek

een eigen trefcentrum te mogen openen, kwam als antwoord: "Chinezen zijn geen doelgroep van het minderhedenbeleid. Bovendien is het gemeentelijk beleid erop gericht om categoriale welzijnsinstellingen af te bouwen. Allochtonen moeten dus zoveel mogelijk gebruik maken van algemene voorzieningen zoals buurthuizen en wijkcentra." Probleem bij het verzoek om ruimten in het wijkcentrum te mogen gebruiken: "We zijn niet wijksgewijs, maar stedelijk georganiseerd. Toch kregen we een ruimte: eerst zou het een kelderruimte worden, maar na bezwaren werd het een ruimte aan de Hooftskade, die we zelf moesten opknappen. Een klein bedrag werd door de gemeente toegekend voor de inrichting, maar daar konden we alleen tweedehands stoelen en tafels van kopen."

Ondersteuning op het gebied van de huisvesting

Een groot deel van de onderzochte zelforganisaties heeft een eigen ruimte. Enkele organisaties hebben de beschikking over een eigen pand. In sommige gevallen moeten organisaties een ruimte delen met anderen. Soms kan men op bepaalde tijden gebruik maken van ruimten in buurthuizen of sportzalen. Het ligt nogal voor de hand dat de tevredenheid met de accommodatie samenhangt met zaken als de grootte van de ruimte. Vooral wanneer men geen eigen vaste ruimte heeft, is men minder tevreden. De accommodatie wordt doorgaans ter beschikking gesteld door een door de gemeente gesubsidieerde welzijns- of wijkbeheerorganisatie. Een enkele organisatie (zoals Asitane) bezit zelf een pand. Soms maakt men gebruik van zalen voor sportbeoefening.

De facilitering van de accommodatie betreft lang niet altijd de inrichting van de ruimten en diverse benodigdheden. Verschillende organisaties hebben meubilair dat half versleten is. Fonds 1818 heeft sommige organisaties geholpen aan voorzieningen als een computer.

De faciliteiten waarover Ram Mandir beschikt zijn niet optimaal te noemen. Zo ontbreekt een faxapparaat. De vijftig stoelen in de gebedsruimte zijn krakemikkig. Goed materiaal om het gebouw schoon te houden ontbreekt. De warmwatervoorziening functioneert niet goed. De geëmailleerde pannen waarin maaltijden voor ouderen en gehandicapten worden bereid beginnen aangestast te worden. De ventilatie in het gebouw is slecht. Van de gemeente wordt een tegemoetkoming (ongeveer f 1.600,-) ontvangen voor de vrijwilligers, bijvoorbeeld om hen koffie te kunnen aanbieden. Hun onkosten, bijvoorbeeld voor de aanschaf van benzine, worden echter niet vergoed.

Financiële, administratieve, werkinhoudelijke en strategische ondersteuning

Zelforganisaties beschikken vaak niet over de middelen om zelf ondersteuning op het gebied van administratie, beleid en strategie in te kopen. Daarom zijn ze aangewezen op gesubsidieerde ondersteuning. Organisaties in Leiden krijgen eigenlijk alleen ondersteuning in de sfeer van de accommodatie. Inhoudelijke en strategische ondersteuning wordt in Leiden alleen via het verband waarin organisaties samenwerken geboden. Organisaties in Den Haag krijgen wel bredere ondersteuning en kunnen gebruik maken van ondersteuning door organisaties als HOF, waar het gaat om cursussen en trainingen van bestuurs- en kaderleden. Vooral in het kader van projecten wordt in Den Haag door de organisatie voor samenlevingsopbouw Stichting Boog ook ondersteuning geboden op het inhoudelijk en strategisch vlak. Over dergelijke vormen van ondersteuning zijn sommigen tevreden en anderen niet. Sommige organisaties zouden het liefst beschikken over een eigen budget waarmee zelf ondersteuning waaraan behoefte is kan worden ingekocht.

De Turkse vereniging HTIB in Leiden: "Het is een slechte zaak dat bijvoorbeeld Turkse en Marokkaanse vrouwenorganisatie geen rechtstreekse ondersteuning meer krijgen. Voor hen is het heel moeilijk om de organisatie draaiende te houden, de achterban erbij te betrekken en activiteiten op te zetten."

Binnen de Turkse Vereniging Bouwlust heeft men behoefte aan ondersteuning, bijvoorbeeld op het gebied van de administratie: "We doen alles zelf. We zijn vrijwilligers en daarom zou het prettig zijn als we ons vooral op de inhoud van het werk zouden kunnen richten en niet teveel tijd kwijt zouden zijn aan administratieve rompslomp." Er is ook behoefte aan steun bij zaken als het ontwikkelen van de organisatie en beleid, en het opzetten van nieuwe projecten. De ondersteuning die van Stichting Boog wordt ontvangen, ervaart men als onvoldoende: "Volgens een regeling zouden we vijf uur per week ondersteuning door iemand van Boog moeten krijgen, maar tot nu toe hebben we bij elkaar hooguit 30 uur begeleiding van hen gekregen". De voorkeur gaat uit naar het ontvangen van een eigen budget voor ondersteuning, zodat men zelf een persoon of instelling kan uitzoeken waar men vertrouwen in heeft. Ook van andere organisaties wordt enige ondersteuning gekregen. Deelgenomen is aan een kaderweekend gegeven door HOF. De accommodatie wordt aangeboden door de stichting Welzijn Escamp.

De Koerdische Arbeiders Unie krijgt financiële steun geboden door de Stichting Welzijns Organisatie Schilderswijk (SWOS), maar men is daarover niet tevreden, vooral omdat onvoldoende financiële mogelijkheden worden geboden om ten behoeve van de kindertoneelgroep een goede regisseur aan te trekken en een goede accommodatie (Zwembad De Regentes) te huren: "De

SWOS wil dat alles zo goedkoop mogelijk gebeurt. We zitten nu in een buurthuis dat eigenlijk niet geschikt is voor toneelvoorstellingen.” De ondersteunende welzijnsorganisatie wordt als niet capabel voor de gewenste professionele aanpak gezien. Niet ingezien wordt, zo wordt naar voren gebracht, dat zo’n multiculturele kindertoneelgroep uniek is.

De Marokkaanse vereniging Ouahda krijgt steun van de integratiemedewerkers van de gemeente bij het bemiddelen rond subsidiemogelijkheden van de gemeente. Men krijgt ongeveer f 4.500,- subsidie, onder meer voor kantoorartikelen en het organiseren van activiteiten. De Volharding was eerst in beheer bij de SWOS, maar is dat nu bij de Stichting Wijkbeheer. Recente veranderingen in het gemeentebestuur rond de facilitering van zelforganisaties krijgen weinig waardering. Zo behelst een nieuw plan dat de zelforganisaties slechts tussen 9 en 5 uur toegang krijgen tot de hun toevertrouwde accommodaties. Dit valt niet in goede aarde, omdat veel mensen vooral ’s avonds actief willen zijn. De vereniging krijgt verder ondersteuning van Stichting Boog, maar het gaat alleen om administratieve en technische ondersteuning. Men mist meer inhoudelijke ondersteuning, zoals organisatieadvies, steun bij het opzetten van projecten of helpen problemen bij jongeren op te lossen: “Bij Stichting Boog zijn te weinig mensen voorhanden die ons kunnen helpen. Dat zeggen we ook ronduit tegen de gemeente”. Degenen die er wel waardevol advies kunnen geven, bijvoorbeeld omdat ze verstand hebben van de Marokkaanse doelgroep, zijn overbezet. Wat men het liefst zelf eigen adviseurs voor een paar uur per week aan willen trekken.

Men is bij de Chinese Brug niet erg tevreden over het aanbod aan ondersteuning. Veel cursussen sluiten niet aan op de behoeften. Ook de begeleiding van HOF werkt niet goed, vindt men.

4.5 Wensen tot ondersteuning van Fonds 1818

Waar men extra financiële ondersteuning wenst, betreft het heel vaak kleinere en grotere praktische en materiële zaken, zoals meubilair, kantoorinrichting, sportkleding, etc. Hieraan heeft men behoefte omdat de accommodatie en faciliteiten waarover men beschikt niet altijd optimaal gevonden worden. Binnen verschillende organisaties wordt aangegeven dat men ondersteuning kan gebruiken voor de inrichting van de eigen ruimten of het op peil brengen daarvan. Voor de volgende thema’s zou men bijvoorbeeld bijdragen willen vragen: een bus voor het vervoer van ouderen; een crèche; maaltijdverzorging; een Chinese tempel; het vertroetelen van vrijwilligers (Chinese Brug); een fotocamera; een televisietoestel (El Ouahda); een fax; stoelen; schoonmaakmateri-

aal; pannen voor maaltijdverzorging van ouderen in verzorgingshuizen; een ventilatiesysteem; onkostenvergoeding voor vrijwilligers (Ram Mandir); tickets voor een sporttoernooi in Scandinavië (Somalische bewonersorganisatie); naaimachines; een computer (El Islam moskee); kantoorinrichting (Turkse Vereniging Bouwlust); meubels; een geluidsinstallatie (Stichting Surinamers Leiden); inrichting van de ruimten (Vereniging van Afghanen in Nederland); faciliteiten voor multicultureel kindertoneel (Koerdische Arbeidersunie).

Soms wordt aangegeven dat men duidelijkere voorlichting zou wensen over het donatiebeleid van Fonds 1818 (HTIB). Binnen één van de organisaties geeft men aan dat Fonds 1818 niet zomaar geld moet geven aan iedere organisatie. Men is met name bevreesd voor donaties aan organisaties die totaal niet uit zijn op integratie binnen de Nederlandse samenleving (Koerdische Arbeidersunie).

Hoofdstuk 5

Opvattingen over integratie en inzet van donaties bij enkele deskundigen

In dit hoofdstuk geven enkele experts hun visie op thema's die in dit verslag aan de orde zijn geweest. Het gaat om onderwerpen als de integratie van allochtonen en vluchtelingen of de kwaliteit van een multiculturele samenleving. Ze doen ook enige suggesties voor het donatiebeleid. Achtereenvolgens komen aan het woord: integratiemedewerkers bij de gemeente Den Haag, een vertegenwoordiger van het welzijnswerk in Katwijk, de voorzitter van de SAAZ in Zoetermeer, een medewerker van Stichting Boog (samenlevingsopbouw), een redacteur van het blad Fast Forward dat zich richt op de jongste generatie, en een medewerker van het Volksbuurtmuseum dat samenwerkt met Fonds 1818.

In duidelijke bewoordingen brengen zij naar voren dat allochtonen en vluchtelingen die in Nederland leven hier hun weg moeten weten te vinden. Dat betekent volgens hen dat hun habitus en competenties op de Nederlandse omgeving gericht dienen te zijn. De opvoeding van jeugdigen is dan een van de aangrijpingspunten. Instituties die zijn overgebracht vanuit het land van herkomst zouden volgens de experts wel degelijk een rol kunnen spelen waar het om het ontwikkelen van een op Nederland gerichte habitus en competenties gaat. Met name religieuze instituties zouden zich dan wel dienen te heroriënteren op de Nederlandse samenleving.

Verschillende experts bepleiten een verschuiving van de aandacht voor achterstandsproblematiek naar kansrijke initiatieven gericht op integratie, bijvoorbeeld onder de derde generatie. Volgens één van hen moet benadrukt worden dat het moet gaan om initiatieven van bijvoorbeeld bewoners van een plein en niet van 'allochtonen'. Tegelijkertijd vinden zij dat de oudere migranten niet aan hun lot moeten worden overgelaten. Zij signaleren daarbij dat veel vernieuwingen worden ontwikkeld vanuit de eigen culturele wortels. Initiatieven zoals zelforganisaties zouden volgens hen daarom moeten worden gefaciliteerd om hun bijdragen aan vernieuwingen te leveren. Facilitering wordt vooral nodig gevonden, omdat zelforganisaties soms moeilijk van de grond komen. Sommigen bepleiten daarom enige professionalisering van deze organisaties. Fonds 1818 zou bij de uitvoering van het donatiebeleid ruggespraak kunnen krijgen vanuit verschillende netwerken.

Integratiemedewerkers gemeente Den Haag

De gemeente Den Haag heeft integratiemedewerkers in dienst die verbindingen leggen tussen zelforganisaties en de bredere samenleving. Vanuit hun ervaringen hebben zij ideeën ontwikkeld over zinvolle ondersteuning van zelforganisaties. Zij uitten kritiek op de monopoliepositie van het Haags welzijnswerk. De welzijnsorganisaties bereiken volgens hen veel mensen niet of nauwelijks. Zij achten het zinvol om doelgericht te trachten de 'moeilijk bereikbaren' te benaderen. Dat zou men kunnen doen door op 'vindplaatsen', zoals de moskee, te trachten met een aanbod te komen dat tegemoet komt aan hun behoeften, bijvoorbeeld de ontwikkeling van praktische vaardigheden. Daarbij bepleiten ze ook de 'oudkomers' niet te vergeten. Voor nieuwkomers zijn vaak redelijk grote budgetten beschikbaar, maar 'oudkomers', mensen die er al een tijd zijn, maar nog lang niet geïntegreerd zijn, krijgen weinig steun waar het om taalonderwijs en communicatievaardigheden gaat. Turkse analfabeten zouden gebaat kunnen zijn eerst Turkse taalles te volgen.

De integratiewerkers zouden graag zien dat zelforganisaties beter functioneerden. Ze vragen zich af wat voor zelforganisaties de beste geografische schaal is: een wijk, een stadsdeel of een stad? Ze zouden graag experimenten zien waarbij wordt geprobeerd zelforganisaties meer te professionaliseren zodat ze beter functioneren. Ze denken hierbij ook aan sportorganisaties, zoals de voetbalclub Chabab.

Het wordt nodig gevonden dat er wordt geïnvesteerd in jongeren. Gewezen wordt op projecten in het kader van Scouting, leeskringen, schaakclubs, cultuur en sport. Jongeren zouden door deelname aan interessante activiteiten op het goede spoor kunnen worden gezet.

Fonds 1818 zou zich niet primair moeten richten op de problematische kanten van de integratie, zo wordt gevonden. Het fonds zou bijvoorbeeld ondersteuning kunnen bieden aan initiatieven gericht op verbetering van de beeldvorming van allochtone groeperingen: "Door aandacht te schenken aan hoogwaardige culturele uitingen ontdekken mensen dat allochtonen meer doen dan problemen veroorzaken." Op cultureel gebied worden theater- of cabaretvoorstellingen over multiculturele thema's voorgesteld (zoals 'Jonge kaas en Turks fruit') die ertoe kunnen bijdragen dat onderlinge vooroordelen worden weggenomen.

Communicatie tussen mensen met verschillende achtergronden zou kunnen worden bevorderd: "Wanneer mensen bij elkaar over de vloer komen, krijgen ze een reëler beeld van elkaar. Debatten, zoals die welke gevoerd zijn naar aanleiding van het artikel van Paul Scheffer, zouden kunnen worden gevoerd

op vindplaatsen, en daarmee op het niveau van de 'gewone allochtonen' kunnen worden gebracht."

Welzijnswerk Katwijk

Bij het welzijnswerk in Katwijk merkt men al jaren hoe moeilijk het is om sommige initiatieven voor of van de allochtone gemeenschappen van de grond te krijgen. Men mist eigenlijk een goed inzicht in de perspectieven binnen de verschillende gemeenschappen en groepen daarbinnen. Men zou graag onderzoek laten doen dat gericht is op het vergroten van inzicht en tevens op het nagaan welke initiatieven kansrijk zijn om allochtonen te helpen integreren. Vanuit het welzijnswerk zou geparticipeerd kunnen worden in zo'n onderzoek. Wellicht zou Fonds 1818 hieraan een faciliterende bijdrage kunnen leveren.

Stichting Allochtonen Adviesraad Zoetermeer

Vanuit de overheid en de instellingen worden volgens de voorzitter van de SAAZ allochtone jongeren slecht bereikt. Mogelijkheden tot toenadering lijken te liggen in de uitgaans- en muziekcultuur. Jongeren zouden via deze weg benaderd kunnen worden. Ook via de sport lijken jongeren bereikt te kunnen worden. De gemeente tracht via programma's voor breedtesport allochtone jongeren te betrekken bij het reguliere sportaanbod. Maar ook sportclub Real Zoetermeer, met vooral allochtonen als leden, biedt mogelijkheden tot participatie. De informanten betreuren dat de negatieve geluiden rond deze club vooroordelen rond allochtonen bevestigen. Fonds 1818 zou via deze invalshoeken een bijdrage kunnen geven aan het stimuleren van de participatie en integratie van jongeren.

Donaties zouden kunnen worden gegeven om de communicatiemogelijkheden voor de Zoetermeerse zelforganisaties te verbeteren, bijvoorbeeld via internet. Daarbij kan worden gedacht aan radioprogramma's en het opbouwen en onderhouden van websites. Verder wordt gedacht aan donaties ten behoeve van interculturele activiteiten. Gedacht wordt ook aan het bedenken van nieuwe activiteiten voor wijkcentra. Er zou een prijsvraag kunnen worden uitgeschreven, gericht op het verzinnen van nieuwe aansprekende wijkgebonden activiteiten.

Stichting Boog, advisering samenlevingsopbouw

Tom Maas is als opbouwwerker verbonden aan Stichting Boog. Hij is verder voorzitter van een Islamitische school in Den Haag. Hij heeft een tweede huis in de buurt van de Marokkaanse stad Larache (onder Tanger). Mede door zijn verblijf in Marokko tijdens onder andere vakanties is hij redelijk vertrouwd met de manier waarop mensen er met elkaar omgaan. Uitgangspunt bij de begeleiding van projecten van zelforganisaties moet volgens hem zijn dat aangesloten wordt op de behoeften en affiniteiten van mensen in zelforganisaties. Wat dit betreft lijkt de sterke regulering vanuit de gemeente en ondersteuningsorganisaties, zoals de SWOS en de Stichting Wijkbeheer, niet adequaat. Te denken valt aan de regel dat in gebruik zijnde gebouwen als de Volharding slechts tussen 9 en 5 uur en op afspraak 's avonds open mogen zijn. Ook het feit dat organisaties geen eigen ruimten kunnen krijgen, komt niet tegemoet aan behoeften.

Bij ondersteuning van projecten moet volgens hem niet voorop staan dat het om 'allochtonen' moet gaan: "Een betere invalshoek is vaak om aan te sluiten bij wat bewoners rond een plein als initiatief ontwikkelen. Niet het feit dat het om allochtonen gaat, maar om pleinbewoners, staat dan voorop. Grote van bovenaf gedropte multiculturele manifestaties, zoals de Haschiba, schieten vaak hun doel voorbij waar het om het streven naar integratie gaat. Sommige vrouwen durven niet met hun kinderen te komen omdat ze bang zijn voor geweld. Op zo'n grootschalig festival komt dan een zanger uit Marokko, en dat trekt vooral jongens, maar nauwelijks meisjes en vrouwen aan." Tom Maas vindt het jammer als Fonds 1818 vooral dergelijke grootschalige manifestaties met grote podia (met de naam 'Fonds 1818' op een spandoek) wil steunen. Hij ziet meer perspectief in facilitering van initiatieven op microniveau. De mogelijkheid om op laagdrempelige wijze contact met het fonds te leggen via het Volksbuurtmuseum krijgt waardering, tenminste wanneer daarmee niet alleen aandacht bestaat voor de artistieke kwaliteit van projectvoorstellen, maar ook voor de sociale kwaliteit.

Tom Maas brengt naar voren dat in Nederland de controle op straat, die Marokkaanse jongeren vanuit hun habitus eigenlijk nodig hebben, niet werkt: "Jongens moeten in Marokko, willen ze overleven, vaak fysiek hard van zich afbijten. Hun habitus is daarom doordrenkt van een grote felheid. Tegelijk wordt hen in Marokko bijgebracht een zekere schaamte (hashuma) te ontwikkelen, waardoor hun felheid wordt getemperd. Voor een deel lijkt de agressiviteit van jongens, bijvoorbeeld in discotheken, veroorzaakt te worden doordat ze, in hun aanpassing aan de Nederlandse moraal, hun schaamte hebben verloren. Wat dat laatste betreft zijn ze eerder te veel dan te weinig geïnte-

greerd." Wat zich hierbij wreekt, is dat er in Marokko wel, maar in Nederland geen sprake is van een sterke fysieke controle op straat ter voorkoming van agressief gedrag: "Waar in Marokko moeder achter de voordeur de baas is, heeft vader buiten de voordeur de verantwoordelijkheid voor disciplineren van kinderen. In Nederland zijn veel Marokkaanse mannen gemarginaliseerd, waardoor hun gezag naar kinderen toe is ondermijnd. De Nederlandse politie heeft in het verleden de hardhandige bemoeienis van Marokkaanse mannen met het gedrag van jongens op straat sterk afgekeurd. Dat heeft er wellicht toe bijgedragen dat vaders zich afzijdig zijn gaan houden."

Alom wordt gezocht naar een nieuwe aanpak van ontoelaatbaar gedrag van Marokkaanse jongens. Tom Maas is via projecten betrokken bij verschillende zelforganisaties van allochtonen. De strategie vanuit het opbouwwerk is om de bemoeienis van ouders met kinderen uit te breiden 'van de ruimte achter de voordeur naar het gebied vóór de voordeur'. De visie is dat men binnen Marokkaanse kring zelf orde op zaken moet stellen. Professionals zouden ondersteuning kunnen bieden bij het 'terugpakken' van die competentie. Disciplineering, door bijvoorbeeld het bijbrengen van gevoelens van schaamte, wordt als goede aanpak gezien. Vanuit die visies wordt met de Marokkaanse organisatie 'El Ouahda' een oriënterend bezoek gebracht aan het project Buurtvaders in Amsterdam-Osdorp. Het project sluit aan bij het Marokkaanse systeem van ordehandhaving op straat, door privé aangestelde 'esses' (bewakers). In dorpen bestaan verder vaak 'raden' die de veiligheid bewaken. Waar in Nederland één wijkagent verantwoordelijk is voor de handhaving van de orde in de wijk, worden in Marokko particuliere ordehandhavers (esses) erkend door de politie en werken daarmee samen. Het is daarbij heel gebruikelijk dat ze in hun werk op zijn tijd 'een mep uitdelen'. Die ene wijkagent is met de middelen die hier gebruikelijk zijn niet geëquipeerd om brutale Marokkaanse jongens aan te pakken. Zolang geen wetsovertreding is geconstateerd, kan slechts 'verbaal geweld' worden ingezet. Buurtvaders vervullen een, soms krachtdadige, rol die vergelijkbaar is met die van de 'esses' en lijken zo meer in staat om disciplineerend op te treden.

Als knelpunt wordt ervaren dat Marokkaanse ouders hun kinderen in de opvoeding teveel zouden richten op het ontwikkelen van een habitus die in Marokko overlevingswaarde heeft: "Bij de waterput is het daar knokken. Kinderen die er water willen halen, moeten letterlijk hun plek bevechten." Er lijken te weinig competenties bijgebracht te worden die in de moderne Nederlandse samenleving relevant zijn, om bijvoorbeeld meer weloverwogen te werk te kunnen gaan. Omdat het vermoeden bestaat dat men in de opvoeding de verkeerde dingen leert, wordt in het project 'De bankjes' getracht moeders op vindplaatsen te bereiken: "Marokkaanse moeders zitten buiten op bankjes,

maar komen meestal niet naar een opvoedingssteunpunt. Daarom proberen we op de bankjes contact met hen te leggen. We bieden nu op vrijdagmiddag tussen één en drie uur een cursus met nuttige wenken over opvoeden voor de Nederlandse samenleving in o.a. het buurthuis De Tuimelaar aan. Mannen zijn dan naar de moskee en die kunnen ze dan niet tegenkomen in het buurthuis.”

Religieuze organisaties zouden een bijdrage kunnen leveren aan disciplineren en gedragsbeïnvloeding. De moskee ‘El Islam’ bereikt met lessen wekelijks zo’n 700 kinderen. Door samenwerking met het regulier onderwijs zouden de didactische en pedagogische kwaliteiten daarbinnen versterkt kunnen worden. Daarnaast zijn de lessen een ingang om aan het onderwerp Islam en opvoeding de Nederlandse omstandigheden te koppelen van waaruit moderne inzichten over opvoedingstechnieken (belonen is beter dan straffen) kunnen worden aangewend.

Wat de voorgestelde strategie bij de ondersteuning van emancipatie- en integratieprocessen betreft, ook van Fonds 1818, wordt de voorkeur gegeven aan terughoudendheid. Mengen van bevolkingsgroepen moet niet te dwingend gestuurd worden, zo wordt naar voren gebracht. Aan de andere kant wordt aangegeven dat gerichte en selectieve facilitering effectief kan zijn. Zo kunnen die moskeeën en andere religieuze organisaties worden ondersteund wier mogelijkheden of beleid goede aanknopingspunten bieden voor het bereiken van integratie: “Er is niet één Islam. Steun zou kunnen worden gegeven aan initiatieven gericht op het realiseren van een ‘Nederlandse’ Islam.”

Fast Forward, een blad ‘voor nieuwe Nederlanders met ambitie’

Fast Forward wil als blad een platform zijn voor de derde generatie migranten die bezig zijn met integratie en culturele innovatie. Hoofdredacteur Mustafa Oukbih geeft aan dat het blad vooral mikt op de hoog opgeleiden: “De eerste generatie migranten kwam hier met de bedoeling om na enige tijd weer terug te keren. Dat bleek achteraf meestal een optie die niet werd gerealiseerd. Mensen van de eerste generatie zoeken elkaar nu op omdat ze niet in de wijdere samenleving kunnen participeren. Daarna komt de 1½ generatie van migranten die buiten Nederland zijn geboren, maar hier zijn opgegroeid. Taalachterstand en een laag opleidingsniveau beperkten hun mogelijkheden om te integreren en verder te komen. Migrantenvan de tweede generatie hebben weliswaar een betere taalbeheersing, maar ze hebben ook last van de problemen in verband met discrepantie tussen de normen en waarden thuis en in de samenleving. Ook veel van de migrantenvan de tweede generatie hebben een laag opleidingsniveau. Zij hebben ook weinig steun van hun ouders ge-

kregen. Hen werd geadviseerd om voor een technisch beroep, zoals monteur, door te leren, omdat ze daar later in Marokko of Turkije het meest aan zouden hebben. Onder personen van de tweede generatie zijn er nogal wat die moeilijk hun plaats in de maatschappij hebben weten te vinden of zelfs op het criminele pad terecht zijn gekomen. Velen zijn tussen wal en schip gevallen. De derde generatie doet het daarentegen heel goed in het hoger en universitair onderwijs. Het is een heel interessante generatie, waar veel van te verwachten valt. Zij zijn heel actief bezig om de uitdaging aan te nemen om er hier iets van te maken. Ze gaan een voorhoede vormen van zelfbewuste jongeren. Ze geven bijvoorbeeld huiswerkbegeleiding aan scholieren met dezelfde culturele achtergrond. Hun afkomst zien ze als een verrijking, maar tegelijkertijd voelen ze zich meer Nederlander dan bijvoorbeeld Marokkaan. Ze eisen van hun omgeving dat ze erkenning krijgen als Marokkaanse Nederlander.”

Onder de derde generatie bestaat veel interesse voor studentenorganisaties, waarvan er de afgelopen vijf jaar zo'n 100 zijn opgericht: “Er is vooral behoefte aan onderlinge toenadering, omdat ze gemeenschappelijke uitdagingen zien, ze met dezelfde thema's bezig zijn en ze behoefte hebben aan het uitwisselen van ervaringen. Men is bezig met het ontwikkelen van de eigen identiteit en identificatiefiguren spelen een grote rol. Het emancipatieproces van migranten is te vergelijken met dat van vrouwen enige tijd geleden, waarbij ook pionierswerk werd verricht door de hoger opgeleiden.”

De jongeren willen actief deel uit maken van de samenleving: “Ze willen niet meer betutteld worden, maar nemen zelf het initiatief voor dialoog met andere partijen op voet van gelijkheid. Het is echt een ‘beweging’. Dit is positief vanuit het oogpunt van integratie. Als ze als volwaardig worden gezien, willen ze deze samenleving ook als de hunne beschouwen. Ze zijn niet alleen geïnteresseerd in vraagstukken van de eigen etnische groep, maar ook in algemene maatschappelijke thema's zoals het milieu. Ze gaan verantwoordelijkheid niet uit de weg en ambiëren het om functies te bekleden.”

Jongeren zijn verder bezig hun centrale instituties een andere inhoud te geven: “De Islam is nog steeds van groot belang voor de identiteit van jongeren. Jongeren zeggen wel dat ze Islamiet zijn, maar herkennen zichzelf vaak niet in wat de Imam te vertellen heeft. Ook omdat ze niet samen met de ouderen willen zijn komen ze niet vaak naar de moskee, maar sommigen bidden wel thuis. Geleidelijk aan krijgt de Islam in de Nederlandse omgeving een andere betekenis en wordt ook wel de ‘polder-Islam’ genoemd.”

Fast Forward wil een platform zijn voor de beweging van deze nieuwe allochtonen en wil deze jongeren een gezicht en stem geven. Daarmee wil het blad

tevens bewerkstelligen dat mensen met een andere culturele achtergrond op een andere, gewonere, manier in de publiciteit komen dan in verband met achterstandsproblematiek: "We willen allochtonen niet 'verbijzonderen', zoals de kranten en tijdschriften vaak doen. Het zou bijvoorbeeld heel gewoon gevonden moeten worden wanneer het televisiejournaal wordt gebracht door een Marokkaan. Ik zou graag willen dat Fast Forward over een tijdje overbodig is. We geven in het blad beschrijvingen van het perspectief van jongere allochtonen op het leven en laten de processen die ze doormaken zien. Fast Forward wil de ontwikkelingen ook een beetje voor zijn, zodat de jongeren iets nieuws uit het blad kunnen halen. Jongeren kunnen soms erg blij zijn een verhaal te lezen over iemand die in dezelfde situatie verkeert als zij en net zo blijken te denken. Wanneer ze over de ervaringen van 'lotgenoten' lezen, beseffen ze dat ze niet de enige zijn die er zo over denken en worden identificatieprocessen op gang gebracht." Het blad richt zich overigens vooral op mensen die opteren voor de ICT-sector en het bedrijfsleven. Er bestaat veel interesse voor de 'transnationale' beweging. Betreurd wordt het ontstaan van een 'allochtonenindustrie' in de welzijnssector.

In het begin was het moeilijk om overheden of fondsen zover te krijgen dat ze Fast Forward een startdonatie wilden geven. Men was vooral huiverig, omdat het blad geen aandacht wilde besteden aan achterstandsproblematiek van allochtonen, maar aan de ambities van hoger opgeleiden. Maar nadat aan Stichting Doen - het fonds van de Postcodeloterij - de visie van Fast Forward was uitgelegd, werd het drievoudige (f 150.000,-) van wat was gevraagd als donatie toegekend. Bij Fonds 1818 vond men dit een goed initiatief en doneerde men f 75.000,-. Het is de bedoeling om na enige tijd onafhankelijk te worden van subsidiënten en fondsen. Naar voren wordt gebracht dat de doelgroep "erg interessant is voor adverteerders". Met het blad lijkt men een gat in de markt te hebben gevonden. Er blijkt veel behoefte aan een dergelijk initiatief te zijn. Het eerste nummer is in maart 2001 uitgekomen en de oplage zal binnenkort van 20.000 naar 25.000 worden gebracht. Het blad en zijn makers hebben ook de aandacht getrokken van andere media. Ze worden verder betrokken in debatten, waarmee de beweging een goede dienst is bewezen.

Het Volksbuurtmuseum in de Schilderswijk in Den Haag

Het volksbuurtmuseum fungeert als contactpunt voor Fonds 1818. Het richt zich (met een cultureel programma) volgens artistiek directeur Ricardo Burgzorg vooral op de 'zwarte' groeperingen: "De blanken zijn gemakkelijker te bereiken". Het Volksbuurtmuseum bereikt allochtonen goed en is daarmee een unieke vindplaats voor hen.

Twee jaar geleden vonden gesprekken plaats met het Fonds 1818. Ricardo Burgzorg heeft toen aangeboden zijn 'netwerk' ter beschikking te stellen van het fonds. Elke twee weken houdt iemand van het fonds spreekuur in het gebouw. Aanvragen werden vroeger twee keer per jaar in behandeling genomen. Dat wordt te weinig gevonden. Meestal worden van te voren afspraken gemaakt, maar mensen kunnen ook zo binnen lopen. Ze worden mede geïnformeerd over het spreekuur via het krantje van Fonds 1818 en het huis-aan-huisblad 'de Schilderswijk'. Er bestaat onbekendheid bij allochtone groeperingen met de mogelijkheden die Fonds 1818 biedt. Die neemt af. Ricardo Burgzorg bemiddelt tussen groeperingen en Fonds 1818, bijvoorbeeld door te helpen een goed plan te schrijven. Hij is tevens adviseur van het fonds. Dat betekent ook dat hij achter het plan moet staan, wil hij positief adviseren. Hij heeft gaandeweg een vertrouwensrelatie opgebouwd met een medewerker van het fonds, en dat vindt hij van groot belang.

Hij vindt dat Fonds 1818 meer begeleiding zou kunnen geven bij projecten die een donatie krijgen. Het zou nuttig zijn wanneer interessante projecten in stukjes worden geknipt en beetje bij beetje worden gefinancierd. Met Fonds 1818 zou dan steeds kunnen worden overlegd over de voortgang en verdere stappen: "Als ze daar niet deskundig voor zijn, moeten ze die deskundigheid maar in huis halen".

Ricardo Burgzorg stelt voor dat op regionaal niveau van gedachten wordt gewisseld over het donatiebeleid, bijvoorbeeld in overleg met een klankbordgroep. Wanneer eenmaal over de grote lijnen van gedachten is gewisseld kan per stad of stadsdeel het donatiebeleid verder worden ondersteund. Daarbij kunnen bestaande organisaties behulpzaam zijn (zoals het Cultureel Centrum in Leiden en Couleur Locale in Zoetermeer).

Eindnoten

¹ Steeds zijn de bedragen in guldens genoemd omdat het veldwerk plaats vond in 2001.

² Gowricharn, 2001.

³ Putnam, 1993, 2000.

⁴ Uit onderzoek van Fennema, 2000, komt naar voren dat de binnen Turkse kringen meer sociaal kapitaal aanwezig is dan binnen die van Marokkanen, Surinamers en Antillianen.

⁵ Zie ook het pleidooi van Hollinger, 1995, voor een post-etnische samenleving.

⁶ Peters, 1993; Engbersen & Gabriëls, 1995.

⁷ Vermeulen, 2001.

⁸ Taylor, 1994.

⁹ Castells, 1997.

¹⁰ Scheffer, 2000, 2001.

¹¹ Schnabel 2000.

¹² Gowricharn, 2001.

¹³ Gowricharn, 2000.

¹⁴ Taylor, 1992.

¹⁵ Nauta, 1995.

¹⁶ Bourdieu, 1989.

¹⁷ Vermeulen, 2001.

¹⁸ Opportunity structure; zie bijvoorbeeld Duyvendak, 2000.

¹⁹ Bloemberg, 1995.

²⁰ Vermeulen, 2001.

²¹ Kuper, 1999.

²² Vermeulen, 2001.

²³ Vermeulen, 2001.

²⁴ Hollinger, 1995.

²⁵ Duyvendak, 2000.

²⁶ Miner & Tolnay, 1998.

²⁷ Van Daal, 2001.

²⁸ Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, 1998.

²⁹ Een uitgebreider verslag van ontwikkelingen in het Haags beleid is in de bijlage te vinden.

³⁰ Penninx en Slijper, 1999; Lindo e.a., 1997.

³¹ Govaart e.a., 2001.

Literatuur

Bloemberg, L., 1995. *Tussen traditie en verandering*. Hindoestaanse zelforganisaties in Nederland. Utrecht, Nederlandse Geografische Studies.

Bourdieu, P., 1998. *Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip*. Amsterdam, Van Gennep.

Castells, M., 1997. *The power of identity*. The information age: economy, society and culture, volume II. Oxford, Blackwell.

Daal, H.J. van, 1995. *Vrijwilligerswerk als smeltkroes*. In: Tijdschrift voor de sociale sector, december 1995.

Daal, H.J. van, 2001. *Het middenveld als smeltkroes? Verschuivingen in deelname aan verenigingsleven en vrijwilligerswerk in multicultureel Rotterdam*. Utrecht, Verwey-Jonker Instituut.

Daal, H.J. van, N. Broenink, 1998. *Intercultureel vrijwilligerswerk*. Ervaringen en tips. Utrecht, Uitgeverij Jan van Arkel.

Duyvendak, J.W., 2000. 'Homoseksuelen. Een nieuwe minderheid in ontzuiwend Nederland'. In: Duyvendak, J.W., S. Saharso, et al., *Emancipatie en subcultuur*. Amsterdam, Instituut voor Publiek en Politiek.

Duyvendak, J.W., L. Veldboer (red), 2001. *Meeting point Nederland*. Over samenlevingsopbouw, multiculturaliteit en sociale cohesie. Amsterdam, Boom.

Engbersen, G., R. Gabriëls, 1995. 'Voorbij segregatie en assimilatie'. In: Engbersen, G., R. Gabriëls. *Sferen van integratie*. Naar een gedifferentieerd allochtonenbeleid. Amsterdam, Boom.

Fennema, M., J. Tillie, A. van Heelsum, M. Berger, R. Wolff, 2000. *Sociaal kapitaal en politieke participatie van minderheden*. Amsterdam, Instituut voor Migratie- en Etnische Studies, Universiteit van Amsterdam.

Govaart, M., H.J. van Daal, A. Münz, J. Keesom, 2001. *Vrijwilligerswerk wereldwijd*. Utrecht, NIZW-uitgeverij.

Gowricharn, R.S., 2000. 'Een fikse ruzie waard'. In: *De multiculturele illusie*. Utrecht, Forum.

Gowricharn, R.S., 2001. *In- en uitsluiting in Nederland*. Een overzicht van empirische bevindingen. Den Haag, Wetenschappelijke Raad voor het Regeeringsbeleid.

Hollinger, D.A., 1995. *Postethnic America*. Beyond multiculturalism. New York, Basic Books.

Kuper, A., 1999. *Culture*. The anthropological account. Cambridge Massachusetts, Harvard University Press.

Lindo, F., A. van Heelsum, R. Penninx., 1997. *Op zoek naar eigen kracht*. Vrijwilligerswerk en burgerschap onder minderheden. Rijswijk, Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling; Amsterdam, Instituut voor migratie- en etnische studies, Universiteit van Amsterdam.

Miner, S., S.E. Tolnay, 1998. 'Barriers to Voluntary Organizing Membership: An examination of race and cohort differences in participation'. In: *Journal of Gerontology: Social Sciences*. Vol. 53B, 5, pp. S241-S248

Nauta, L., 1995. 'Competente burgers'. In: Engbersen, G., R. Gabriëls, 1995. *Sferen van integratie*. Naar een gedifferentieerd allochtonenbeleid. Amsterdam, Boom.

Penninx, R., B. Slijper, 1999. *Voor elkaar? Integratie, vrijwilligerswerk en organisaties van migranten*. Amsterdam, Instituut voor migratie- en etnische studies, Universiteit van Amsterdam.

Peters, B., 1993. *Die Integration Moderner Gesellschaften*. Frankfurt am Main, Suhrkamp.

Putnam, R.D., 2000. *Bowling alone*. The collapse and revival of American community. New York, Simon & Schuster.

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, 1998. *Integratie in perspectief*. Den Haag, Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.

Scheffer, P., 2000. 'Het multiculturele drama'. In: *NRC Handelsblad*, 29 januari.

Schnabel, P., 2000. 'De multiculturele illusie. Een pleidooi voor aanpassing en assimilatie'. In: *De multiculturele illusie*. Utrecht, Forum.

Sunier, T., 1995. 'Moslims in Nederland, Nederlandse moslims. Sociale integratie in de sfeer van de religie'. In: Engbersen, G., R. Gabriëls. *Sferen van integratie*. Naar een gedifferentieerd allochtonenbeleid. Amsterdam, Boom.

Taylor, Ch., 1992. 'The politics of recognition'. In: A. Gutmann (ed.). *Multiculturalism and 'the politics of recognition*. London, Sage.

Vermeulen, H. 2001. *Etnisch-culturele diversiteit als 'feit' en norm*. (Oratie). Amsterdam, Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen, Universiteit van Amsterdam.

BIJLAGEN

Bijlage I

Interactief integratiebeleid in Den Haag

Den Haag is een stad met veel allochtonen. Al enige decennia heeft de vraag hoe zij volwaardig aan de samenleving kunnen deelnemen de aandacht van de gemeente. De laatste jaren heeft het integratiebeleid een grote prioriteit gekregen. In 1997 is er onder regie van de gemeente met inwoners en organisaties intensief gediscussieerd over de toekomst van de stad. Vanaf 1998 zijn er verschillende nota's over het integratiebeleid uitgebracht. Het ging om de nota's 'Samen verder naar een ongedeelde stad; Plan Multiculturele Stad 1998-2001' (1998), 'Herijking integratiebeleid' (2000), en 'Raadsvoorstel Budget Interculturalisatie en diversiteit' (2001). Eerst zal nu de visie van de Stedelijk Adviesraad Multiculturele stad in verband met de gedachtevorming binnen de gemeente worden besproken.

De rol en visie van de Stedelijk Adviesraad Multiculturele stad

Een grote rol bij de totstandkoming van de nota's was er voor de Stedelijk Adviesraad Multiculturele stad (SAM). Wij voerden gesprekken met medewerkers en bestudeerden adviezen. De SAM is in 1994 opgericht als onafhankelijke adviesraad rond vraagstukken van de multiculturele samenleving voor de gemeente. Het was de opvolger van twee eerder bestaande adviesraden, respectievelijk de adviesraad buitenlanders en de adviesraad Antillianen en Surinamers. Men hoopte dat de SAM minder dan de eerdere adviesraden gericht zou zijn op behartiging van specifieke belangen van allochtone groeperingen. Leden worden op persoonlijke titel en op basis van hun deskundigheid benoemd door het College van Burgemeester en Wethouders. Er wordt zorggedragen voor een evenwichtige verdeling op grond van etnische achtergrond. De 20 leden worden door een commissie van de gemeenteraad geselecteerd via een sollicitatieprocedure. Leden krijgen vacatiegeld. De SAM wordt ondersteund door een bureau met onder meer twee beleidsmedewerkers.

Het hoofddoel van de SAM is het gevraagd en ongevraagd adviseren van het gemeentebestuur over alle zaken die de multiculturele stad Den Haag en zijn inwoners raken. Dit wordt gedaan met het doel waar mogelijk racisme te bestrijden en integratie van allochtonen te bevorderen. Plenaire vergaderingen worden ongeveer één keer per maand gehouden in de raadszaal en zijn voor iedereen toegankelijk.

De SAM houdt voeling met Haagse allochtonen om zo goed mogelijk te weten komen wat er onder hen leeft en wat ze denken: "De legitimiteit van de SAM staat of valt met de affiniteit die ze heeft met groeperingen in de samenleving." Ze probeert op verschillende wijze ontwikkelingen binnen de samenleving te peilen. Daarom ook wordt affiniteit van de leden van de SAM met zelforganisaties op prijs gesteld.

Voor activiteiten (bijvoorbeeld grote bijeenkomsten) is een budget van f 80.000,- per jaar beschikbaar. Daarmee kunnen bijvoorbeeld vier of vijf grote bijeenkomsten worden gehouden. In theater de Regentes is een stadsgesprek gevoerd met 70 aanwezigen over sportdeelname door allochtonen. Verder is een stadsgesprek georganiseerd over 'de nieuwe nationaliteiten'. Het doel was om in een open gesprek met vertegenwoordigers van groeperingen en deskundigen een beeld te krijgen van belangrijke ontwikkelingen binnen deze gemeenschappen. De op deze wijze verkregen informatie zou moeten dienen om het gemeentebestuur een voorstel te doen over de wijze waarop de participatie en integratie van degenen die tot de nieuwe nationaliteiten behoren kan worden bevorderd. De SAM wil verder bijeenkomsten organiseren om de participatie aan de verkiezingen te stimuleren.

Hoe zien de beleidsmedewerkers een ideale multiculturele samenleving?

Goedan: "Immigreren is een ingrijpende ervaring. Als je emigreert neem je afstand van je land van herkomst. Je hebt drie tot vijf jaar nodig om een beetje te wennen in een nieuw land. Ik stel me een ideale samenleving voor als één waar nieuwkomers zich snel thuis voelen. Ze moeten niet het idee hebben dat ze in een vreemd land leven. Ze moeten Hagenaar kunnen worden, hun kansen kunnen pakken en ook het gevoel hebben dat ze een bijdrage hebben te leveren aan de samenleving." Al-Ghazi: "Cruciaal is de binding die mensen hebben met de samenleving. Die binding moet groeien. In de tussentijd zijn mensen vaak ook nog op hun oude land gericht, bijvoorbeeld via satelliettelevisie of internet. Daarmee zijn ze eigenlijk 'wereldburger'. Mede omdat algemene organisaties vaak hoge drempels opwerpen, worden functies toegekend aan zelforganisaties. Voor Turken die religieus zijn, kan het gaan om bepaalde aspecten die voor hen taboe zijn. Sommige allochtone ouderen vinden het prettig om onder elkaar te zijn in voorzieningen die groepswonen voor ouderen bieden. Maar zelforganisaties richten zich in toenemende mate op het maatschappelijk debat." In de Schilderswijk bijvoorbeeld is als experiment binnen een platform communicatie mogelijk tussen verschillende zelforganisaties. Fonds 1818 zou zelforganisaties zodanig kunnen helpen toe te rusten dat ze het debat ook werkelijk aan kunnen gaan. Dat zou kunnen door de ondersteunende functies meer te professionaliseren.

De beleidsmedewerkers pleiten ook voor politieke voorbereiding van allochtonen op de komende gemeenteraadsverkiezingen. Een bij het gesprek aanwezige medewerker van Fonds 1818 bracht naar voren dat het fonds niet direct ondersteuning wil bieden waar het om partijpolitieke voorlichting gaat. Wel zou steun kunnen worden geboden ten behoeve van politieke vorming meer in het algemeen of het stimuleren van debatten.

Vanuit de SAM wordt aangegeven dat immigranten in een samenleving terecht komen waarvan ze niet alle arrangementen kennen. Zo zijn weinig allochtonen van huis vertrouwd met het verenigingsleven en met het feit dat ouders geacht worden mee te helpen in de sportvereniging waarvan hun kinderen lid zijn: "Ouders dropen hun kinderen en gaan weg. Allochtonen moeten informatie krijgen over al die dingen. Ze moeten veel leren." Van de andere kant wordt ook gewezen op het feit dat het gemeentebestuur weliswaar gericht is op het openstellen van algemene voorzieningen, maar dat de welzijnsorganisaties nog steeds 'witte bolwerken' zijn. Te weinig wordt nagegaan of het intercultureel beleid ook wordt uitgevoerd.

Plan Multiculturele Stad 1998-2001

In 1998 is de gemeentelijke Nota 'Samen verder naar een ongedeelde stad. Plan Multiculturele Stad 1998-2001' uitgebracht. In de nota wordt aangegeven dat Den Haag op een aantal punten 'enigszins' op weg is om een multiculturele stad te worden. Enige vooruitgang is er waar het gaat om sociaal-economische achterstand, werkgelegenheid, schoolprestaties en het beeld van migranten. 'Maar we zijn er nog lang niet', zo luidt de conclusie. Zo is de werkloosheid nog erg hoog en hebben veel allochtonen groeperingen nog weinig contacten met andere delen van de samenleving.

Kritiek van de SAM op voorstellen voor het Haagse integratiebeleid

In het voorjaar van 2000 werd een conferentie over het thema georganiseerd, waarbinnen de confrontatie tussen autochtonen en allochtonen niet uit de weg werd gegaan. De gemeente wilde discussiëren over de vraag in hoeverre men geslaagd is in het realiseren van voornemens die waren uitgesproken in het Plan Multiculturele Stad. De SAM werkte mee aan de voorbereiding van de conferentie. De raad deed in dat kader voorstellen om wat andere accenten te leggen in het beleid. Allereerst uitte men kritiek op de toonzetting van het debat over de multiculturele samenleving: gesteld wordt dat het 'axioma' in de discussie was dat allochtonen zich moeten aanpassen aan de autochtone meerderheid. De SAM verfoeit assimilatie en bepleit gelijkwaardigheid bij de integratie van oude en nieuwe ingezetenen. Verder vraagt de raad aandacht,

meer dan nu gebeurt, te richten op het bestaansrecht van diversiteit. Zo benadrukt men het grondwettelijke recht om te leven conform de eigen levensbeschouwing. Men wil dat de gemeente duidelijker is over wat als eindresultaat van het integratieproces wordt gezien: "Wanneer houdt een geëmancipeerde katholiek op katholiek te zijn? Analoog aan de emancipatie van katholieken is de vraag te stellen wanneer allochtonen ophouden allochtoon te zijn en dus moeten ophouden met integreren. (.....) Zijn er geen gedachten over deze eindtermen, dan is het mogelijk om allochtonen eindeloos te problematiseren (....)."

De SAM kwam met de volgende concrete aanvullende beleidssuggesties:

- Ook vanuit het oogpunt van de overheid is het nuttig dat de zorgfuncties van mandirs, moskeeën en kerken gekoesterd worden (opvang van jongeren, geestelijke gezondheidszorg en ouderenzorg vanuit religieuze voorgangers).
- Wanneer religieuze gebouwen een prominente plaats in het stadsbeeld krijgen, verfraait dit het stadsbeeld (ook positief uit toeristisch oogpunt) en leidt dit ook tot een gemakkelijker identificatie met de stad onder allochtonen.
- Door gebrek aan doorstroming van allochtonen naar hogere functies wordt menselijk kapitaal onvoldoende benut. Doorstroming dient op wat grotere schaal te geschieden, want als enkeling kunnen allochtonen in hogere functies zich moeilijk handhaven.
- Succesvolle allochtonen dienen duidelijk zichtbaar te zijn en allochtonen dienen publieke functies te bekleden, vooral omdat voor anderen 'identificatie met succes één van de meest natuurlijke wegen is tot integratie en commitment'. Aangegeven wordt dat nadruk op succes in plaats van problemen bijdraagt tot normalisering van de betrekkingen tussen allochtonen en autochtonen.
- Ruimtelijke en sociale segregatie van allochtonen wordt soms te negatief beoordeeld (en zou 'ontspannender' kunnen worden benaderd). Bij elkaar wonen kan naast een gedwongen omstandigheid ook een keuze zijn vanwege affectieve en praktische motieven. Men kan elkaar beter helpen, de eigen identiteit gestalte geven en leven conform de eigen levensbeschouwing: "wanneer de overheid een beroep doet op de eigen verantwoordelijkheid van burgers, dan is het zaak deze leefverbanden, dus de 'etnische infrastructuur' zoveel mogelijk intact te laten. Zelforganisaties spelen in dit proces van gemeenschapsvorming een cruciale rol."
- Niet alleen schoolgaande kinderen, maar ook jongeren en volwassenen, zouden veel meer de beschikking moeten krijgen over computers (o.a. in openbare ruimten) om te voorkomen dat vooral allochtonen een educatieve achterstand oplopen in het informaticatijdperk.

De nota Herijking Integratiebeleid

Naar aanleiding van de Haagse conferentie en de suggesties van de SAM kwam de gemeente met de conceptnota Herijking Integratiebeleid tot een gedeeltelijke bijstelling van het voorgestelde integratiebeleid. Een reden tot bijstelling was ook het feit dat men meer samenhang tot stand wilde brengen tussen het Plan Multiculturele Stad, de nota over de plannen in verband met het Convenant Grotestedenbeleid ('De Kracht van Den Haag', met onder meer als speerpunt het versterken van sociale samenhang) en het Sociaal Educatief Masterplan (met de nota 'Mensenwerk', waarin onder meer aandacht bestaat voor onderwijs, scholing en zorg voor kwetsbare groepen).

Beleidsprioriteiten die werden genoemd waren: bevordering van sociale cohesie, toerusting van algemene instellingen ten aanzien van diversiteit en toerusting van allochtonen om een plaats in de samenleving in te nemen. Om sociale cohesie te bevorderen, wil men zowel emancipatoire als samenbindende initiatieven ondersteunen. "De inspanningen worden gericht op multiculturalisatie en participatie." Een belangrijke impuls wordt verwacht van het project 'waarden en normen in een multiculturele stad', waarbij ontmoeting en uitwisseling van gedachten plaatsvindt. Voorts wordt de Haagse Databank voor allochtone bestuurders, gericht op bevordering van deelname van allochtonen in besturen, als stimulant gezien. Van algemene instellingen moet volgens de notitie worden gevraagd zich meer te richten op de behoeften van de doelgroepen, eventueel na advisering door deskundigen (doorlichting van werkprocessen, programmering, personeelsbeleid, inrichting accommodatie. Bij toerusting van allochtonen wordt gedacht aan individuen en groepen. Belangrijk voor individuen wordt bijvoorbeeld gevonden: "ontmoetingsmogelijkheden waar cultuur zich kan ontwikkelen, voor levensbeschouwelijke zaken, of uitwisseling van dagelijkse ervaringen in eigen groep of met anderen." Voor toerusting van groepen wordt gewezen op "de erkenning van de maatschappelijke functie van seculiere en religieuze zelforganisaties als vormgever van de sociale infrastructuur. Door de organisaties te faciliteren, kunnen zij ook gestimuleerd worden om deze functie uit te bouwen. Faciliteren kan gaan om ruimte en mogelijkheden voor activiteiten, om ontmoeting en om mogelijkheden waarin cultuur zich kan ontwikkelen." Zelforganisaties zouden dus een grotere waardering en meer faciliteiten dienen te krijgen "als samenbindende factor voor en brug naar de individuele migrant." Bij migranten zelf wordt ook verantwoordelijkheid in dezen gelegd: "Overweeg waar je thuis hoort, en aanvaard daar de consequenties van; zet je eigen capaciteiten in – hetzij als groep -; voer de discussie met de overige groepen en zoek naar gemeenschappelijkheden."

Reactie van de SAM op de nota Herijking Integratiebeleid

In november 2000 reageerde de SAM op de nota Herijking Integratiebeleid. In de reactie, opgesteld door een projectgroep, waren ook reacties van maatschappelijke organisaties meegenomen. De SAM is verheugd dat zijn aanbevelingen in de nota zijn terug te vinden. Betreurd wordt evenwel dat zo weinig allochtone organisaties gebruik hebben gemaakt van de inspraakmogelijkheden. Maar gemeend werd dat hun stem toch wel op de conferentie naar voren is gehoord. De nota is opgesteld, omdat de gemeenteraad behoefte had aan evaluatie van het integratiebeleid van de afgelopen jaren. De SAM mist de evaluatie van het beleidsplan Multiculturele samenleving 1998-2001 waar het gaat om de maatregelen die zijn genomen en de resultaten die zijn bereikt. Geconstateerd wordt dat er een kloof bestaat tussen enerzijds goede ideeën en anderzijds maatregelen. De medewerkers van de SAM hebben zelf de indruk dat het interculturalisatiebeleid onvoldoende leeft binnen de gemeentelijke organisatie en in veel andere organisaties. Medewerkers die een sleutel-functie vervullen bij de beleidsimplementatie zouden onvoldoende zicht hebben op het beleid. Zij zouden hier meer op moeten worden aangesproken.

Gepleit wordt voor een integraal uitvoeringsprogramma, waarin duidelijk aangegeven zijn: doelstellingen, beoogde resultaten, te ondernemen activiteiten, wijze van monitoring en sturing, relatie met beleidsvelden, en aansluiting op het Grotestedenbeleid. Het raadsvoorstel voor de besteding van het Experimentenfonds Multiculturele Stad 2001 wordt niet geschikt geacht voor een programmatische aanpak van het beleid.

Voorts stelt men de gemeente voor om versnippering van de ambtelijke organisatie tegen te gaan en over te gaan tot de oprichting van een afdeling Multiculturalisatie- en Integratiezaken (MIZ) met een stedelijke en wijksgewijze vestiging. Overigens blijft multiculturalisatie volgens de SAM een zaak van de gehele gemeentelijke organisatie. Diensten en maatschappelijke organisaties zouden regelmatig het multiculturele gehalte van hun beleid dienen te toetsen met een checklist (waarvoor de SAM op grond van ervaringen van de adviesraad SAMS in Rotterdam een voorzet wil leveren).

Raadsvoorstel Budget Interculturalisatie en diversiteit

Rekening houdend met besprekingen van en commentaren op de nota¹, waaronder adviezen van de SAM² op de nota Herijking Integratiebeleid heeft de gemeente (Dienst OCW) een raadsvoorstel ingediend. Daarin werden uitgangspunten verder uitgewerkt, prioriteiten toegelicht en programmatische plannen met financiële onderbouwing ingediend.

Den Haag wordt gezien als 'immigratiestad'. Gesteld wordt dat zich na migratie 'onder allochtonen en autochtonen ingrijpende sociaal-psychologische processen afspelen', waarbij beide groepen tot heroriëntering moeten komen. Van belang wordt gevonden dat niet de nadruk komt te liggen op de problematische kanten hiervan, maar op de mogelijkheden voor goede ontwikkelingen. De overheid wordt daarbij een sturende, regisserende rol toebedeeld. Zij kan ruimte scheppen en partijen bij elkaar brengen. Zij zou vooral in kunnen zetten 'op wat mensen bindt'. Gesteld wordt echter ook dat migranten mede verantwoordelijk zijn voor het emancipatieproces, zowel individuen ('overweeg waar je thuis hoort; zet je capaciteiten in') als groepen ('voer de discussie met de overige groepen en zoek naar gemeenschappelijkheden').

De gemeente wil het integratiebeleid voor de komende jaren richten op twee doelstellingen die in een evenwichtig beleid onderling verbonden moeten zijn: interculturalisatie, ofwel het bevorderen van 'samengaan', en diversiteit, ofwel het scheppen van ruimte voor 'verschillen'. De vier in de nota genoemde prioriteiten van het integratiebeleid worden in het raadsvoorstel bevestigd: bevordering van sociale cohesie; toerusting van algemene instellingen; en toerusting van migrantengroeperingen.

Het integratiebeleid zal een zaak zijn van het gehele College van Burgemeester en Wethouders. Het wordt mede uitgevoerd in het kader van de nota 'De Kracht van Den Haag', en de resulterende vier met elkaar samenhangende masterplannen. De coördinerend portefeuillehouder van integratiezaken zal hierop toezien. Jaarlijks wil men voorts een specifiek programma 'Interculturalisatie en diversiteit' uitbrengen, met verslag van resultaten en een 'migran-

¹ Er werden naast positieve ook enkele kritische commentaren gegeven. Zo vond de Stichting Wijkberaad Vruchtenbuurt dat in het beleid meer nadruk moet worden gelegd op aanpassing van allochtonen, en maakte ze melding van 'angst voor verdringing van de Nederlandse cultuur' en 'angst voor de lasten die men opgelegd krijgt door de overheidsinspanningen in verband met integratie'.

² Ook het advies Maatschappelijke Participatie in een multicultureel perspectief' werd in het voorstel in beschouwing genomen.

tenmonitor'. De voor integratie beschikbare financiële middelen zullen voortaan volledig worden ingezet voor vernieuwing in het kader van dit programma. Per stadsdeel worden budgetten opgesteld (variërend van ongeveer f 100.000,- tot f 500.000,- waarbij rekening is gehouden met het percentage allochtonen en de 'achterstandsscore'), waarvoor o.a. van de integratiewerkers voorstellen voor besteding worden verwacht. De ambtelijke organisatie zal worden uitgebreid (centraal en per stadsdeel) en zwaarder geëquipeerd. Enig geld zal worden gereserveerd voor onderzoek.

Het programma Interculturalisatie en diversiteit wordt voor 2001 uitgewerkt binnen drie thema's. Het eerste thema is 'emancipatie'. Speerpunt van het binnen dit thema vallende terrein onderwijs is ouderparticipatie, waarover een motie is ingediend. Gesteld wordt dat scholen een handreiking nodig hebben om allochtone ouders meer bij het onderwijs te betrekken. In een beperkt aantal scholen worden daartoe pilots gehouden, waarbij gesprekken worden gevoerd met ouders en leerkrachten over wederzijdse verwachtingen. Werk wordt gezien als één van de belangrijkste integratiekaders. Eén van de maatregelen is het in het kader van een WIW-baan (via HOF) of een ID-baan (via DWO's) detacheren van medewerkers bij religieuze en andere zelforganisaties. Verder wordt subsidie gegeven om te helpen de diversiteit van het bureau jeugdzorg van de ggz-instelling Parnassia te vergroten. Parnassia zelf bereidt een werkgelegenheidsproject voor, gericht op diversiteit in functies als gastvrouw- of -heer, en administratieve functies. Via Stabij wordt ondersteuning geboden bij de ontwikkeling van etnisch ondernemerschap. Verder gaat het om maatregelen gericht op gemeentelijk diversiteitsbeleid en activering in de sport- en vrijetijdsbesteding. Extra aandacht wordt geboden aan specifieke groepen: allochtone ouderen (die steun zouden kunnen krijgen vanuit zelforganisaties), allochtone homoseksuelen, Chinezen, Antilliaanse jongeren en nieuwe nationaliteiten.

Ten aanzien van het tweede thema 'interculturalisatie' wordt opgemerkt dat aan de knelpunten in de communicatie tussen enerzijds gemeente en professionele organisaties, en anderzijds allochtonen en hun organisaties moet worden gewerkt. Door de SAM voorgestelde strategieën hiertoe worden of zullen worden benut. Het gaat om:

- Netwerkvorming, zoals in het pilotproject in de Schilderswijk.
- Kadervorming, bijvoorbeeld via de DWO's, HOF en BOOG.
- De inzet van paraprofessionals, zoals 'Marokkaanse vaders'.
- Informatieoverdracht via bijvoorbeeld een multiculturele gids.
- Inzet van media (met vier grote gemeenten wordt gewerkt aan migrantentv).

- Inzet van ICT (gewerkt wordt aan interculturalisatie van het Residentie.net, telematicacentra, digitale trapveldjes).

De 'Wereldreis in eigen stad' is mede opgezet ter kennismaking van Hagenaars met elkaar. Het project 'Waarden en normen in een multiculturele stad' heeft vorm gekregen in 15 pilot-projecten gericht op ontmoeting van mensen met verschillende waarden en normen, waarover wordt gerapporteerd. De databank hoogopgeleide potentiële bestuurders heeft een aantal bemiddelingen verzorgd.

In het kader van het derde programmatische thema 'diversiteit' wordt vooral aandacht besteed aan de ondersteuning van zelforganisaties. Zij kunnen een beroep doen op ondersteuningsregelingen voor sociaal cultureel vrijwilligerswerk, gericht op accommodatie en activiteiten. Ook kan gebruik worden gemaakt van algemene accommodaties. Verder kunnen zelforganisaties activiteitengeld krijgen via het ID-budget MCS (stedelijk of via een stadsdeel). Ondersteuning wordt verder geboden met betrekking tot kadervorming: HOF biedt informatie, advies en ondersteuning via trainingsweekenden, en biedt vergaerruimte; Ook BOOG biedt ondersteuning en stimuleert deelname aan wijknetwerken.

Religieuze organisaties kunnen subsidie krijgen voor maatschappelijke activiteiten. Steun wordt soms ook geboden wanneer een thema aan de orde is, of wordt samengewerkt daarbij, als de positie van levensbeschouwing in de samenleving. Aangegeven wordt dat soms ondersteuning kan worden geboden bij interculturele viering van religieuze feesten (zoals het kerst- en lichtfeest in de Schilderswijk), waarbij het religieuze wat minder op de voorgrond staat. De Stichting Haags Islamitisch Platform (SHIP) ontwikkelt, met steun uit het ID MCS-budget, een plan voor Islamitisch maatschappelijk activeringswerk. Hierbij wordt samengewerkt met andere maatschappelijke activeringsinstellingen (humanistisch, gereformeerd, hervormd, katholiek). SHIP krijgt ook van BOOG ondersteuning.

In de notitie 'Ruimte voor gebed' wordt gewezen op de maatschappelijke functie van gebedshuizen. Hun aanwezigheid helpt veel allochtonen zich hier thuis te voelen. In het licht van demografische ontwikkelingen groeit de behoefte aan gebedshuizen. De gemeente zal beter aanspreekbaar zijn op dit terrein. Makers van wijkplannen e.d., woningbouwcorporaties, en monumentenzorg (in verband met vrijkomende kerkgebouwen) zullen rekening houden met de behoefte aan gebedshuizen.

Ook ten aanzien van de stadsarchitectuur wordt diversiteit nagestreefd. Een woningbouwcorporatie zal bij renovatieplannen in Escamp rekening houden met woonwensen van allochtonen. Op verschillende manieren worden culturele initiatieven van allochtonen gesteund. Zo helpt het Haags Diversiteitsfonds, ingesteld op grond van een convenant met de staatssecretaris van Kunst en Cultuur, culturele projecten te realiseren. Het Volksbuurtmuseum wordt, naast andere instellingen, van belang geacht in verband met de ontwikkeling van cultuuruitingen. De Openbare Bibliotheek krijgt tijdelijk aanvullende steun in verband met de organisatie van bijeenkomsten met allochtone schrijvers, wetenschappers en kunstenaars.

Degene die tot september 2001 coördinator was van het Haags integratiebeleid heeft verschillende suggesties gedaan voor mogelijke donaties vanuit Fonds 1818. Het gaat in principe om het bieden van aanvullende financiering van door de gemeente opgezette projecten: het debat over normen en waarden in een multiculturele stad; de brede buurtschool, met versterking van de participatie in scholen van allochtone ouders; het betrekken van allochtonen bij stadsvernieuwing; en een gemeenschappelijk participatiefonds ter ondersteuning van de bouw van gebedsruimten.

Reactie van de SAM op het raadsvoorstel

De SAM heeft een reactie gegeven (mei 2001) op het raadsvoorstel 'Budget innovatie en stimulering multiculturele stad'. De SAM ondersteunt het besluit om de nota Herijking Integratiebeleid als leidraad voor het beleid tussen 2001 en 2005 te gebruiken niet, vooral omdat deze te weinig houvast biedt (bijvoorbeeld geen aandacht voor begrippen emancipatie, interculturalisatie, diversiteit). Voorgesteld wordt een nieuwe beleidsnota te schrijven op basis van de nota Herijking Integratiebeleid en het ingediende raadsvoorstel. De motie inzake ouderparticipatie wordt gesteund. Ten aanzien van het voorstel ter aanwending van het budget Innovatie en Stimulering Multiculturele Stad 2001 wordt opgemerkt dat het om 'mosterd na de maaltijd' gaat. Verplichtingen waren immers al aangegaan. Er wordt voor gepleit om voortaan tijdig een bestedingsprogramma op te stellen, waarbij investeringen zijn gerelateerd aan doelstellingen van het integratiebeleid. De SAM is geen voorstander van verdeling van middelen naar stadsdelen voordat systematisch doelstellingen van beleid, strategieën en maatregelen zijn ontwikkeld. Men wil dat de huidige verplichtingen zo snel mogelijk worden afgebouwd om zo nieuw beleid te kunnen ontwikkelen.

Enkele verdere suggesties worden gedaan: Wijzig de naam Experimentenfonds MCS in Budget Innovatie en Stimulering MCS; stel een meerjarenpro-

gramma interculturalisatie en diversiteit op dat jaarlijks wordt bijgestuurd; evalueer jaarlijks de deelname van migranten aan voorzieningen; reserveer binnen het beleid middelen voor onderzoek. Geopperd wordt meer eenduidigheid aan te brengen in terminologie rond het beleidsthema en consequent te spreken van diversiteitsbeleid (of multicultureel dan wel intercultureel beleid). De SAM herkent zich in de uitgangspunten van beleid (sociale cohesie, toerusting algemene instellingen; toerusting migrantengroeperingen) en merkt op dat de gemeente hiermee het integratiebeleid uit de hoek van de achterstandsgedachte heeft 'bevrijd'. Duidelijk beleid rond implementatie wordt echter gemist. Aangegeven wordt dat doelstellingen voor een programmatische aanpak ontbreken. Het gaat om het antwoord op de vraag: "Wat willen we met het integratiebeleid bereiken?" Opnieuw wordt naar voren gebracht dat de ambtelijke organisatie rond het thema diversiteitsbeleid degelijk versterkt moet worden (bijvoorbeeld met een positionering binnen de Dienst OCW die vergelijkbaar is aan die van het bureau Public Health).

SAM-advies Maatschappelijke participatie in een multicultureel perspectief

De gemeente heeft de SAM gevraagd te adviseren over hoe verschillende categorieën allochtonen bij 'gemeentelijke participatieaangelegenheden' te betrekken zijn. De SAM beschrijft drie tekorten als oorzaak van gebrekkige maatschappelijke participatie: tekorten in lobbymogelijkheden, in communicatie en in sensibiliteit. Bij participatie rond gemeentelijke aangelegenheden bestaat een lobby door het geprofessionaliseerde maatschappelijk middenveld. Allochtonen en hun zelforganisaties hebben te weinig invloed op het beleid. Vertegenwoordigers van zelforganisaties van allochtonen worden niet als serieuze gesprekspartners gezien of ontberen als vrijwilligers met weinig tijd, kennis en contacten, de mogelijkheden om te lobbyen. Vervolgens hantieren vertegenwoordigers van de gemeente vaak een moeilijk taalgebruik, terwijl allochtonen hun standpunten moeilijk in het Nederlands naar voren kunnen brengen. Ambtenaren doen te weinig moeite zich te verplaatsen in de doelgroep. Ten slotte bestaat te weinig culturele gevoeligheid: het vermogen zich in te leven in de achtergronden van verschillende groepen allochtonen.

De SAM geeft aan dat allochtonen belangstelling hebben voor onderwerpen die hen direct aangaan: arbeid, onderwijs, welzijn, gezondheidszorg, ouderenzorg, vormgeving van de directe leefomgeving en vrijetijdsbesteding. Participatie wordt als breder dan inspraak gezien, en betreft volgens de SAM ook deelname aan het verenigingsleven, politieke partijen, ouderraden, en informele samenwerkingsverbanden op stedelijk, stadsdeel- en wijkniveau. Zelforganisaties kunnen hier een rol spelen, maar dienen dan wel gefaciliteerd te worden.

De gemeente zou meer gebruik kunnen maken van contactpersonen die de weg weten en culturele achtergronden kennen wanneer men overleg wil met een bepaalde doelgroep. Verder wordt aangeraden om netwerken van allochtonen te benutten. Via werkbezoeken aan organisaties zouden contacten verbeterd kunnen worden. De SAM brengt binnenkort een adressenbestand van allochtone organisaties op zijn website.

De gemeente zou duidelijk moeten maken welke vormen van participatie binnen een multiculturele samenleving wenselijk worden gevonden. Ze zou voorts duidelijke doelstellingen moeten formuleren over de gewenste mate van participatie, en vervolgens haar beleidsinspanningen ter bevordering daarvan moeten evalueren.

Verbetering van de maatschappelijke participatie van allochtonen zou volgens de SAM ten eerste kunnen worden bereikt door versterking van de sociale infrastructuur die zelforganisaties ten dienste staat. Ondersteuning en detachering van personeel door HOF, BOOG en de welzijnsorganisaties wordt als onvoldoende ervaren. Professionalisering van de administratieve organisatie zou de besturen en vrijwilligers van zelforganisaties kunnen ontlasten, zo wordt gesteld. Kadervorming wordt vervolgens gezien als instrument voor versterking van de belangenbehartiging.

Ten tweede zouden paraprofessionals kunnen worden ingezet ter bevordering van de maatschappelijke participatie van allochtonen. Ten derde zouden instellingen nog meer rekening kunnen houden met de gegroeide culturele pluri-formiteit binnen de samenleving. Ten vierde zou op een zo laag mogelijk bestuurlijk niveau overleg plaats dienen te vinden met allochtone gemeenschappen. Samenwerking tussen groepen van allochtonen onderling zou kunnen worden beloond. Gewezen wordt in dit verband op een platform in de Schilderswijk waarbinnen samenwerking mogelijk is. Ten vijfde zou de opzet van min of meer informele netwerken, waarmee overleg plaats kan vinden, kunnen worden bevorderd. Een voorbeeld is het Antilliaans Netwerk van de Haagse professionele werkers. Een Haagse Multiculturele Gids zou ten zesde de toegankelijkheid van de organisaties en netwerken kunnen vergroten. Ten slotte zouden lokale media en eigen websites van gemeenschappen benut kunnen worden.

Bijlage II

Het perspectief van zelforganisaties in Den Haag

In Den Haag zijn gesprekken gevoerd met zowel organisaties die open staan voor een achterban binnen een breder gebied dan Den Haag als organisaties die zich juist richten op mensen met een bepaalde etnische achtergrond binnen een klein gebied (de Schilderswijk, Bouwlust). In onderstaande gespreksverslagen wordt per organisatie aandacht besteed aan de ontstaansgeschiedenis, de doelstellingen, visies op integratie, de activiteiten, de betrokken personen (deelnemers, contribuanten, vrijwilligers, beroepskrachten), de relaties met anderen, de ondersteuning, en de wensen van sleutelfiguren in de organisaties.

De Chinese Brug

De aanzetten voor de oprichting van een organisatie voor mensen met een Chinese achtergrond werden in 1986 genomen. Het initiatief lag bij Chinese jongeren, vooral studenten, die elkaar regelmatig ontmoetten in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Ze spraken daar met elkaar al een tijd over dingen die hen bezighielden. Daarbij kwamen problemen aan de orde op terreinen als studie en sociale contacten, waarvoor steun bij elkaar werd gezocht. De verzameling jongeren kreeg steeds meer het karakter van een groep. Eén van hen was als student aan de sociale academie in aanraking gekomen met de ideeën van Paolo Freire over de rol van zelforganisaties. Hij kwam op het idee om een dergelijke organisatie voor Chinezen op te richten om zo tegemoet te komen aan hun behoeften. Hij belegde een bijeenkomst bij één van hen thuis om over de oprichting te praten.

In die bijeenkomst werd van gedachten gewisseld over de doelstelling van een eventueel op te richten organisatie. De volgende thema's werden genoemd: het oplossen van de maatschappelijke problemen van de tweede en derde generatie Chinezen; het opzetten van thema-avonden en recreatieve activiteiten; het organiseren van taalcursussen Mandarijns, Kantonees en Nederlands; steunverlening aan jongeren die net in Nederland waren gekomen; aandacht voor ouderen. Verschillende leden van een familie hebben in sterke mate hun stempel gedrukt op het proces waarbij de organisatie werd opgericht. Sommigen hadden ervaring opgedaan met diverse vormen van maatschappelijk organiseren. Eén van hen, met een achtergrond in het welzijnswerk, raadde aan

een welzijnsorganisatie op te richten, met een breed scala aan activiteiten. Deze zou mogelijk voor subsidie in aanmerking komen, zo stelde zij. Voorgesteld werd om eerst na te gaan of er al Chinese organisaties bestond waarbij ze zich konden aansluiten. Een rondgang leerde vervolgens dat er organisaties op basis van religie, politiek of taal bestonden, maar die sloten niet aan bij hun behoeften aan een neutrale welzijnsorganisatie.

Onderhandelingen met de gemeente

Men begon toen ideeën te ontwikkelen over een organisatie en legde ook contact met de gemeente om na te gaan of subsidie mogelijk was. Mogelijkheden bleken te liggen in subsidievoorwaarden voor sociaal-cultureel werk. Het bleek dat een stichting die in aanmerking wil komen voor subsidie minimaal 100 mensen moet bereiken die behoefte hebben aan recreatieve en educatieve activiteiten. Men stelde aanvankelijk voor activiteiten (soos, voorlichting, Nederlandse taallessen) op te zetten voor jongere scholieren en studenten tussen 15 en 25 jaar. Men streefde ernaar een beroepskracht van Chinese afkomst aan te trekken. De gemeente wilde weten hoeveel mensen met een Chinese achtergrond de regio Den Haag telde. Via onder meer gedetailleerd speuren in het telefoonboek kwam men op 6.000 mensen. Geschat wordt dat slechts een kwart van hen redelijk tot goed Nederlands spreekt. De initiatiefnemers verrichtten vervolgens een grote enquête bij een steekproef uit deze groep om hun behoeften in kaart te brengen. Er bleek duidelijk behoefte te bestaan aan een Chinese organisatie die activiteiten organiseert op terreinen als taallessen, informatieverschaffing, Chinese cultuur en recreatie (bijvoorbeeld het organiseren van Chinees Nieuwjaar), en maatschappelijke dienstverlening.

Doelstelling

Op 6 maart 1987 werd een stichting opgericht met als doel de belangen te behartigen van inwoners van Chinese afkomst, met name uit Den Haag en omstreken, op sociaal, cultureel, kunst, media, sociaal maatschappelijk terrein, ongeacht herkomst, politieke of religieuze overtuiging. Veel activiteiten zijn ook voor anderen toegankelijk. Met de keuze van naam 'De Chinese Brug' wil men echter tot uitdrukking brengen dat men een brug wil slaan tussen de Chinese en Nederlandse gemeenschap.

Activiteiten

De Chinese brug organiseerde vanaf de oprichting een diversiteit aan activiteiten. Toen in februari 1988 de viering van Chinees Nieuwjaar werd georganiseerd, was de belangstelling zo overstelpend dat de gehuurde ruimte in Sche-

veningen veel te klein was en een grote verkeerschaos rond de locatie ontstond. Daarom zorgde men er in latere jaren voor dergelijke manifestaties beheersbaar te houden. Andere activiteiten zijn: Nederlandse les voor volwassenen en middelbare scholieren, Kantonese en Mandarijnse taallessen, individuele huiswerkbegeleiding, sport/spel, tai chi chuan lessen, opvang- en begeleiding van ouderen, toneel (Chinese toneelstukken; zelf geschreven toneelstukken), maatschappelijke dienstverlening, voorlichting, info-spreekuur, vertaal- en tolkwerk, maaltijdvoorziening voor ouderen, e.d.

Veel individuele hulp (spreekuur maatschappelijk werk) wordt geboden aan degenen die moeite hebben om zich goed in de Nederlandse samenleving te bewegen. Ook geeft men antwoord op (hulp)vragen, na doorverwijzing van cliënten vanuit Nederlandse instellingen (zoals de kindbescherming, vluchtelingenwerk, ziekenhuizen, schooladviesdiensten, sociale raadslieden, stichting de Opbouw, thuiszorg, de sociale dienst en Parnassia). Men zegt zo een 'brugfunctie' te vervullen. Vanwege dergelijke activiteiten is men eigenlijk gedwongen meer te zijn dan een vrijwilligersorganisatie die minder continuïteit kan bieden (de organisatie draait op de inzet van enkele enthousiaste vrijwilligers).

Omdat er veel signalen kwamen dat nogal wat ouderen dreigden te vereenzamen deed de organisatie in 1989 een onderzoek naar de behoefte aan een project groepswonen van Chinese ouderen. Ook de gemeente had belangstelling voor het idee. Op grond van gebleken behoeften is men gaan zoeken naar een nieuwe accommodatie, die zowel voor groepswonen als voor trefcentrum kon dienen. Na enige tegenwerking (o.a. van een buurtbewoner die zogenaamd 'namens de buurt' tegen was) werd een pand aan de Zuidwal betrokken.

Ook is er een 'uitvaartwinkel' van waaruit, in samenwerking met Nederlandse organisaties, de uitvaart kan worden verzorgd in Chinese stijl.

Beroepskrachten, vrijwilligers, achterban

Baat werd gevonden bij het feit dat verschillende betrokkenen een studie aan bijvoorbeeld de sociale academie volgden en bij de organisatie een stage liepen. Vanaf 1996 werd de stichting een gesubsidieerde voorziening voor Chinezen in Den Haag met een tref-, ontmoetings- en dienstverlenend centrum en professionele beroepskrachten: 36 uuragogisch werk, 20 uur ouderenwerk en twee banenpoolers voor ondersteunende taken. De coördinator zegt ernaar te streven om te helpen een professioneel apparaat op te bouwen waarmee men de Chinese gemeenschap goed van dienst is. Men werkt met

een klein aantal vaste vrijwilligers (Chinees en Nederlands), en verder met zo'n 35 tot 40 vrijwilligers die incidenteel meewerken (bij grote activiteiten en manifestaties). Omdat bezoekers verschillende dialecten (zoals Mandarijns, Hakka, Kantonees of anders) spreken is het goed dat er ook vrijwilligers zijn die dat doen. De coördinator zegt dat het moeilijk is om gekwalificeerde, hoger opgeleide, ervaren, idealistische vrijwilligers te vinden. Ook in Chinese kring zijn die moeilijk te vinden. Mensen die in aanmerking zouden komen, hebben vaak andere drukke werkzaamheden en verplichtingen.

De stichting kent ruim 250 donateurs (waaronder autochtone Nederlanders). Zij betalen f 25,- per jaar (echtpaar f 40,-). Het informatiebulletin 'Brugnieuws' wordt echter naar ruim 700 adressen verzonden.

Steun van de gemeente en instellingen

Kritiek van Nederlandse zijde op het gebrek aan aandacht voor Chinezen: "Ze laten hun stem te weinig horen." Binnen de organisatie heeft men er problemen mee dat Chinezen geen doelgroep zijn van het landelijk en gemeentelijk minderhedenbeleid. Op het verzoek een eigen trefcentrum te mogen openen, kwam als antwoord: "Chinezen zijn geen doelgroep van het minderhedenbeleid. Bovendien is het gemeentelijk beleid erop gericht om categoriale welzijnsinstellingen af te bouwen. Allochtonen moeten dus zoveel mogelijk gebruik maken van algemene voorzieningen als buurthuizen en wijkcentra."

Probleem bij het gebruiken van ruimten in het wijkcentrum: "We zijn niet wijksgewijs, maar stedelijk georganiseerd. Toch kregen we een ruimte: eerst zou het een kelderruimte worden, maar na bezwaren werd het een ruimte aan de Hoofthofskade, die men zelf moest opknappen. Een klein bedrag werd door de gemeente toegekend voor de inrichting ('tweedehands stoelen en tafels')."

Men is bij de Chinese Brug niet erg tevreden over het aanbod aan ondersteuning. Veel cursussen sluiten niet aan op de behoeften. Ook de begeleiding van HOF werkt niet goed, vindt men.

Opvattingen over diversiteit en samenspel

Onder integratie verstaat de voorzitter: "Vreedzaam naast elkaar leven. Essentieel is echter dat mensen de Nederlandse taal spreken." Uit de keuze van de naam van de organisatie blijkt echter dat men ook verbindingen wil leggen tussen de Chinese groeperingen en de Nederlandse samenleving. De voorzitter is voorstander van zelforganisaties waar het om welzijn of zorg voor mensen met een andere etnische achtergrond gaat: "De algemene voorzieningen

werken niet goed voor minderheden en dat wordt hen niet echt aangerekend. De Chinese zelforganisatie werkt op een 'natuurlijke' wijze voor de doelgroep. Bij een algemene organisatie is werken voor en doelgroep eigenlijk 'opgelegd'. Natuurlijk is beter."

Fonds 1818

Men heeft al eens beroep gedaan op Fonds 1818. Mogelijke bestemmingen voor donaties van dit fonds zijn: het jongerenwerk; een bus voor het ouderenwerk; een crèche voor kinderopvang (eventueel in samenwerking met de gemeente); maaltijdverzorging; een boeddhistische tempel (in verband met de weerstand om godsdienstige zaken te subsidiëren wordt naar voren gebracht: 'Het boeddhisme is eigenlijk geen godsdienst, maar een levensfilosofie'); ondersteuning van vrijwilligers ('om ze actief te vertroetelen'); en leermiddelen Nederlandse taal voor Chinezen ontwikkelen.

De Koerdische Arbeiders Unie Nederland

Koerden zien zichzelf als een volk dat door landen als Turkije, Irak, Iran en Syrië wordt onderdrukt. In Nederland wonen tienduizenden mensen met een Koerdische achtergrond. In Den Haag alleen al gaat het om zo'n 20.000 mensen. De meesten zijn als 'gastarbeider' hier naar toe gekomen, onder andere om in de kassen van het Westland te werken. Zo'n twee decennia geleden groeide bij Koerden, die elkaar in Haagse theehuizen en cafés tegen kwamen, de behoefte aan het oprichten van een organisatie waar men elkaar kon ontmoeten. Ze waren geïnspireerd door het feit dat ook mensen met een andere etnische achtergrond organisaties oprichtten, en wilden dat voorbeeld volgen.

Doelstellingen

De Koerdische Arbeiders Unie Nederland wordt door de leden aangeduid als KYK-H (wat staat voor – in het Koerdisch – Karkeren Yekgirkurti Kurd li Holanda). De organisatie is in 1982 opgericht, als vereniging die opkomt voor de belangen van Koerdische arbeiders en studenten in Nederland, op terreinen als hulpverlening, cultuurbeleving, en bevordering van rechten. Koerden hebben in landen als Turkije weinig rechten, vooral waar het gaat om de mogelijkheid de eigen taal (het dialect Kurmandji) te spreken of uiting te geven aan de eigen culturele tradities. Ook heeft men het gevoel dat men in Nederland nog niet de erkenning heeft die andere etnische groepen hebben, bijvoorbeeld waar het gaat om de mogelijkheid om tv-programma's te maken of onderwijs in de eigen taal te krijgen. De vereniging werkt daarom aan de bevordering van

de rechten en vrijheid van Koerden meer in het algemeen. Binnen de vereniging streeft men niet zozeer naar de oprichting van een eigen staat als naar vergroting van vrijheid binnen de bestaande landen. Dit wil men op een niet gewelddadige manier doen ('dat weet iedereen'), en daarin zegt men te verschillen van een organisatie als de Koerdische Arbeiders Vereniging, waarmee nauwelijks contact bestaat. Het wordt erg op prijs gesteld dat men in Nederland, in tegenstelling tot bijvoorbeeld in Turkije, wel uitingen van de eigen cultuur – zoals de viering van het nieuwjaarsfeest Newroz - kan manifesteren. Men wil ook graag iets van de eigen tradities en cultuur laten zien aan Nederlanders.

Opvattingen over verscheidenheid en samenspel

Binnen de vereniging vindt men dat een goede samenleving mensen de mogelijkheid biedt om hun tradities te behouden: "We zijn tegen gedwongen assimilatie". Wanneer assimilatie na een aantal jaren en generaties op natuurlijke wijze verloopt, heeft men er geen bezwaar tegen: "Mijn dochter van zes jaar zegt tegen mij dat zij zich Nederlandse voelt". Het wordt belangrijk gevonden dat er, ook wanneer er culturele verschillen bestaan, contacten zijn tussen verschillende bevolkingsgroepen. Daarom wordt het noodzakelijk gevonden dat mensen afkomstig uit een ander land de Nederlandse taal leren en zich op de hoogte stellen van de Nederlandse samenleving (waaronder de politiek en het overheidssysteem) en cultuur. Tegelijk vindt men dat ook van Nederlanders gevraagd mag worden kennis te maken met de Koerdische cultuur.

Activiteiten

Er worden verschillende soorten feesten en conferenties georganiseerd. Newroz, het Koerdische nieuwjaar, op 21 maart, vormt één van de hoogtepunten. Op 21 maart begint de lente en daarmee nieuw leven. Ook wordt gevierd dat – volgens de legende - ruim 2500 jaar geleden een despoot die het Koerdische volk onderdrukte, werd gedood door de smid Kawa. In 2001 werden de festiviteiten geopend door de burgemeester van Den Haag, de heer Deetman.

Verschiedende activiteiten zijn gericht op hulp- en dienstverlening en voorlichting, gericht op het leven in Nederland. Taalcursussen worden gegeven in zowel het Koerdisch als het Nederlands. Op voorlichtingsavonden wordt aangegeven hoe mensen met een Koerdische achtergrond kunnen integreren en samenleven met anderen. Ouderavonden worden belegd waarbij aan de orde komt hoe men de kansen voor de toekomst van de kinderen kan verbeteren. Voorlichting wordt gegeven over schoolopleidingen, werkgelegenheid, opvoeding en gezondheidsbevordering (samen met de GGD). Binnen de vereniging

bestaat een vrouwencomité van 14 vrouwen. De vrouwen volgden een kadercursus van het Regionaal Steunpunt Allochtonen: "De wethouder, mevrouw Kleinsma, overhandigde hen het certificaat".

Van de culturele activiteiten moet vooral toneel worden genoemd. Een enthousiaste bij het gesprek aanwezige onderwijzer met een Koerdische achtergrond is al twee jaar als vrijwilliger bezig met een multiculturele toneelgroep van zo'n 20 kinderen met een Koerdische of andere – waaronder Nederlandse - achtergrond: "Het is altijd mijn droom geweest om me met toneel bezig te houden, vooral met kinderen met verschillende achtergronden. Ikzelf heb ook beroepsmatig aan toneel gedaan. Je kunt iets doen voor de toekomst van de kinderen. Kinderen mogen zelf beslissen over de inhoud van het toneelstuk. Gekozen wordt voor een thema dat de kinderen leuk vinden. Nu is dat de koninklijke familie. Samen met vakkrachten wordt het stuk geschreven. De taal is Nederlands, maar in de toekomst wordt misschien nog een keer een stuk in het Koerdisch uitgevoerd, wie weet". Er wordt twee keer per jaar opgetreden. In november 2000 is een voorstelling gegeven in het Volksbuurtmuseum, in het kader van een Koerdische culturele manifestatie.

Achterban

De vereniging telt ongeveer 110 betalende leden (contributie minimaal f 5,- per maand), maar kent veel meer sympathisanten. Mensen die het niet kunnen betalen, mogen zeker ook komen. Wanneer activiteiten als Newroz worden georganiseerd, komen er soms wel 2.000 bezoekers. Zeker 65 mensen (een groot deel van de leden) doet tevens vrijwilligerswerk voor de vereniging. Voor het pand aan de Houtzagersingel betaalt men ruim f 1.200,- per maand aan huur en men ontvangt hiervoor 7,5% subsidie van de gemeente.

Ouders betalen een bijdrage van f 25,- voor deelname van hun kind aan de toneelgroep. Financiële steun wordt geboden door de Stichting Welzijns Organisatie Schilderswijk (SWOS), maar men is daarover niet tevreden, vooral omdat niet voldoende financiële mogelijkheden worden geboden om een goede regisseur aan te trekken en een goede accommodatie (Zwembad De Regentes) te huren: "De SWOS wil dat alles zo goedkoop mogelijk gebeurt. We zitten nu in een buurthuis dat eigenlijk niet geschikt is voor toneelvoorstellingen." De ondersteunende welzijnsorganisatie wordt als niet capabel voor de gewenste professionele aanpak gezien. Niet ingezien wordt, zo wordt naar voren gebracht, dat zo'n multiculturele kindertoneelgroep uniek is. Bovendien wordt belangrijk gevonden dat de participatie in de sfeer van cultuur van groot belang is (kunst als cultuurvernieuwing), ook omdat hiermee een tegenwicht

wordt geboden aan de invloed van de moskee: "Moskeeën werken vaak niet integrerend".

Samenwerking en ondersteuning

De vereniging heeft contacten met allerlei organisaties. Het gaat om Nederlandse organisaties als Boog, Humanitas, de Lucaskerk en het Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking (COS), de politie, Bureau Discriminatiezaken van de politie, en werkgroep Schilderswijk. Verder worden onder meer contacten onderhouden met Surinaamse en Turkse zelforganisaties. Er bestaat binnen de vereniging zeker geen weerzin om met mensen met een Turkse achtergrond om te gaan. Vanuit de vereniging worden contacten onderhouden met Turkse organisaties, in samenwerking waarmee bijvoorbeeld sociaal-culturele activiteiten worden georganiseerd. Ook is samen met drie Turkse organisaties een paneldiscussie georganiseerd over problemen van mensen die tot de Allevitische geloofsrichting behoren: "Wij moeten hier samenwonen en willen niet de conflicten uit Turkije naar Nederland transporteren". Koerden in Turkije hebben in dat land overigens wel contacten met 'progressieve' Turkse organisaties, zoals vakbonden.

Fonds 1818

Met Fonds 1818 bestaan contacten. Zo is geld aangevraagd voor een Symposium over integratie en een culturele avond. Fonds 1818 zou aanvullende financiële ondersteuning aan de kindertoneelgroep kunnen bieden, "maar dan niet omdat we allochtonen zijn, maar omdat we een serieuze Haagse kindertoneelgroep zijn". Gevonden wordt dat fondsen soms donaties bieden zonder na te gaan waaraan het geld wordt besteed. Men zou moeten controleren of het al dan niet echt om 'kunst' gaat. Ook zou moeten worden nagegaan of de boodschap gericht is op integratie of dat men juist conservatisme wil bevorderen. Er zou wel eens steun worden geboden zonder dat wordt nagegaan waar de culturele manifestatie op is gericht. Ook zouden 'puur nationalistische Turkse' groepen en manifestaties ondersteuning krijgen.

Marokkaanse Vereniging 'El Ouahda'

De vereniging El Ouahda is opgericht in 1988, op initiatief van een werkgroepje. De vereniging telt ongeveer 150 leden. Er zijn zeven bestuursleden en een ondersteunende (via de stichting Werk) betaalde kracht.

Achtergrond: leven in Nederland

Doel van de vereniging is belangenbehartiging van de Marokkaanse bevolkingsgroep in de Schilderswijk. Binnen de organisatie wordt uitdrukkelijk gesteld dat men 'onafhankelijk' is en dus niet is verbonden met een bepaalde religieuze, politieke of overheidsgroepering. Men houdt zich dus verre van bewegingen als die van de Amicales: "Wij leven hier in Nederland en hebben vooral belangstelling voor wat er hier gebeurt. Bij de eerste Marokkaanse gastarbeiders was dat heel anders. Die waren met hun lichaam hier, maar met hun geest in Marokko." Omdat men gericht is op het leven in Nederland onderhoudt men ook contacten met vele hier gevestigde organisaties, waaronder niet alleen Moskeeën, maar ook zelforganisaties en Nederlandse organisaties. Overigens wordt betreurd dat in Nederland een negatief beeld bestaat van de Marokkaanse bevolkingsgroep.

Accommodatie

Tot voor kort had de vereniging een eigen accommodatie aan het Terneer Plantsoen, met eigen faciliteiten. De gemeente Den Haag heeft echter haar beleid gewijzigd, wat neerkwam op vermindering van mogelijkheden. Kortgeleden moest men verhuizen naar het verzamelgebouw De Volharding, maar men is daar niet tevreden over, omdat men niet beschikt over eigen ruimten en faciliteiten. Binnenkort gaat men weer terug naar de oude vestiging aan het Terneer Plantsoen.

Activiteiten

Er worden verschillende soorten activiteiten aangeboden. Zo worden voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd. In de sfeer van de hulpverlening wordt spreekuur gehouden. Er worden activiteiten voor kinderen en ouderen aangeboden. Op het Jacob van Campenplein, 'in een van de moeilijkste buurten' werd onlangs een succesvol wijkfeest gehouden, met activiteiten voor iedereen, zoals een voetbaltoernooi en een playbackshow.

Achterban, vrijwilligers en houding ten aanzien van vrijwilligerswerk

De vereniging telt ongeveer 150 leden, maar weet met sommige bijeenkomsten meer mensen te bereiken: "De mensen komen als ze vinden dat hun belangen daarmee gediend worden". Men wil een excursie naar Amsterdam maken om te zien hoe het project 'Buurtvaders' functioneert om daarna iets dergelijks in Den Haag op te zetten. Hiervoor bestaat onder de achterban belangstelling. Het is echter nog moeilijk om mensen te 'activeren': Van de leden doet eenderde (50 mensen) bij bepaalde activiteiten (wel eens) vrijwilli-

gerswerk. In Marokko bestaat er vooral in kleinere plaatsen nog veel gemeenschapszin: "Men helpt bijvoorbeeld bij het bouwen van iemands huis of bij een begrafenis. De Islam zegt dat je anderen moet helpen zonder aan je eigenbelang te denken. In de praktijk helpen ze ook jou als dat nodig is. Veel Marokkanen denken dat er onder de calculerende Nederlanders geen onbetaalde hulp bestaat. Ze denken dat iedereen betaald wordt. Ik ben zelf hier als vrijwilliger begonnen. Je wordt soms voor gek verklaard als je zegt dat je 'gratis' werkt. Wij geven daarom voorlichting over de betekenis van vrijwilligerswerk in deze samenleving. We hebben een voorlichtingsbijeenkomst georganiseerd waarbij een Imam en een pastoor kwamen uitleggen wat de godsdienst zegt over vrijwillige inzet voor een groep of de samenleving. Vrijwilligerswerk is goed voor de integratie; beter nog 'het is integratie.'" Als probleem wordt gezien dat je eigenlijk pas goed met vrijwilligers kan werken wanneer je over goede accommodatie en faciliteiten beschikt: "De gemeente zou moeten beseffen dat ze door te weinig ondersteuning te bieden ook mogelijkheden tot activering en vrijwillige inzet van Marokkaanse mensen belemmert".

Steun van de gemeente en instellingen

Steun wordt verkregen van de integratiemedewerkers van de gemeente bij het bemiddelen rond subsidiemogelijkheden van de gemeente. Men krijgt ongeveer f 4.500,- subsidie, onder meer voor kantoorartikelen en het organiseren van activiteiten. De Volharding was eerst in beheer bij de SWOS, maar is dat nu bij de Stichting Wijkbeheer. Recente veranderingen in het gemeentebestuur rond de facilitering van zelforganisaties krijgen weinig waardering. Zo behelst een nieuw plan dat de zelforganisaties slechts tussen 9 en 5 uur toegang krijgen tot de hun toevertrouwde accommodaties. Dit valt niet in goede aarde omdat veel mensen vooral 's avonds actief willen zijn. Het succes van het overheidsbeleid om algemene organisaties te verkiezen boven organisaties voor specifieke etnische groeperingen wordt betwijfeld: Het aanbod vanuit algemene organisaties is vaak niet gericht op allochtonen. Er komen niet veel allochtonen in buurthuizen, maar de koffiehuizen zitten vol. Allochtonen moeten in de gelegenheid worden gesteld om zelf initiatieven te nemen, en die moeten ondersteund worden door de overheid. Dat betekent wel dat ze dingen, zoals vergaderen, bij moeten leren." Helaas is een veelbelovend gezamenlijk initiatief van zelforganisaties in het gebouw De Volharding voor multiculturele wijkfeesten op verschillende pleinen (waaronder het Terneerplein) niet doorgegaan vanwege ontoereikende subsidie vanuit de gemeente: "De gemeente wilde een paar duizend gulden per plein geven terwijl een ander feest, de Haschiba, tonnen kost."

De vereniging krijgt verder ondersteuning van Stichting Boog, maar het gaat alleen om administratieve en technische ondersteuning. Men mist meer inhoudelijke ondersteuning, zoals organisatieadvies, steun bij het opzetten van projecten of helpen problemen bij jongeren op te lossen: "Bij Stichting Boog zijn te weinig mensen voorhanden die ons kunnen helpen. Dat zeggen we ook rond-uit tegen de gemeente". Degenen die er wel waardevol advies kunnen geven, bijvoorbeeld omdat ze verstand hebben van de Marokkaanse doelgroep, zijn overbezet. Wat men het liefst zou willen, is dat de mogelijkheid wordt geboden om zelf eigen adviseurs (bijvoorbeeld voor een paar uur per week) aan te kunnen trekken.

Fonds 1818

In verband met het aantrekken van adviseurs zou Fonds 1818 wellicht steun kunnen bieden, zo wordt gesuggereerd. Gelukkig heeft men al eerder middelen van Fonds 1818 ontvangen om een computer aan te schaffen (waarmee men zeer tevreden is). Verder heeft men nog een fotocamera en een televisietoestel op het verlanglijstje staan.

'Ram Mandir'

Stichting Shri Sanatan Dharm Sabha (SSSDS)

De heer Ramdhani is degene die in 1975 het initiatief heeft genomen tot de oprichting van de vanuit het Hindoeïsme geïnspireerde organisatie die het meest bekend staat onder de naam Ram Mandir. In 1976 kreeg de organisatie een statutaire grondslag en was daarmee de eerste officiële Hindoe-organisatie in Nederland.

De organisatie is eigenlijk een (overkoepelend) platform waarbinnen in verschillende georganiseerde verbanden en projecten verschillende soorten activiteiten worden verricht. Zo is er een vrouwengroep actief, en is een vereniging aangesloten. Men is gericht op inwoners van Den Haag, maar ook op mensen die elders in Nederland wonen. De achterban wordt geschat op misschien wel zo'n 6.000 mensen. In het gebouw is een gebedsruimte aanwezig waar onder meer op zondag bijeenkomsten worden gehouden. Verschillende activiteiten zijn vanuit het Hindoeïsme gericht op 'bewustwording', zoals cursussen Hindi en Sanskriet en yogameditatie.

Het grootste project van de organisatie is het bieden van voorlichting over 'de Hindoeïstische levenswijze', binnen onderwijsinstellingen en maatschappelijke instellingen als de politie, de krijgsmacht en de tweede kamer. De kortgeleden

geïnstalleerde Hindoeraad zou daarvoor niet deskundig genoeg zijn. De voorzitter van de organisatie heeft ook verschillende voorlichtende Nederlandstalige publicaties over de Hindoeïfilosofie op zijn naam staan. Zo wordt in 'Vajrasúchikopanishad en het kastenstelsel' kritiek geuit op het Indiase kastenstelsel. In een andere publicatie worden de risico's van verdovende middelen besproken en wordt gepleit voor vegetarisme.

Maatschappelijke doelen

De organisatie richt zich ook op andere maatschappelijke doelen, lokaal en internationaal. Er wordt huiswerkbegeleiding geboden door vrijwilligers, met ondersteuning door het Surinaams Regionaal Steunpunt (SRS). In Den Haag is men betrokken bij het project Maatschappelijk Herstel, dat bedoeld is om mensen die in de marge beland zijn steun te bieden. Iedere woensdag om 10 uur worden in het gebouw mensen begeleid. Daarnaast worden één keer per maand vegetarische maaltijden bereid en rondgebracht binnen instellingen voor ouderen en gehandicapten. Getracht wordt hiervoor sponsors te vinden, maar dit gaat niet altijd even gemakkelijk. In verband met de participatie in City Mondial is er samenwerking tussen de Aska Moskee en de Lucaskerk. Ook wordt transnationaal hulp geboden, binnen een project om waterputten te helpen creëren in India. Op manifestaties wordt hiertoe geld ingezameld.

De verschillende activiteiten worden verricht door 21 vrijwilligers. Betreurd wordt dat er onder de achterban van 6.000 mensen niet meer zijn die zich wat actiever willen inzetten: "Maar de mensen hebben vaak een volle job". Er zijn geen beroepskrachten in dienst. Getracht wordt een banenpooler aangesteld te krijgen, maar dit kost veel moeite: "We kunnen niet iedereen aannemen. Het moet iemand zijn in wie we voldoende vertrouwen hebben."

Opvattingen over integratie

De voorzitter vindt het van groot belang dat (ook Surinaamse) mensen de Nederlandse samenleving goed kennen, en er ook in kunnen functioneren: "De inburgeringscursussen zijn te theoretisch." Volgens hem dient samenleven gebaseerd te zijn op respect, begrip en wederzijdse hulpvaardigheid. Dat betekent dat er in een multiculturele samenleving verbindingen moeten bestaan tussen verschillende groeperingen: "Ik had me in Suriname al voorbereid op hoe de Nederlandse samenleving in elkaar zit doordat ik er veel contact had met een Nederlander die werkte aan een proefschrift over het Surinaamse Hindoeïsme. Daardoor kon ik toen ik hier kwam heel snel een organisatie op de been krijgen. Ik werd daarbij vooral geholpen vanuit de Hindoeïstaanse gemeenschap. In het begin hadden de Hindoeïstaanse mensen elkaar nodig

omdat ze arm waren. Toen stonden ze er nog voor open om samen aan iets te werken. Nu gaat het veel beter met ze en zijn ze daar toch minder in geïnteresseerd. Ze zijn nu te passief.”

Steun van Nederlanders en Nederlandse organisaties

De organisatie kreeg geleidelijk aan enige ondersteuning van buiten: “Ik kreeg soms weinig, maar soms ook veel steun van Hollandse mensen. Een dominee en een pastoor die ik had benaderd wilden, toen het puntje bij paaltje kwam, niet dat het Hindoeïsme een voet aan de grond kreeg in Nederland. Zij gaven me alleen wat oude stoelen. Na een aantal jaren kwam ik in contact met Humanitas en die gaf mij wel goede inhoudelijke steun bij de verdere uitbouw van de organisatie. Die instelling helpt ons nog steeds.” Men heeft er in de organisatie problemen mee dat Stichting Boog voor Ram Mandir te weinig tijd heeft omdat ze overbelast is met ondersteuning van andere doelgroepen.

Behoeftes aan steun; rol Fonds 1818

De faciliteiten die men heeft, zijn niet optimaal. Zo ontbreekt een faxapparaat. De vijftig stoelen in de gebedsruimte zijn krakkemikkig. Goed materiaal om het gebouw schoon te houden, ontbreekt. De warmwatervoorziening functioneert niet goed. De geëmailleerde pannen die worden gebruikt om de maaltijden voor ouderen en gehandicapten in te bereiden, beginnen aangetast te worden. De ventilatie in het gebouw is slecht. Van de gemeente wordt een tegemoetkoming (ongeveer f 1.600,-) ontvangen voor de vrijwilligers, bijvoorbeeld om hen koffie te kunnen aanbieden. Hun onkosten, bijvoorbeeld voor de aanschaf van benzine, worden echter niet vergoed. Daarnaast wordt jaarlijks een bedrag van ongeveer f 10.000,- bij de gemeente aangevraagd in verband met sociale activiteiten. Extra financiële ondersteuning in verband met bovengenoemde kosten door bijvoorbeeld Fonds 1818 zou de organisatie goed van pas komen. In het verleden zijn donaties van het fonds ontvangen.

Stichting Bewonersorganisatie Somaliërs in de Schilderswijk (SBSS)

In Nederland verblijven ruim 28.000 mensen uit Somalië, vooral vluchtelingen, waarvan er zo'n 2.000 in Den Haag wonen. Vluchtelingen hebben het vaak moeilijk met de lange asielprocedure. Veel Somaliërs hebben ernstige aanpassingsproblemen en leven in een betrekkelijk isolement. Binnen de Schilderswijk bestonden al langere tijd contacten tussen Somaliërs. Het ging daarbij ook om onderlinge steun bij het 'overleven' binnen de Nederlandse samenleving. Zo werden mensen die grote moeite hadden met het invullen van formu-

lieren geholpen door iemand die hier al langer was. In die contacten groeide de behoefte aan de oprichting van een organisatie van Somaliërs. Een belangrijke barrière voor Somaliërs om adequaat te functioneren binnen de Nederlandse samenleving was het gebrek aan kennis van de Nederlandse taal. Daarom was er behoefte aan voorlichting, doorverwijzing en andere ondersteuning in de eigen taal. Een probleem van een deel van de Somaliërs wat nauwelijks bekend was bij Nederlandse instellingen, is verslaving aan het kauwen van het verdovende middel quat. Mede hierdoor zijn er in veel gezinnen spanningen en is er vaak sprake van echtscheiding.

In 1997 was er in de Schilderswijk al een groep Somaliërs gevormd. Somaliërs beschikken niet, zoals de grotere groeperingen Turken en Marokkanen, over eigen koffie- en theehuizen waar ze elkaar gemakkelijk kunnen ontmoeten. Eerst kreeg men het gedaan om op bepaalde tijden, onder meer voor taallessen voor vrouwen en gezondheidsvoorlichting te kunnen beschikken over een plek in een buurthuis ('Parade' in de Stationsbuurt). Eind 1998 besloot men over te gaan tot de officiële oprichting van een stichting om zo in aanmerking te komen voor subsidiëring en betere accommodatie: "Het is ons gelukt om hier de verschillende clans die in Somalië met elkaar in oorlog zijn bij elkaar te brengen, ook binnen het bestuur." In mei 1999 werd een grote openingspresentatie gehouden, waarop naast 150 mensen van Somalische komaf ook vertegenwoordigers van de gemeente en Nederlandse organisaties (zoals Stichting Boog) vertegenwoordigd waren.

Accommodatie

Sinds enige tijd kan de SBSS gebruik maken van ruimten binnen het gebouw 'De Volharding': "Hoewel we geen vaste kamer hebben zijn we toch redelijk tevreden over wat we hier kunnen doen". Ook binnen andere wijkaccommodaties (zoals een buurtpunt) kan men soms over ruimten beschikken. Voor belangrijke activiteiten wordt accommodatie benut binnen 'De Burcht' en de Sporthal Oranjeplein. Men zou graag de beschikking willen hebben over een eigen 'clubhuis'.

Doelstelling; versterken van de identiteit en samenspel

De SBSS heeft als doel de maatschappelijke, sociale en culturele belangen van de Somaliërs in de Schilderswijk te behartigen. Men richt zich in de praktijk ook op Somaliërs uit andere delen van Den Haag. Gestreefd wordt ook naar het leggen van contacten tussen Somaliërs, autochtone Nederlanders en andere groeperingen allochtonen. Men beoogt met activiteiten, zoals studiedagen, zowel de integratie te bevorderen als de saamhorigheid van de Soma-

liërs te stimuleren. Men werkt verder vanuit de visie dat vertrouwdheid met de Somalische cultuur en taal helpt in de omgang met die van Nederlanders: "Ik word nooit een blanke Nederlander. Dat lukt me niet. Wij doen ons best om te integreren, maar het moet van twee kanten komen. Ook Nederlanders moeten toenadering tot ons te zoeken. Het is belangrijk dat men kennis van en respect ten opzichte van elkaar heeft. Daarom is het jammer dat steeds meer Nederlanders hier wegtrekken. We moeten niet een land in een land krijgen."

Ontwikkeling van een eigen identiteit in dialoog

Uit het onderzoeksrapport 'Somaliërs met spirit' (Kramer-Bais, 2001) blijkt dat de jongeren graag gebruik willen maken van de voorzieningen binnen de Nederlandse samenleving, zoals het onderwijs. Bij de SBSS is men erg blij met het rapport: "We zien dit als een stuk erkenning." Veel jongeren zeggen zich hier redelijk goed thuis te voelen. Ze willen participeren vanuit hun eigen identiteit, ervaringen als vluchteling en culturele achtergrond. Omdat ze elkaar goed begrijpen, willen ze ook hun onderlinge contacten verstevigen, maar van daaruit toenadering zoeken tot jongeren met een andere achtergrond. Dat blijkt uit het feit dat Somalische jongeren onder elkaar regelmatig feesten houden. Risico's op isolement zijn er onder alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's) en jongeren die na spanningen thuis alleen op kamers wonen. Mede hierdoor zijn de risico's op schooluitval bij jongens groot. Verschillende jongeren hebben taalproblemen, maar ze zeggen dat ook het feit dat er steeds minder autochtone Nederlandse jongeren op hun school zitten een barrière voor taalverbetering oplevert. Dit is vooral problematisch omdat ook de beheersing van het Somalisch bij hen achteruitgaat. Sommige jongeren menen dat ze onterecht zijn ingeschaald op een te laag onderwijsniveau. In het rapport wordt aanbevolen om een aparte organisatie voor jongeren op te richten, die wordt ondersteund door een agogische werker. Individuele begeleiding zou kunnen worden geboden door succesvolle Somaliërs die als rolmodel kunnen dienen.

Activiteiten

Een belangrijke activiteit is het spreekuur (vier dagen per week van 10 tot 3 uur) waarbij bijvoorbeeld ondersteuning wordt geboden bij het invullen van formulieren, geadviseerd wordt rond asielprocedures of bemiddeling wordt geboden rond contacten met organisaties als de stichting Vluchtelingenwerk. Omdat men er naar streeft dat mensen meer zelfredzaam worden, wordt ook gestimuleerd dat taalcursussen worden gevolgd: "Een Nederlandse vrouw, getrouwd met een Somaliër, heeft Nederlandse les gegeven aan een groep vrouwen." Vanwege deze aanpak wordt de continuïteit van activiteiten aanbod

als problematisch ervaren. Met organisaties op het gebied van wijkeducatie en taalonderwijs wordt samengewerkt aan een inburgeringsprogramma voor Somaliërs die al langer in Den Haag wonen.

De organisatie houdt regelmatig bijeenkomsten, met name op voor Somaliërs belangrijke dagen, zoals het Suikerfeest in begin januari (Aïd El Fidra), 16 maart (Aïd El Adha, Offerfeest), 15 mei (datum eerste bijeenkomst van de SBSS; datum oprichting bevrijdingsbeweging Somali Youth League) en 1 juli (viering van de onafhankelijkheid). Ook tijdens studiedagen en andere bijeenkomsten wordt gepeild welke activiteiten men zou kunnen opzetten om tegemoet te komen aan de wensen bij de achterban.

Bij vrouwen zijn behoeftepeilingen gedaan: "Veel vrouwen hadden niets te doen. Ze bleken naast behoefte aan Nederlandse taalles ook geïnteresseerd te zijn in activiteiten als fitnessstraining en naailessen." Voor vrouwen werden bijeenkomsten georganiseerd, bedoeld om hen uit hun isolement te helpen en hen te stimuleren om deel te nemen aan activiteiten in de wijk. Tijdens de viering van het Suikerfeest in de Burcht, waar 50 vrouwen en 120 kinderen aanwezig waren, werd de vrouwencommissie gepresenteerd. Deze gaat activiteiten helpen opzetten op terreinen als cursussen Nederlandse taal, toeleiding naar werk, voor- en naschoolse activiteiten, en voorlichting over druggebruik. Voor mannen zijn er iedere donderdag bijeenkomsten in een kamer in de Volharding, waar voorlichting wordt gegeven over onderwerpen als werkgelegenheid of druggebruik en de verantwoordelijkheid voor het gezin.

De SBSS doet ook veel moeite om kinderen en jongeren te bereiken. In samenwerking met de bibliotheek zijn er bijeenkomsten voor moeders en kinderen. Kinderen worden verhalen voorgelezen om hen vertrouwd te maken met de Nederlandse taal en cultuur. Voor kinderen van 4 tot 12 jaar wordt naschoolse opvang georganiseerd in buurthuizen.

Het bestuur van de SBSS signaleerde knelpunten in de leefsituatie van jongeren. Ze heeft (met subsidie van de dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn van de gemeente) de afdeling Culturele en Maatschappelijke Vorming van de Haagse Hogeschool opdracht gegeven onderzoek te doen naar de leefwereld van Somalische jongeren, om op grond daarvan verbeteringen te helpen bewerkstelligen in hun maatschappelijke positie.

De SBSS heeft verschillende activiteiten georganiseerd voor jongeren. Er is een jongerencommissie die ideeën ontwikkelt. Voor jongeren tussen 12 en 25 jaar is er iedere zondag tussen 2 en 6 uur een open inloop, met mogelijkheden voor ontspanning en ontmoeting. Daar wordt ook voorlichting gegeven over

onderwerpen als schoolkeuze, mogelijkheden voor huiswerkbegeleiding en werkgelegenheid. Men is van plan om met advies van de Surinaamse organisatie STUKA zelf huiswerkbegeleiding door vrijwilligers te gaan bieden. In de Sporthal aan het Oranjeplein wordt een paar uur per week zaalvoetbal gespeeld. De SBSS wil jongeren meer in contact brengen met de Somalische taal en cultuur, mede omdat men meent dat ze zo de Nederlandse cultuur beter begrijpen en er ook beter mee om kunnen gaan.

Interculturele samenwerking

De SBSS wil graag contacten leggen met andere bevolkingsgroepen en met hen samen deelnemen aan multiculturele evenementen. Actief geparticipeerd heeft men in het Multicultureel Platform Schilderswijk (MCPS), waarbinnen met andere organisaties één keer per maand van gedachten werd gewisseld over gezamenlijke problematiek en werd getracht de sociale cohesie in de wijk te bevorderen. Deelgenomen werd aan verschillende door het MCPS georganiseerde activiteiten, zoals een themadag voor jongeren en de Multiculturele Beurs (waarbij een Somalische bruidsshow werd gepresenteerd). Actief deelgenomen werd aan discussies bij vergaderingen van de Stedelijke Adviesraad Multiculturele Stad (SAM). Meegewerkt werd aan de 'wereldreis in eigen stad' die ieder jaar in maart binnen de Schilderswijk mogelijk wordt gemaakt. In 2000 konden bezoekers van dit evenement huiskamers binnenkomen die waren ingericht vanuit verschillende culturele tradities. Verder wordt meegegaan aan de multiculturele Haschiba in het kader waarvan vanuit de SBSS sporttoernooien en het optreden van een Somalische muziekgroep werden georganiseerd. Binnen het gebouw de Volharding ontmoeten mensen uit verschillende organisaties elkaar regelmatig: "We doen ook veel dingen samen. Helaas konden we ons plan om gezamenlijk een wijkfeest te organiseren, door gebrek aan middelen, niet ten uitvoer brengen."

Achterban en vrijwilligers

In 2000 waren er 86 contribuanten (f 50,- of f 25,- per jaar). Er zijn ongeveer 35 vrijwilligers actief, waaronder wat meer vrouwen dan mannen: "We proberen op bijeenkomsten vrijwilligers te werven. Het is wel eens moeilijk, vooral omdat er in het socialistische Somalië 'verplicht vrijwilligerswerk' bestond, en daar had men een grote hekel aan. We laten zien hoe druk wij het zelf hebben, en spelen in op de behoefte om iets voor anderen te doen. We laten dan zien wat vrijwilligerswerk precies inhoudt, en wat iemand daarin kan betekenen."

Ondersteuning

SBSS ontvangt f 4.500,- steun van de gemeente in het kader van de regeling voor sociaal-cultureel vrijwilligerswerk. Verder krijgt de organisatie f 3.900,- waarderingssubsidie voor vrijwilligers. De SBSS krijgt ondersteuning van organisaties als Stichting Boog, SWOS en HOF. Boog gaf advies bij de opzet van activiteiten. Van SWOS en later stichting Wijkbeheer kreeg men faciliteiten, vooral in de accommodatiesfeer: "Over de accommodatie en de samenwerking met hen zijn we redelijk tevreden, al zouden we liever een eigen clubhuis hebben. Turken en Marokkanen hebben hun eigen theehuizen, maar wij hebben geen vaste ontmoetingsruimte. Het is niet goed dat veel Somalische jongeren daarom op straat blijven." De SWOS organiseerde ook activiteiten zoals de 'wereldreis in eigen stad'. Bestuursleden volgden via HOF cursussen vergadertechniek, notuleren, communicatieve vaardigheden en financiële administratie. Met anderen die zijn aangesloten bij het MCPS werd een studiewekend gevolgd. Niet altijd was de ondersteuning succesvol. Binnen de SBSS bestaan ideeën over nieuwe activiteiten. Zo wilde men wat meer gaan doen op cultureel gebied. Het is tot nu toe niet gelukt om met begeleiding van het Volksbuurtmuseum de uitvoering van een toneelstuk voor te bereiden over de problematiek van Somaliërs binnen de Nederlandse samenleving: "We hebben geprobeerd een scenario te schrijven, maar je moet teveel alleen doen."

Fonds 1818

Van Fonds 1818 ontving men f 3.000,- ten behoeve van sportkleding voor jongeren. Men zou ook graag een bijdrage ontvangen in verband met reiskosten voor 22 jongeren die deel willen nemen aan een sporttoernooi in Stockholm voor Somaliërs in de 'diaspora'.

Stichting El Islam

Vrijwel alle Marokkanen in Den Haag zijn moslim van de soennitische stroming. Den Haag telt zeven grotere en kleinere moskeeën. De grotere El Islam moskee aan de Van der Vennestraat is in 1997 gereedgekomen. Het gebouw telt drie verdiepingen. Op de tweede verdieping is een grote gebedsruimte aanwezig. Op de begane grond is een winkeltje gevestigd dat wordt gerund door vrijwilligers. De stichting El Islam, die in 1983 is opgericht door een groep van zo'n 60 mensen uit de Marokkaanse gemeenschap, beheerde eerder een moskee aan de Vaillantlaan. De huidige moskee is mede bekostigd met de opbrengst van de verkoop van het oude gebouw, bijdragen van de Marok-

kaanse gemeenschap en collectes in andere moskeeën in Den Haag en daarbuiten. De Imam wordt betaald door de stichting.

De Imam houdt iedere vrijdag een preek in de gebedsruimte. Daarbij komen ook onderwerpen die spelen in de samenleving aan de orde. Bij de Imam kunnen mensen ook met hun persoonlijke problemen terecht. Daarbij kan het gaan om zeer intieme onderwerpen, zoals de seksuele relatie met de partner. De Imam probeert daarbij zo goed mogelijk te adviseren. Binnen de organisatie keert men zich tegen de opstelling van een Rotterdamse Imam die homovijandige uitspraken deed: "We leven in de Nederlandse samenleving, en dan moeten we ons houden aan de hier geldende wetten."

Maatschappelijke doelen

De stichting heeft behalve religieuze ook maatschappelijke doelen, zoals hulpverlening, meewerken aan het oplossen van maatschappelijke problemen, ook in samenwerking met andere organisaties, en het bieden van sociaal-culturele activiteiten. Binnen de organisatie beseft men dat er problemen bestaan bij in Nederland wonende Marokkanen: "De eerste generatie Marokkaanse vrouwen leeft in een totaal isolement. Er bestaan, vooral bij een deel van de jongens, problemen rond criminaliteit en verslaving. De problemen worden in de pers soms erg overdreven, en daardoor wordt het imago van de Marokkanen aangetast. Het gaat uiteindelijk maar om enkele procenten van de jongeren."

De moskee is een laagdrempelige instelling van waaruit hulp wordt geboden als bemiddeling bij conflicten en rouwverwerking. De maatschappelijke doelen komen bijvoorbeeld tot uiting in samenwerking met de gemeente, de politie, scholen, diverse organisaties en buurthuizen. Het geven van voorlichting aan Marokkaanse mensen over actuele zaken, zoals verblijfsvergunningen is een belangrijke activiteit. Ook wordt voorlichting gegeven aan instanties: "Op 31 januari was er een ontbijtbijeenkomst met burgemeester Deetman, wethouder Heijnen en 80 werkgevers om na te gaan op welke manier meer banen kunnen worden gecreëerd voor allochtonen. Voorlichting werd gegeven aan werkgevers over allochtonen en hun leefwijzen. Daarbij werden onder meer problemen besproken die kunnen ontstaan wanneer een vrouw op het werk een hoofddoekje wil dragen. De contacten hierover met verschillende werkgevers worden voortgezet." Vanuit de moskee heeft men ook veel gedaan aan problemen van verslaafden. Tot voor kort waren er contacten met Parnassia, maar door tijdgebrek en gebrek aan financiële middelen zijn deze op een laag pitje gezet.

Contacten met andere religies

Met andere levensbeschouwelijke organisaties bestaan contacten. Zo zijn er met mensen van de mandir contacten geweest over vermeende overlast van Marokkaanse jongeren. Met de kerk aan de Parkstraat zijn er wederzijdse intentieverklaringen gegeven om te komen tot wederzijds bezoek bij feestvieringen, zoals kerstmis en de ramadanmaaltijd.

Banenpoolers en vrijwilligers

Als religieuze organisatie krijgt de stichting geen subsidie van de gemeente. De jongerenorganisatie krijgt dat wel. Men denkt er echter over om in de toekomst wel subsidie te vragen in verband met de vele maatschappelijke activiteiten die veel menskracht vragen. Wel wordt er met enkele banenpoolers als gastheer, gastvrouw, of bewaker van het gebouw gewerkt. Het meeste werk wordt echter gedaan door de meer dan 40 vrijwilligers. Zij zetten zich in voor allerlei activiteiten, zoals kinderopvang of het schenken van water tijdens gebedsdiensten, het helpen om vrouwen die niet goed ter been zijn naar de vrouwenafdeling op de derde verdieping te brengen.

Jongeren, meisjes, vrouwen

Binnen de moskee wordt ruimte geboden aan de Marokkaanse Jongeren Vereniging (MJV) en de meisjesorganisatie 'El Manaar'. Diverse activiteiten worden georganiseerd, waaronder onderwijs in de eigen taal. De vrouwen hebben op de derde verdieping van de moskee een eigen ruimte: "Aan vrouwen en meisjes worden naailessen gegeven, maar wat zeker zo belangrijk is, is dat het isolement doorbroken wordt en er ontmoeting plaats vindt. De naailes duurt maar een uur, maar vrouwen blijven soms wel drie uur hier."

Ondersteuning

Van verschillende organisaties wordt ondersteuning verkregen. Via Stichting Boog geeft een opbouwwerker met een Marokkaanse achtergrond een paar uur per week ondersteuning. De SWOS helpt bij de administratie en bemiddelt bij de aanvraag bij stichting Werkbij voor banenpoolers. Verder heeft men steun gehad van HOF, het Juliana Welzijnsfonds en het Wilhelminafonds. Via de MJV is bij Fonds 1818 een bijdrage gekregen voor naaimachines. Men heeft ook een verzoek ingediend voor een aantal computers die gebruikt zullen worden bij huiswerkbegeleiding en een internetcursus.

Turkse Vereniging Bouwlust

De buurt Bouwlust maakt deel uit van het Haagse stadsdeel Escamp. In dit stadsdeel zijn zo'n zeven organisaties van allochtonen aanwezig. Eén daarvan, de Turkse Vereniging Bouwlust, is in 1985 opgericht, nadat bij Turkse mensen in de buurt een behoefte was geconstateerd aan sociaal-culturele activiteiten: "Zo'n vereniging wordt dan opgericht door een paar mensen die respect hebben binnen de Turkse gemeenschap." In het begin was het wat moeilijk om genoeg leden te werven. Nu zijn er meer dan 100 leden: "Vaak zijn de mannen lid, maar komen vooral de vrouwen en kinderen naar de activiteiten. Eigenlijk hebben we zo een achterban van meer dan tweehonderd mensen." De meeste leden in de buurt Bouwlust hebben een betaalde baan. Ze betalen bijna steeds de volle f 50,- aan contributie. De vereniging heeft een eigen kantoor in een gebouw dat onder andere wordt gedeeld met een Surinaamse en Marokkaanse organisatie.

Activiteiten

De sociaal-culturele activiteiten bestaan vooral uit feesten en bijeenkomsten, bijvoorbeeld voor kinderen en vrouwen, geïnspireerd vanuit de Turkse cultuur. Op 21 april 2001 werd een groot multicultureel kinderfeest georganiseerd, dat zeker door 300 Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Nederlandse kinderen en volwassenen werd bijgewoond. Het feest werd gevierd in de traditie die ook in Turkije bestaat om op 23 april een feest voor kinderen uit alle landen te houden. Met subsidie van Fonds 1818 zijn kinderen met drie bussen naar het recreatiepark Six Flags in Flevoland geweest.

De vereniging heeft naast het mogelijk maken van sociaal-culturele activiteiten ook als doelstelling de bevordering van participatie en integratie. Men wil integratie bevorderen door binnen de vereniging zoveel mogelijk Nederlands te spreken: "Integratie betekent voor ons dat mensen zich niet geïsoleerd voelen en goed met andere mensen in Nederland omgaan." Samen met buurthuis Kreade heeft men deelgenomen aan overleg over jongerenproblematiek rondom Kreade. Turkse jongeren die betrokken zijn bij de vereniging zijn kortgeleden samen met Marokkaanse jongeren (van de organisatie Triomf) naar een survivalweekend in de Ardennen geweest. Daarbij was ook een integratiemedewerker van de politie aanwezig. Ook de voorzitter is mee geweest: "Je leert zo wat er bij de jongeren leeft, wat ze willen, en wat ze denken van de politie. Er zijn veel ideeën naar voren gekomen, maar die moeten nog worden uitgewerkt." Met 20 andere organisaties, waaronder vier organisaties van allochtonen, wordt in Escamp een groot feest voorbereid: 'Escamp bekennt kleur'. Ook het vieren van Islamitische festiviteiten, zoals het Offerfeest en de Rama-

danmaaltijd, valt binnen de doelstellingen. Maar ook hier richt men zich mede op integratie. Zo waren bij de laatste Ramadanmaaltijd wethouder Heijnen en de voorzitter van de gemeenteraadsfractie van Groen Links van Alphen aanwezig: "Er waren geloof ik meer Nederlanders dan allochtonen."

Met mensen van andere levensbeschouwelijke richtingen heeft men het project 'Geloven in de buurt' in het leven geroepen. Er wordt aan meegedaan door de katholieke en protestante kerk, de Hindoemandir en het Humanistisch Verbond. Men woont elkaars activiteiten bij, zodat men beter op de hoogte is van wat anderen doen: "Onbekend maakt onbemind wordt zo voorkomen." De voorzitter participeert in het bestuur van het Bewonersplatform Bouwlust. In het platform zijn ook andere allochtone groeperingen, de Surinaamse en Marokkaanse, vertegenwoordigd. Het platform kent naast een bestuur verschillende werkgroepen. Met mensen van het bewonersplatform zijn er excursies geweest, onder andere naar een Moskee in Zaandam en het Volkenkundig Museum. De gerichtheid op participatie in de Nederlandse samenleving komt tot uitdrukking in overleg met de gemeente, Woningbouwcorporaties, de Stichting Welzijn Escamp, politieke partijen en andere organisaties.

Vrijwilligers

De activiteiten van de vereniging worden opgezet door ongeveer 30 vrijwilligers: "Het is niet gemakkelijk om zo'n groep vrijwilligers te krijgen en behouden. We proberen ze te werven via een buurthuis, een gebedsruimte of via de eigen netwerken. Je moet mensen goed uitleggen wat het nut is van vrijwilligerswerk voor de organisatie. Op de lange termijn werpt het ook voor de vrijwilliger zelf vruchten af, bijvoorbeeld doordat het voldoening geeft, je trainingen kunt volgen en contacten kunt leggen."

Ondersteuning

Binnen de vereniging heeft men behoefte aan ondersteuning, bijvoorbeeld op het gebied van de administratie: "We doen alles zelf. We zijn vrijwilligers, en daarom zou het prettig zijn als we ons vooral op de inhoud van het werk zouden kunnen richten en niet teveel tijd kwijt zouden zijn aan administratieve rompslomp." Er is ook behoefte aan steun bij zaken als het ontwikkelen van de organisatie en beleid, en het opzetten van nieuwe projecten. De ondersteuning die van Stichting Boog wordt ontvangen, wordt als onvoldoende ervaren: "Volgens een regeling zouden we vijf uur per week ondersteuning door iemand van Boog moeten krijgen, maar tot nu toe hebben we alles bij elkaar hooguit 30 uur begeleiding van hen gekregen. De voorkeur gaat uit naar het ontvangen van een eigen budget voor ondersteuning, zodat men zelf een persoon of

instelling kan uitzoeken waar men vertrouwen in heeft. Ook van andere organisaties wordt enige ondersteuning gekregen. Deelgenomen is aan een kaderweekend gegeven door HOF. De accommodatie wordt aangeboden door de Stichting Welzijn Escamp. Van Fonds 1818 heeft men al een paar keer een bijdrage ontvangen voor eerder genoemde activiteiten en een de aanschaf van een computer. De vereniging zou best nog wel eens donaties willen ontvangen, bijvoorbeeld om zo het kantoor wat beter in te kunnen richten: "Nu we weten hoe we het bij het fonds moeten aanpakken komen we daar nog zeker terug."

Educatief centrum Asitane

Asitane – een oud Turks woord wat residentie betekent - is de naam van een Haags educatief centrum dat onderdak en begeleiding biedt aan scholieren van Turkse afkomst. Sinds september 2000 hebben 20 jongens tussen 12 en 15 jaar Asitane als thuisbasis, van waaruit ze overdag naar school gaan. Het initiatief is geïnspireerd op in Turkije bestaande schoolinternaten ('Yurd'), waar kinderen bijvoorbeeld verblijven omdat de ouders te ver van de school wonen. Voor veel Turken is een dergelijk initiatief eigenlijk heel gewoon. Sommige Nederlanders doet, vanuit hun eigen geschiedenis, een 'internaat' of 'kostschool' echter een beetje archaïsch aan.

Dat er de afgelopen jaren ook in Nederland enkele op de Turkse schoolinternaten geïnspireerde initiatieven van de grond zijn gekomen heeft echter speciale redenen. Binnen de Turkse gemeenschap maakte men zich steeds meer zorgen om de achterblijvende schoolprestaties en problemen bij de opvoeding van in Nederland opgroeiende jongens en meisjes. Men had het gevoel dat de omstandigheden waaronder kinderen opgroeiden niet altijd een optimale participatie in het onderwijs mogelijk maakte. Ouders leken vaak niet in staat te zijn om hen adequaat voor te bereiden op de uitdagingen die de Nederlandse samenleving biedt. Vanuit die ongerustheid is al in 1995 in Den Haag Stichting Educatie Voor Allochtonen (SEVA) opgericht, en van daaruit het educatief centrum Asitane. Dit is echter geen internaat of kostschool in de zin waarin het woord in Nederland wordt gebruikt: een instelling waar kinderen verblijven en tevens onderwijs volgen.

Opvattingen over integratie

Men spreekt van 'integratie' en een 'goede multiculturele samenleving' wanneer mensen er vanuit hun eigen, soms verschillende, normen en waarden respect voor elkaar hebben. Dat betekent uiteraard dat er contacten gelegd

moeten worden tussen en samengewerkt wordt door mensen met verschillende culturele achtergronden. De sterk gestructureerde activiteiten worden opgezet vanuit deze achtergrond. Centrale activiteiten van Asitane zijn huiswerkbegeleiding, cursussen en groepsactiviteiten. Deze zijn gericht op het ontwikkelen van een eigen identiteit in dialoog met de Nederlandse samenleving. Ook verschillende activiteiten voor ouders en buurtbewoners staan in het teken van 'de ontmoeting'.

Doelstellingen

Asitane wil een geschikte studieomgeving creëren voor schoolgaande jongens, die hen intensief ondersteunt bij het onderwijs dat ze op een school elders in de stad volgen. Men beoogt daarmee betere schoolresultaten te helpen bereiken en schooluitval of het ontstaan van probleemgedrag te voorkomen. Men hoopt dat een adequate ondersteuning helpt dat het kind een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen ontwikkelt. Verder wil men de motivatie om er hier iets van te maken en daartoe competenties helpen ontwikkelen bevorderen. Zo wordt de zin van zelfdiscipline en planning ter sprake gebracht.

Methodiek

Uitgangspunt van Asitane is dat begeleiding wordt gegeven door personen die als rolmodel kunnen fungeren, omdat ze zelf redelijk succesvol hun weg weten te vinden in de Nederlandse samenleving. Er wordt voorts van uitgegaan dat primair mensen met een Turkse achtergrond geschikt zijn als rolmodel, vooral omdat zij vanuit dezelfde habitus, normen en waarden als de jongens een adequate identiteit, leefstijl en overlevingsstrategieën hebben ontwikkeld: "De begeleiders staan al met twee benen in de samenleving en kunnen zo waardevolle tips geven. De jongens kunnen zich met hen identificeren." Ook is er wanneer mensen dezelfde culturele achtergrond hebben veel 'tijdwinst' waar het gaat om elkaar te leren kennen. Behulpzaam bij de aanpak is verder het feit dat het in de Turkse gemeenschap gewoon is dat de 'oudere broer' als voorbeeld dient voor een jonger kind. Het zijn vijf studenten aan een HBO-opleiding of universiteit in Nederland die als vrijwilliger de rol van begeleider en rolmodel vervullen. Iedere jongen heeft in Asitane een eigen begeleider. Ook bij begeleiding van jongens van 16 jaar en ouder in studentenhuizen van SEVA gaat men uit van dit principe van het rolmodel.

De eigen ouders kunnen, wanneer ze minder goed ingeburgerd zijn, zo'n rol vaak moeilijk vervullen. Ze hebben vaak een laag opleidingsniveau en zijn vaak sterk op het leven in Turkije gericht. Dat betekent echter niet dat men de ouders niet meer bij de opvoeding en het onderwijs wil betrekken, integendeel.

Zo worden regelmatig ouderavonden gehouden waarbij informatie-uitwisseling rond de ontwikkeling van de jongens plaatsvindt. Getracht wordt op dergelijke manieren ouders meer te betrekken bij de ontwikkeling en het onderwijs van hun kinderen. De jongens gaan eens in de drie weken een weekend naar huis. Ook tussendoor kunnen ze bij hun ouders langs gaan, of komen de ouders bij Asitane op bezoek.

Mede omdat veel meer jongens worden aangemeld dan men kan plaatsen, wordt een selectie gemaakt. Omdat men een goede sfeer wil creëren en omdat met vrijwilligers wordt gewerkt, richt men zich niet op 'probleemjongeren'. Het gaat om een sfeer waarbinnen bijvoorbeeld wordt gewedijverd rond goede schoolprestaties. Jongens dienen gemotiveerd te zijn, maar thuis niet over een omgeving te beschikken die hen optimaal stimuleert. De huidige 19 op Asitane verblijvende jongens volgen onderwijs op verschillende scholen en schoolniveaus. Met de scholen worden regelmatig contacten onderhouden over de voortgang bij de leerlingen.

Intern delen steeds vier jongens een slaap- en werkkamer. Ze hebben hier meer rust dan ze thuis zouden hebben. Het maken van huiswerk vormt een vast onderdeel van hun dagprogramma, wat bij leerlingen die bij hun ouders verblijven lang niet altijd het geval is. Daarbij is er altijd steun van begeleiders mogelijk. Daarnaast worden gemeenschappelijke activiteiten ondernomen, veelal op grond van de vraag die er bij de jongens aanwezig is. Zo wordt er gemeenschappelijk sport beoefend.

In Asitane is er sprake van tweetaligheid en aandacht voor twee culturen. Achtergrond is dat men hier beter kan integreren wanneer men zowel besef heeft van de eigen achtergrond als vertrouwd is met de omgeving in Nederland. Het kunnen schakelen tussen twee culturen wordt dus als een voor hen belangrijke competentie gezien. Er worden Nederlandse boeken gelezen die in de leesclub Asitane worden besproken. De jongens hebben aangegeven dat hun Nederlandse woordenschat hierdoor is vergroot. Gezamenlijk worden uitstapjes ondernomen binnen de Nederlandse samenleving, bijvoorbeeld naar het Haags Historisch Museum en het Achterhuis in Amsterdam. Aan de andere kant krijgt ook de Turkse cultuur de aandacht. Zo worden jongens aangemoedigd Turkse boeken te lezen.

Vrijwilligers

Het werk wordt tot nu toe vooral verricht door vrijwilligers: "Vrijwilligers geven veel van hun eigen tijd omdat ze het belang van dit werk inzien". Onderscheid wordt gemaakt tussen de ongeveer 45 vaste kaderleden waarop de hele orga-

nisatie (SEVA en Asitane) drijft, en de zeker 200 mensen die incidenteel een bijdrage leveren. Het is gemakkelijk om mensen ertoe te brengen om incidenteel hun tijd te geven, maar men is toch druk doende om het aantal vaste kaderleden uit te breiden, om over vijf jaar over een nog sterkere organisatie en groter draagvlak te beschikken. Binnenkort worden twee mensen aangesteld die worden gefinancierd in het kader van een additioneel banenplan. Het kader van Asitane krijgt, onder meer via bemiddeling door de Haagse integratiemedewerkers, cursussen en trainingen op maat aangeboden door HOF en organisaties op het gebied van onderwijsondersteuning.

Contacten en steun

Vanuit de organisatie wordt veel werk gemaakt van de uitbouw van een netwerk van contacten met andere plaatselijke en landelijke organisaties. Zo worden belangrijke verbindingen gelegd met de Nederlandse samenleving. Het pand aan de Mandarijnstraat is aangekocht voor ruim een miljoen gulden. Op de organisatie rust de last van een hoge maandelijkse hypotheek. Ouders betalen maandelijks een bijdrage van f 400,-. Daarnaast worden bijdragen ontvangen vanuit de Turkse gemeenschap. Zo heeft een meubelmaker een aantal leren banken geschonken. Ook vanuit Nederlandse organisaties, zoals 'Shell Cares' (een project van Shell Nederland) en Fonds 1818 zijn bijdragen geleverd. De bijdragen worden onder meer gebruikt voor de aanschaf van leerlingtafels, stoelen, een kopieermachine en computers. Binnen Asitane heeft men behoefte aan structurele financiering, ook omdat het leven met incidentele bijdragen veel onrust geeft en 'energie vreet'.

Asitane heeft getracht subsidie van de gemeente Den Haag te krijgen, maar is daarin niet geslaagd. Wethouder Heijnen vindt dat geen speciale ondersteuning nodig is, omdat het niet om probleemjongeren gaat. Pas als het echt verkeerd gaat, wil de gemeente projecten in de curatieve sfeer mogelijk maken. De wethouder is er ook geen voorstander van wanneer kinderen buiten hun ouderlijk huis ondersteund worden. Wel ondersteunt de gemeente projecten gericht op huiswerkbegeleiding. Binnen Asitane ziet men voorts als probleem het feit dat deze organisatie noch echt onder het domein van onderwijs, noch echt onder dat van zorg en welzijn gerekend kan worden, en daarmee beleidsmatig tussen wal en schip valt. Men merkt ook dat de gemeente tracht SEVA qua ondersteuning onder te brengen bij scholen omdat die het meeste geld voor educatie krijgen. Men zou zelf liever meer op eigen benen staan, eigen kader ontwikkelen, en samenwerkingsverbanden aangaan die passen bij het beleid van de gemeente.

Bijlage III

Perspectieven van zelforganisaties in Leiden

In Leiden zijn gesprekken gevoerd met drie zelforganisaties. Het gaat om twee organisaties die zijn aangesloten bij het SWV: de Stichting Surinamers Leiden (SSL) en de Turkse Arbeidersvereniging (HTIB). Verder gaat het om een organisatie die is aangesloten bij het Platform Vluchtelingenorganisaties: de Vereniging van Afghanen in Nederland.

Stichting Surinamers Leiden (SSL)

De Stichting Surinamers Leiden werd in 1978 opgericht door studenten met een Surinaamse achtergrond. Zij hadden onder meer behoefte aan het gezamenlijk beoefenen van sporten als voetbal of badminton. Sommige studenten waren geïnteresseerd in cricket, maar de club in Oegstgeest waar men dit zou kunnen beoefenen werd als te elitair ervaren. Mede omdat men om in aanmerking te komen voor subsidie meer dan alleen maar aan sport moest doen, is het aanbod aan activiteiten verruimd en zijn ook anderen dan studenten toegetreten. De voorzitter maakte deel uit van de 'ouderengroep'. Nu wordt binnen de SSL waar het om de aanhang gaat onderscheid gemaakt tussen jongeren, vrouwen, 'meiden' en ouderen. De stichting is gevestigd in een voormalige kleuterschool in de Slaaghwijk, een wijk in Leiden-Noord met ongeveer 50% allochtonen. In het gebouw zijn verschillende grote ruimten aanwezig waarbinnen activiteiten kunnen worden georganiseerd.

Doelen en activiteiten

De stichting zet zich, met de medewerking van vrijwilligers, in voor belangenbehartiging en het aanbieden van activiteiten voor Surinamers in Leiden en enkele randgemeenten, zoals Sassenheim, Voorhout en Hazerswoude. Burgemeester Postma van Leiden betoonde zich in een gesprek met de voorzitter, in het licht van de Leidse ambities, positief over het feit dat de SSL 'Groot Leiden' als territoriaal gebied heeft gekozen. Het aantal Surinamers in Leiden wordt geschat op zo'n 2.500. De achterban van wisselende deelnemers aan activiteiten van de SSL bedraagt 200 tot 250 mensen. Van de Leidse Surinamers heeft zeker tweederde een Hindoestaanse en ongeveer een kwart een Creoolse achtergrond. Javanen zijn er in de stad veel minder. In Suriname bestaat er veel 'haat en nijd' tussen de verschillende bevolkingsgroepen, maar

in Nederland 'voelt men zich een beetje verwant', omdat men uit hetzelfde voormalige rijkdeel afkomstig is. Men organiseert zich echter in Nederland overwegend los van elkaar. Bij de SSL zijn beide groeperingen welkom. Maar omdat sommige activiteiten worden opgezet vanuit ofwel de Hindoestaanse ofwel de Creoolse cultuur is er ook hier vaak sprake van een zekere etnische scheiding bij de deelnemersgroepen. De voorzitter betreurt het dat er niet meer Creolen naar Hindoestaanse activiteiten komen of andersom. Het komt nog het meest voor dat Hindoestanen deelnemen aan Creoolse activiteiten.

Er worden feesten georganiseerd, maar die worden vaak gecombineerd met voorlichtingsactiviteiten: "Feesten zijn cohesievormend. Verder moet je wel feesten organiseren om mensen bij elkaar te krijgen die je voorlichting wilt geven over zaken als gezondheid of ouderenzorg. We hebben meegemaakt dat er op een pure informatieavond maar twee of drie mensen kwamen. Daarom presenteren we een voorlichtingsbijeenkomst als een feest."

Verder worden er, meestal door vrijwilligers met onkostenvergoeding, lessen gegeven over kunstvormen die zijn ontwikkeld binnen de Hindoestaanse en Creoolse cultuur. Allereerst gaat het om taallessen Hindi en – bij voldoende belangstelling - Srenang Tongo. Er is een aanbod klassieke en moderne Hindoestaanse dans. De deelnemers, die tussen 6 en 18 jaar oud zijn, nemen de cursus heel serieus. Binnenkort geven ze een uitvoering in het Volkenkundig Museum. Verder zijn lessen gepland in het draperen van sari's en het binden van Creoolse hoofddoeken. De voorzitter vindt het jammer dat vooral mensen met de bijbehorende culturele achtergrond de lessen volgen, want in principe zijn ze voor iedereen toegankelijk, maar hij voegt er aan toe: "Ik vind de lessen geslaagd als de mensen ervan genieten." Ouderen kunnen deelnemen aan wekelijkse studiebijeenkomsten over het Indiase Ramayana-epos, onder leiding van de voorzitter.

Er worden ook activiteiten ondernomen gericht op het functioneren in de Nederlandse samenleving. Zo wordt Nederlandse les gegeven aan kinderen die de basisschool niet kunnen volgen. Twintig jaar lang is er huiswerkbegeleiding geboden door enkele vrijwilligers, maar hieraan heeft de SSL een einde gemaakt toen de vrijwilligers geld wilden zien (ze spraken over een 'onkostenvergoeding'). De reden dat geen geld wordt gegeven, is dat de gemeente het niet toestaat dat van haar afkomstige subsidiegelden worden bestemd voor zaken die onder onderwijs zouden vallen. Verder worden gezamenlijk musea bezocht.

Ook het terrein van de zorg krijgt aandacht van de organisatie. De organisatie is door een ziekenhuis benaderd met het verzoek om vrijwilligers te leveren die

kunnen helpen bij de nazorg van Surinaamse patiënten die een hartoperatie hebben ondergaan. Verder is in een stuurgroep, in samenwerking met het ouderenwerk (Stichting Dienstverlening) en de Leidse Welzijnsorganisatie (LWO), gewerkt aan onderzoek en ontwikkeling van ideeën over een project groepswonon van ouderen. Uit in 1999 door de LWO afgerond onderzoek bleek dat Creoolse ouderen aanpassing van hun woning wensten, maar dat er onder Hindoestaanse ouderen behoefte bestond aan groepswonon van mensen van de eigen culturele achtergrond. Ouderen wilden dan wel dat het gebouw in de eigen Slaaghwijk zou komen te staan. Gesprekken zijn gevoerd met de woningbouwvereniging over de mogelijkheden om het project in de eigen wijk te realiseren. Tot nu toe is echter nog geen geschikte locatie gevonden en de gemeente heeft het plan in de ijskast gezet.

In Leiden neemt men betrekkelijk passief deel aan het samenwerkingsverband van organisaties van allochtonen: "We hebben nooit begrepen wat de bedoeling van het samenwerkingsverband was. We hebben er niet veel aan gehad. We voelen ons als Surinamers met een Nederlands paspoort ook niet erg verwant aan arbeidsmigranten of vluchtelingen, maar worden vaak wel met hen op een hoop gegooid. Wanneer we naar buiten toe treden, doen we dat meestal op eigen houtje."

Vrijwilligers

Het grootste deel van het werk wordt gedaan door vijf bestuursleden en acht of negen vaste, en nog een stuk of vijf incidentele, uitvoerende vrijwilligers. Het blijkt erg moeilijk te zijn om vanuit de bezoekers en deelnemers vrijwilligers te rekruteren: "Veel bezoekers zijn een beetje profiteurs. Ze volgen dansles, en zijn daarna gauw verdwenen omdat ze bang zijn dat ze gevraagd worden om mee te helpen. Een paar mensen moeten zich uit de naad werken om alles gedaan te krijgen." De voorzitter beklaat zich over de gebrekkige inzet in het vrijwilligerswerk: "Er moet iedere keer weer opnieuw een beroep op mensen worden gedaan, maar ze zijn het weer snel vergeten. Vanuit het Hindoeïsme wordt aangegeven dat men 'sewa', ofwel dienstbaarheid aan de medemens, moet betonen. In Suriname worden vanuit deze dienstbaarheid alle tempels onderhouden, en feesten en godsdienstige lezingen gegeven. Daar zijn erg veel vrijwilligers actief. In Nederland hebben Surinamers een andere mentaliteit ontwikkeld. Mensen zijn geneigd de slechte dingen van anderen over te nemen. Ze hebben hier slechte dingen overgenomen, zoals het calculeren en de negatieve kanten van het individualisme. De goede dingen hebben ze echter niet overgenomen. Als wij een bijeenkomst organiseren om half acht komen de meesten pas om half negen. Ze zijn minder sociaal geworden, ook omdat ze zich veel meer terugtrekken in hun eigen flat. Ze gaan thuis lekker

op hun bank zitten, waar in Suriname het leven buitenshuis plaatsvond. In Suriname hebben mensen daarom ook meer tijd voor elkaar. Zo is het een goed Hindoestaans gebruik dat iemand die op bezoek gaat niet weggaat voordat hij wat te eten heeft gekregen. Verjaardagen worden er met een grote kring van familieleden en vrienden gevierd. Nu gaan Surinamers net als Nederlanders met een paar mensen uit eten als ze jarig zijn. Dat is geleidelijk veranderd. In 1980 vroegen de mensen nog als eerste 'wat kan ik voor je doen'. Als we hier nu na een activiteit of feest aan de mensen vragen of ze mee willen helpen de boel op te ruimen, vragen ze 'wat krijg ik ervoor.' Maar als ze moeilijkheden hebben doen ze wel een beroep op ons."

Ondersteuning

De stichting krijgt van de gemeente subsidie voor de huur van het gebouw en het opzetten van een aantal activiteiten. Verder wordt 25% vergoed van de kosten voor gas, licht en water. Met de middelen die men heeft voert men een heel 'zuinig beleid'. We houden vergaderingen met een glas water. We zouden eigen bijdragen moeten ontvangen van deelnemers, maar die ontvangen we vaak niet." Men zou erg blij zijn wanneer men de beschikking zou krijgen over een sociaal-cultureel werker voor bijvoorbeeld 20 of 25 uur per week: "Vroeger hadden we die, maar als gevolg van het vijf jaar geleden veranderde beleid is die wegbezuinigd. Wij kregen trouwens niet de mogelijkheid van inspraak bij de beleidsverandering." Nu zijn er wel regelmatig gesprekken met de verantwoordelijke wethouder.

De SSL moet betalen voor eventuele diensten van de Leidse Welzijnsorganisatie. Over de LWO is men in de organisatie echter niet zo positief: "Als het aan de LWO ligt zouden wij niet hoeven te bestaan. Zo'n algemene welzijnsorganisatie kan echter nooit goed voor allochtone groeperingen werken, omdat ze de behoeften en habitus niet kent. Misschien dat ze straks wel kunnen werken voor mensen die hier als kind zijn opgegroeid." De voorzitter is niet goed bekend met het donatiebeleid van Fonds 1818. Nadat hij enige toelichting heeft ontvangen, geeft hij aan dat het meubilair en de geluidsapparatuur in slechte staat zijn en dat ze wel wat nieuwe spullen zouden kunnen gebruiken.

Opvattingen over integratie

Gesteld wordt dat het soms verschillende generaties kan duren voordat bij migranten en hun kinderen de oorspronkelijke culturele identiteit en habitus niet meer van belang is: "Ik was laatst in New York en daar zag ik hoe mensen van Nederlandse afkomst aangaven dat het voor hen belangrijk was dat ze van Nederlandse afkomst waren. Ze presenteerden vol trots hun hapjes met

Hollandse kaas met Nederlandse vlaggetjes erop." Gevraagd of het wel goed is wanneer in een samenleving groepen zich onder elkaar terugtrekken: "Natuurlijk moet je de taal goed leren, de mensen proberen te begrijpen, en je in veel opzichten aanpassen. Je moet je rechten en plichten kennen. Een samenleving functioneert echter beter wanneer mensen een eigen identiteit kunnen ontwikkelen en zichzelf leren kennen. Pas als je weet wie je bent kan je goed functioneren." Ook wordt naar voren gebracht dat veel migranten wel mee wilden doen, maar bijvoorbeeld in sportverenigingen niet werden geaccepteerd: "Vroeger konden Hugenoten gemakkelijk integreren omdat ze dezelfde huidskleur als Nederlanders hadden. Mensen met een andere huidskleur worden minder snel geaccepteerd en moesten wel zelf iets organiseren. Nu zie je echter weer het tegenovergestelde, namelijk dat goede zwarte voetballers voor veel geld door grote clubs worden gekocht. Maar toen Seedorf destijds een strafschop had gemist, kregen we hier wel tien boze telefoontjes met de opmerking 'rot op naar je eigen land'."

Turkse Arbeidersvereniging in Nederland HTIB (Hollanda Türkiyeli İşçiler Birliği) Leiden

In 1974 is in Amsterdam de HTIB (spreek uit: Hitieb) als landelijke organisatie opgericht door de eerste generatie Turkse werknemers. Het ging om een organisatie die zich diende in te zetten voor de belangenbehartiging van Turkse werknemers in een periode van economische teruggang. Dat werd zeker nodig geacht toen, bijvoorbeeld bij de Fordfabriek vele ontslagen dreigden. Rond 1980 is, ook door de eerste generatie, in Leiden een afdeling opgericht, "omdat niemand opkwam voor de belangen van de Turkse Arbeiders". Later is deze Leidse afdeling geheel zelfstandig geworden. Toen dit geschiedde heeft men nog overwogen of het niet beter zou zijn om de naam te wijzigen, maar omdat men de naamsbekendheid wel prettig vond, is dit niet gedaan.

Opvattingen over integratie

HTIB in Leiden richt zich op belangenbehartiging en integratie in de Nederlandse samenleving van mensen met een Turkse achtergrond. Onder integratie verstaat men: "Het deelnemen aan het maatschappelijk verkeer in Nederland met behoud, tot op zekere hoogte, van de eigen cultuur, normen en waarden." Naar voren wordt gebracht dat elke cultuur zowel mooie als beperkende kanten heeft: "Turkse mensen staan voor de uitdaging om een keuze te maken rond wat ze van de Nederlandse samenleving overnemen en wat ze willen behouden van de Turkse cultuur. Ze zullen zo een mix van waarden en normen uitkiezen waarbij ze zich lekker voelen."

Activiteiten

De belangenbehartiging van de HTIB komt tot uitdrukking in de deelname aan verschillende vormen van overleg met de gemeente en in wijkverband. Het overleg op gemeenteniveau vindt plaats in het kader van het Samenwerkingsverband Migranten (SWV) waarvan de HTIB de voorzitter levert. Er wordt, met behulp van een donatie door Fonds 1818 een onderzoek verricht naar mogelijke kwaliteitsverbetering van het werk van de SWV, en de rol die zij kan spelen, ook in het licht van de behoeften daarover bij de achterban van de organisaties. Nagegaan wordt hoe het SWV een betere gesprekspartner naar de gemeente toe zou kunnen worden. Bij de HTIB zelf vindt men het belangrijk dat de allochtonenorganisaties door samen te werken 'een vuist kunnen maken' naar de gemeente toe.

In de Slaagwijk neemt de HTIB actief deel in de wijkgroep, waarbinnen ideeën over de inrichting van de wijk worden besproken, en ook financiële middelen (ongeveer f 6.000,- per jaar) vanuit de gemeente worden verdeeld. Bij de wijkgroep wordt een plan van de HTIB ingediend om met gebruik van een deel van die middelen een voor iedereen toegankelijk internetcafé te openen in het eigen pand. De middelen zouden dan worden gebruikt voor de aanschaf van computers en andere benodigde apparatuur.

Er worden voorts voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd voor de achterban. Daarbij zijn in het verleden onderwerpen aan de orde geweest als ontwikkelingen in de Nederlandse samenleving, politiek en wetgeving. Zo is veel aandacht geschonken aan voorlichting over ontwikkelingen in het Nederlandse onderwijssysteem. Ook zijn risico's op versterking van het fundamentalisme en nationalisme in Turkije onderwerp van voorlichting en discussie geweest.

Hoewel belangenbehartiging het voornaamste doel van de organisatie is, worden ook feesten en culturele activiteiten georganiseerd. Multiculturele feesten worden in samenwerking met de wijkgroep Slaagwijk georganiseerd. Culturele activiteiten liggen vooral op het terrein van muziek, zang en dans. Er worden optredens verzorgd door groepen uit verschillende delen van Turkije. Daarnaast worden cursussen gegeven waaraan ook mensen van de tweede en derde generatie deelnamen.

Feesten en andere activiteiten worden een belangrijke functie toegedicht ter stimulering van sociale contacten: "In Turkije zijn mensen gewend om in gezinsverband naar een theehuis of park te gaan. De HTIB vervult hier een vergelijkbare functie, en op zo'n manier wordt sociaal isolement tegengegaan. Zo'n twintig jaar geleden kwamen mensen nog onuitgenodigd bij elkaar over de vloer. Nu hebben ze een andere leefwijze gekregen waardoor contacten

niet meer zo spontaan worden gemaakt. Vooral de derde generatie heeft veel gewoonten van Nederlanders overgenomen. Hierdoor is de vroeger vanzelfsprekende mantelzorg voor familieleden sterk teruggelopen. Men is bijvoorbeeld niet meer snel bereid om de eigen hulpbehoevende ouders in huis op te nemen.”

Deelnemers en vrijwilligers

De vereniging telt ongeveer 60 leden, maar dan gaat het vaak om gezinnen: “Op feesten komen soms 250 mensen.” De leden betalen jaarlijks f 60,- contributie. Het meeste werk wordt gedaan door tussen de vijf en negen bestuursleden en ongeveer 25 actieve vrijwilligers, die zich inzetten voor overlegorganen en het organiseren van activiteiten. De heer Olmez besteedt naast zijn baan van 40 uur per week nog 40 uur aan vrijwilligerswerk voor de vereniging.

Hoewel er wel genoeg vrijwilligers zijn kost het vaak moeite om mensen bereid te vinden zich voor dit werk in te zetten: “Je moet mensen overtuigen van het belang van dit werk. Mensen moeten zich bewust worden van het doel van de organisatie, en de voorwaarden waaraan moet worden voldaan om dat te realiseren. Het verschijnsel vrijwilligerswerk is bij veel mensen niet bekend. In Turkije biedt het hele dorp soms spontane hulp bij het oogsten. Dat mensen hier een bijdrage kunnen leveren als vrijwilliger in een organisatie is voor velen een vreemd idee. Wat het verder moeilijk maakt is dat ook onder Turken individualisme toeneemt en de bereidheid tot inzet voor anderen met de toename van de welvaart afneemt.”

Ondersteuning

De HTIB krijgt van de gemeente financiële steun voor de huisvesting, gas, licht en water, in het eigen pand (ongeveer f 30.000, per jaar). Daarnaast krijgt men jaarlijks zo'n f 8.000, - voor de organisatie van sociaal-culturele activiteiten. Men krijgt geen rechtstreekse begeleiding van enige organisatie. Wel krijgt het SWV ondersteuning van de Leidse Welzijns Organisatie: “Het is een slechte zaak dat bijvoorbeeld Turkse en Marokkaanse vrouwenorganisatie geen rechtstreekse ondersteuning meer krijgen. Voor hen is het heel moeilijk om de organisatie draaiende te houden, de achterban erbij te betrekken en activiteiten op te zetten.” In het verleden heeft men wel middelen gekregen van het Juliana Welzijns Fonds. Men vindt dat Fonds 1818 zichzelf meer zou moeten profileren naar zelforganisaties toe, en daarbij duidelijk zou moeten maken waarvoor geld beschikbaar is.

Vereniging van Afghanen in Nederland (VAN)

In het bergachtige Afghanistan woonden mensen met verschillende etnische achtergronden. Er worden verschillende talen gesproken, zoals het Dari-Perzisch, dat aan de Iraanse taal Farsi verwant is, en het Pashtu. Het land is de afgelopen decennia geteisterd geweest door oorlogen. Veel Afghanen zijn gedood in de oorlog met de Russen of zijn gevlucht voor het communistisch bewind van Najibullah. Nadat de Russen verdwenen waren is met medewerking van de Pakistaanse geheime dienst (ISI) het fundamentalistische Taliban regiem aan de macht gekomen. Daarbij heeft ook het Al-Qaida netwerk, onder leiding van Osama Bin Laden, zijn intrek genomen in Afghanistan. Ook voor dit regiem zijn velen gevlucht. Het vluchten is in een stroomversnelling gekomen na de aanval op Afghanistan als reactie op de aanslagen in de Verenigde Staten op 11 september 2001.

Miljoenen Afghanen zijn de afgelopen jaren gevlucht. Geschat wordt bijvoorbeeld dat er van de twee miljoen oorspronkelijke inwoners van de hoofdstad Kabul één miljoen zijn gevlucht. Van het totaal aantal gevluchte mensen zijn er naar schatting bijna 30.000 in Nederland terecht gekomen, waaronder enkele duizenden die asiel hebben gevraagd. De mensen die in Afghanistan zijn gebleven, kampen met problemen, niet alleen vanwege de aanvallen, maar vooral vanwege de voedseltekorten. De voedselpakketten voldoen bij lange na niet aan de behoeften van zo'n zes miljoen mensen. Door deze situatie is er bij de Afghanen in Nederland grote onrust ontstaan in verband met de situatie waarin in het land achtergebleven familieleden en vrienden verkeren.

In de stad Leiden wonen zo'n 1.000 mensen van Afghaanse afkomst. Veel Afghanen hebben vroeger goede functies gehad, maar hebben hier vaak een minder goede positie dan buitenlanders die eerder gearriveerd zijn, zoals Turken. Mensen jonger dan 30 jaar doen het hier vrij goed, onder andere omdat ze minder moeite dan ouderen hebben om de taal te leren en te participeren in de samenleving. De Vereniging van Afghanen in Nederland (VAN) werd in mei 1994 in Leiden opgericht en was daarmee de eerste officiële Afghaanse culturele vereniging in Nederland. Mede omdat men, om voor gemeentesubsidie in aanmerking te komen, betrekkelijk lokaal georiënteerd dient te zijn, is men zich gaan richten op de regio Leiden en de bollenstreek. In Leiden is ook de Vereniging van Afghaanse Vrouwen opgericht. Nadat ook op andere plaatsen organisaties van de grond waren gekomen, is in 1996 in Leiden de overkoepelende Federatie van Afghaanse Vluchtelingenorganisaties in Nederland (FAVON) opgericht.

Doelstellingen en activiteiten

De Vereniging van Afghanen in Nederland heeft tot doel de belangen te behartigen van Afghanen in Nederland. Daarnaast wil men de participatie van Afghanen in de Leidse samenleving bevorderen. Belangenbehartiging vindt plaats in diverse overlegvormen. Allereerst neemt de vereniging met gemiddeld vijf andere organisaties deel aan het Platform van Vluchtelingenorganisaties in Leiden. Daarbinnen worden uitgangspunten voor belangenbehartiging geformuleerd en wordt ongeveer vijf keer per jaar overleg gevoerd met de wethouder van welzijn of, wanneer het over educatie gaat, de wethouder van onderwijs. Het platform wil, volgens de voorzitter, ook als spreekbuis en onderhandelaar fungeren voor niet bij de organisaties aangesloten vluchtelingen. Gevonden wordt dat het goed zou zijn wanneer ook vluchtelingen uit andere landen zich zouden organiseren om hun belangen te kunnen behartigen. De ervaring leert dat dit soms moeilijk is, omdat tussen mensen uit een bepaald land vaak grote tegenstellingen bestaan die samengaan in een organisatie bemoeilijken. Het platform verzorgt cursussen en trainingen voor kaderleden van de aangesloten organisaties.

De vluchtelingenorganisaties in het platform willen toenadering zoeken tot de autochtone Nederlanders. Ze willen actief een bijdrage leveren aan 'integratie'. Daartoe organiseert het platform jaarlijks een culturele manifestatie, vooral gericht op het zoeken van contact met Nederlanders. Verder geeft de VAN zelf voorlichting aan Nederlanders over de situatie in Afghanistan en de positie van Afghanen in Nederland. Daartoe wordt een nieuwsbrief uitgebracht ('VAN Bulletin'), en worden voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd waar soms wel 250 mensen komen.

Belangenbehartiging bestaat ook uit ondersteuning van hulpverlening aan landgenoten in een crisissituatie. In verband met de gevolgen van aanvallen op Afghanistan is begin oktober 2001 door de FAVON in Utrecht een landelijk crisiscentrum in het leven geroepen, gericht op telefonische en persoonlijke hulp, en eventueel doorverwijzing. De organisatie kan gebruik maken van een ruimte in het gebouw van Vluchtelingenorganisaties Nederland (VON), maar ontbeert ondersteuning en facilitering van de vrijwilligers die het uitvoerende werk doen. Het gaat bijvoorbeeld om kosten van telefoon, porto, satellietverbindingen, reiskosten en voedsel voor vrijwilligers. De FAVON tracht via verschillende wegen, onder meer de landelijke overheid en fondsen, middelen te verwerven waarmee dit vrijwilligerswerk mogelijk blijft.

Participatie van Afghanen in de Nederlandse samenleving is voorts een belangrijke doelstelling van de vereniging. De voorzitter geeft de voorkeur aan het woord 'participatie' boven 'integratie': "Als je participeert ben je geïnte-

greerd. Mensen moeten gestimuleerd worden de Nederlandse taal leren, te studeren, te werken, en betrokken te raken bij de politiek. Dan zijn ze gelijkwaardig aan anderen." De VAN organiseert daartoe zelf voorlichting aan Afghanen over belangrijke aspecten van de Nederlandse samenleving, zoals het onderwijssysteem, de werkgelegenheid, de wetgeving en het asielzoekersbeleid.

De VAN biedt ook activiteiten aan die verband houden met de Afghaanse achtergrond en cultuur. Zo worden al enige tijd taalcursussen in het Dari-Perzisch gegeven aan Afghaanse kinderen. Sinds enige tijd is hiervoor een aparte stichting, Avicina, in het leven geroepen. Het ministerie van Onderwijs wil echter geen subsidie aan dergelijke initiatieven voor onderwijs in de eigen taal geven. Ze is meer geïnteresseerd in zaken als huiswerkbegeleiding, waarin de organisatie nog niet actief is.

Verschillende activiteiten hebben betrekking op de eigen cultuur of eigenlijk: de cultuur van de Afghanen in Nederland. Op poëzieavonden worden Afghaanse gedichten voorgelezen over zaken als eenzaamheid en de moeilijkheden van het vluchtelingenbestaan. Soms worden ook gedichten in het Nederlands voorgedragen, maar het is voor Afghanen moeilijk om hun diepste gevoelens in die taal onder woorden te brengen. Toch is er een toneelstuk in het Nederlands geschreven en zijn gedichten uit het Dari-Perzisch in het Nederlands vertaald.

Verschillende feesten worden georganiseerd en deze weten veel Afghanen te trekken. Elk jaar wordt op 19 augustus de Onafhankelijkheidsdag, voorafgegaan door een seminar met een politieke discussie, georganiseerd. Verder worden het Nooroez (nieuwjaar voor de Iraanse volkeren), het Suikerfeest en het Offerfeest gevierd. Vaak wordt getracht het geven van enige voorlichting, bijvoorbeeld door brochures uit te reiken, te koppelen aan deze feesten.

Deelnemers

De vereniging telt 87 leden, die f 25,- per jaar aan contributie betalen. Meestal is echter de kostwinner lid, en dat betekent dat zeker 300 mensen via hun gezin bij de VAN zijn betrokken. Veel mensen wonen wel bepaalde activiteiten bij, maar zijn huiverig om lid van de vereniging te worden. Reden is dat ze vanuit hun verleden in Afghanistan erg wantrouwig zijn tegenover organisaties, die in dat land meestal een politiek doel hadden. Een cultuur van organiseren bestaat in Afghanistan niet buiten de sfeer van de politiek. Mensen zijn zeker niet gewend om vrouwen- of jongerenorganisaties op te richten met de bedoeling om hun belangen te behartigen. In Leiden kijken veel Afghanen daarom,

als bezoeker bij activiteiten, de kat uit de boom voordat ze toetreden als lid. Dat laatste doen ze pas als ze er heel zeker van zijn dat het niet om een politieke organisatie gaat. Het aantal leden is daardoor de laatste twee jaar ongeveer gelijk gebleven. Ook het feit dat f 25,- voor mensen die het niet breed hebben een behoorlijk bedrag is, zou het aantal betalende leden kunnen drukken.

Vrijwilligers

Het werk in de vereniging wordt gedaan door de bestuursleden en ongeveer 15 vrijwilligers. Wanneer er grote bijeenkomsten zijn, werken nog meer vrijwilligers incidenteel mee. Het is niet gemakkelijk om vrijwilligers te rekruteren, onder meer omdat veel Afghanen onbekend zijn met het verschijnsel vrijwilligerswerk. Daarom wordt veel moeite gedaan om mensen, vaak persoonlijke bekenden, te interesseren voor het vrijwilligerswerk in de vereniging. Men wordt verteld dat de bestuursleden niet in staat zijn om de organisatie zonder verdere steun draaiende te houden. Ook wordt ingespeeld op persoonlijke motieven van mensen, bijvoorbeeld om verantwoordelijkheid te dragen of bekendheid te krijgen in de gemeenschap. Ook wordt aangesloten op vaardigheden van afzonderlijke mensen, bijvoorbeeld in het organiseren.

Ondersteuning

De VAN ontvangt momenteel op jaarbasis f 8.000,- subsidie van de gemeente. Verder wordt de huur vergoed voor een ruimte in een gebouw van de LWO. Voor de inrichting van de ruimte zijn geen middelen beschikbaar, en een bijdrage daarvoor van een organisatie als Fonds 1818 zou welkom zijn. Ondersteuning wordt verder gegeven door Meander. De eigen bijdrage voor cursussen en trainingen bedraagt 10% van de werkelijke kostprijs. Aan het platform wordt door de gemeente gefinancierde ondersteuning geboden vanuit de LWO. Deze werkt indirect door naar de vereniging.

Bijlage IV Informanten

- Mevrouw S.Y. Tjin-Tsai en mevrouw M.Y. Chin, De Chinese Brug.
- De heer A. Kisin, de heer G. Fincan, de heer S. Cetin, Koerdische Arbeiders Unie Nederland.
- De heer M. Achahbar, Marokkaanse Vereniging El Ouahda.
- De heer S. Ramdhani, 'Ram Mandir'.
- De heer I. Icar, Stichting Bewonersorganisatie Somaliërs in de Schilderswijk.
- De heer A. Belhaj, Stichting El Islam.
- De heer I. Gözüberk, Turkse Vereniging Bouwlust.
- De heer M. Baran, Educatief centrum Asitane.
- De heer H.T. Ramdas, Stichting Surinamers Leiden.
- De heer I. Ölmez, Turkse Arbeidersvereniging in Nederland HTIB.
- De heer A. R. Faquiri, Vereniging van Afghanen in Nederland.
- Mevrouw Choukoud, mevrouw M. Ladjouni, de heer S. Dalak, Integratiemedewerkers gemeente Den Haag.
- De heer R. Burgzorg, Volksbuurtmuseum Den Haag.
- De heer H. al Ghazi, de heer M. Goedan, Stedelijke Adviesraad Multiculturele stad in Den Haag (SAM).
- Mevrouw N. Statema, Gemeente Den Haag.
- De heer P.C.M. Jehee, Gemeente Katwijk.
- De heer P. van Arkel, Kubus 85 (welzijnswerk) Katwijk.
- Mevrouw T. Koning, Gemeente Zoetermeer.
- Mevrouw G. de Boer, Stichting Allochtonen Adviesraad Zoetermeer.
- De heer T. Maas, Stichting Boog.
- De heer M. Oukbih, Fast Forward.
- De heer J. Tchiche, Gemeente Leiden.
- Mevrouw K. van de Westeringh, Leidse Welzijnsorganisatie.
- Mevrouw F. Wethmar, Gemeente Delft.

D0923241.hd/mb;040302